

Kostimografska i dramaturška analiza likova iz baleta "Snjeguljica"

Krstić, Đana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:865738>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
KOSTIMOGRAFIJA

Đana Krstić

**KOSTIMOGRAFSKA I DRAMATURŠKA
ANALIZA LIKOVA IZ BALETA
„SNJEGULJICA“**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2020.

UNIVERSITY OF ZAGREB
TEXTILE-TECHNOLOGY FACULTY

MASTER THESIS
**COSTIMOGRAPHIC AND DRAMATURAL
ANALYSIS CHARACTERISTICS FROM BALET
SNOW WHITE**

ĐANA KRSTIĆ

Zagreb, September 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
KOSTIMOGRAFIJA

Đana Krstić

**KOSTIMOGRAFSKA I DRAMATURŠKA ANALIZA LIKOVA
IZ BALETA „SNJEGULJICA“**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Katarina Nina Simončić

Zagreb, rujan 2020.

Tekstilno-tehnološki fakultet

Prilaz baruna Filipovića 28 a, 10 000 Zagreb

Kostimografija

Matični broj studenta: 11060/ TMD-K.

Dana Krstić

Kostimografska i dramaturška analiza likova iz baleta „Snjeguljica“

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Katarina Nina Simončič

Neposredni voditelj: doc. art. Barbara Bourek

Članovi povjerenstva:

1. doc. art. Barbara Bourek, *predsjednica*
2. izv. prof. dr. sc. Martina Ira Glogar, *članica*
3. izv. prof. dr. sc. Katarina Nina Simončič, *članica*
4. doc. dr. sc. Irena Šabarić, *zamjenica članice*

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom

KOSTIMOGRAFSKA I DRAMATURŠKA ANALIZA LIKOVA IZ BALETA
SUJEGUČICA
(naslov rada)

i da sam njegov/a autor/ica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

DANA KRSTIĆ

(ime i prezime studenta)

Dana Krstić

(potpis)

Zagreb, 01.08.2020 g.

Sadržaj

1. Sažetak.....	1
SUMMARY	2
2. Uvod.....	3
2.1. Povijest klasičnog baleta	4
2.2. Balet u Hrvatskoj.....	14
3. Najpoznatiji klasični baleti nastali prema bajkama	17
3.1. O bajkama općenito.....	17
3.2. Baletne bajke	18
<i>Giselle</i>	18
<i>Labuđe jezero</i>	20
<i>La Sylphide</i>	21
<i>Orašar</i>	21
<i>Trnoružica</i>	22
<i>Pepeljuga</i>	22
<i>Gusar</i>	24
4. Razvoj klasičnog baletnog kostima	26
Pačka / tutu	27
Špice	28
5. O baletu „Snjeguljica“ i koreografu	29
5.1. Angelin Preljocaj.....	31
6. Jean Paul Gaultier.....	34
6.1. Biografija.....	35
6.2. Kostimografije Jean Paul Gaultiera	40
7. Analiza kostimografije baleta „Snjeguljica“	45
7.1. Analiza kostima po likovima.....	53
8. Autorsko kostimografsko rješenje baleta „Snjeguljica“	55
8.1. <i>Moodboard</i> / mapa ideja.....	55
8.2. Kostimografski koncept 1.....	56
8.3. Kostimografski koncept 2.....	110
9. Zaključak.....	146
10. Izvori i literatura.....	148
10.1. Literatura	148
10.2. Elektronski izvori	149
10.3. Popis slika.....	151
10.4. Popis izvora za <i>moodboard</i> iz poglavlja 8.1.	159

10.5. Popis izvora za <i>moodboard</i> iz poglavlja 8.2.	161
10.6. Tuđice	163

1. SAŽETAK

U diplomskom radu autorica se osvrnula na povijest klasičnog baletnog kostima od 15. stoljeća do danas i na baletne predstave koje su nastale prema najpoznatijim svjetskim bajkama, poseban naglasak stavljajući na analizu klasične baletne predstave „Snjeguljica“. Autorica je uz pomoć mentorica, literature i proučavanjem raznih klasičnih baletnih predstava analizirajući kostime i sagledavajući ergonomske zahtjeve ušla u dublju problematiku baletnoga kostima te osmislila dvije verzije vlastitog kostimografskog koncepta za balet „Snjeguljica“. Prva verzija kostimografskih radova inspirirana je klasičnim baletnim bajkama; no druga verzija je zaigranija, suvremenija i u duhu Jean Paul Gaultiera, koji je i bio inspiracija za ovaj diplomski rad. Klasični balet je cijenjena umjetnost za koju su u povijesti poznati i veliki umjetnici skladali predivne simfonije, koreografi osmislili odlične koreografije, a kostimografi očaravajuće kostime, koji i danas imaju velik utjecaj na baletnim pozornicama diljem svijeta.

Ključne riječi: balet, klasični balet, baletni kostim, bajka, Jean Paul Gaultier, Snjeguljica, Angelin Preljocaj

SUMMARY

In her master thesis, the author referred to the history of classical ballet costume from the 15th century to the present, and to ballet performances that were created according to the most famous fairy tales in the world, and special emphasis is placed on the analysis of the classical ballet performance „Snow White“. The author, through mentors, literature and studying various ballet classical performances, got into the deeper issues of ballet costume, examining ergonomic requirements, analyzing costumes, and devised two versions of costume design concept for the ballet "Snow White". The first version of the costume works is inspired by classical ballet fairy tales, but the second version is more playful, more modern and in the spirit of Jean Paul Gaultier, who was the inspiration for this thesis. Classical ballet is an appreciated art for which famous artists have composed beautiful symphonies throughout history, choreographers have created excellent choreographies and costume designers have designed enchanting costumes, which still have a great influence on ballet stages around the world today.

Key words: Ballet, Classical ballet, Ballet costume, Fairytale, Jean Paul Gaultier, Snow White, Angelin Preljocaj

2. UVOD

Sačuvani prehistorijski zapisi u pećinama daju nam uvid u same početke plesa i iz njih možemo pretpostaviti da je čovjek plesao te da su se plesom slavili život, rođenje, dobar ulov, žetva, a kiša i ozdravljenje prizivali su se plesom. Povijest klasičnog baleta započinje u doba renesanse za vrijeme 15. stoljeća kada su zabavljači, glumci i plesači priređivali dvorske zabave za plemstvo i već tad imamo priliku vidjeti kako su se pripremali scena, dekori i kostimi za predstavu. Tu međutim nailazimo na razne probleme s kostimima, kao što su uski i nepraktični korzeti koji sputavaju tijelo i pokret plesača, no s vremenom dolazi do usavršavanja.

Ovaj diplomski rad bavit će se poviješću klasičnog baleta i razvojem klasičnog baletnog kostima s naglaskom na analizu kostimografije Jean Paul Gaultiera za balet „Snjeguljica“ (2008.) A. Preljocaja. Na osnovi analize te istraživanja klasičnog baletnog repertoara, pogotovo baleta nastalih prema bajkama (poput „Giselle“, „Labuđeg jezera“, „Gusara“, „La Sylphide“, „Orašara“, „Trnoružice“, „Pepeljuge“ i dr.) autorica je napravila vlastita kostimografska rješenja za baletnu predstavu „Snjeguljica“.

U diplomskom radu navedeni su brojni glazbeni umjetnici poput Petra Iljiča Čajkovskog, Adama Adolfa, Hermana Lovenskjolda i poznati koreografi kao Filippo Taglioni, Marius Petipa, Pietro Corneli, Milko Šparemblek, plesači Mihail Fokin, Margareta Froman, Almira Osmanović, Dinko Bogdanić. Autorica se također osvrće na povijest i razvoj baleta u Hrvatskoj.

Pri pisanju od velike pomoći bile su profesorica Katarina Nina Simončić i docentica Barbara Bourek, a pomogli su i razni videozapisi predstava, knjige Darka Brkljačića „Uvod u balet“ i „Baletna klasika“ te razne druge poput „125 godina profesionalnog baleta u Hrvatskoj“, „Umjetničke bajke“, „Ples kao kazališna umjetnost“, „Baletna večer da, ali kakva?“, „Fashion now“ i „Fashion the century of the designer“.

Viuzalni okvir, scenografija i kostimografija neodvojivi su element općeg umjetničkog dojma klasičnog baleta. Autorica će se u ovom radu baviti upravo baletnom kostimografijom, njezinom poviješću i razvojem kroz stoljeća, kao i primjenom u različitim poznatim djelima inspiriranim bajkama, a svoja će zapažanja i rezultate analize sažeti u zaključku.

2.1. Povijest klasičnog baleta

Od samih početaka možemo vidjeti kako je čovječanstvo slavilo život putem plesa i kroz ples se označavao dobar ulov, plesom su se slavila vjenčanja i rođenja, a ples je bio i jedan od osnovnih segmenata raznih poganskih običaja. Takve zapise nalazimo u kulturama u Mezopotamiji, kod Etruščana, u starom Egiptu pa sve do Grčke i antičkog Rima. „Ples se osim uz religiju veže i uz ljubav. Pradavni čovjek je gledao ples udvaranja u životinjskom svijetu kukaca, ptica, šepurenje mužjaka, očarane ženke koje im se pridružuju u plesu i njihovo sjedinjenje. Takav obrazac plesa se pojavljuje u mnogim plemenskim zajednicama u različitim dijelovima svijeta i kulturama. Sačuvao se i danas u suvremenoj civilizaciji u svom simboličkom i konvencionalnom obliku. Suprotno od ljubavi, neke plesne vrste imaju svoj izvor u ratnim, odnosno borilačkim vještinama koje su transformirane u plesne forme“ (Brkljačić, 2006: 7). Za ples u povijesti možemo zasigurno vjerovati da je uvelike utjecao na današnje umjetničke plesove poput baleta te sve do suvremenog plesa.

Slika 1.: Prikaz plesa u Egiptu

Balet se prvi put u povijesti pojavljuje u doba renesanse u Italiji u 15. i 16. stoljeću kao spoj visoko stiliziranog plesa i kazališnog scenskog nastupa. Prve zabave priređivale su se na otvorenim prostorima, pučani su dolazili zabavljati plemstvo kako bi uveličali njihova slavlja. U to vrijeme na dvor su dolazili različiti zabavljači, plesači, pantomimičari, glumci koji bi plemstvu priređivali raskošne spektakle, a balet se iz takvog ambijenta vinuo u jedan od temeljnih stupova kulture u svijetu, ponajviše u Francuskoj i Rusiji.

Zahvaljujući mnogim knjigama koje su napisali veliki baletni stručnjaci danas možemo znati kako je to nekada bilo u povijesti te što je to uopće balet. Riječ balet potječe od talijanske riječi *ballo*¹. Na samom početku 16. stoljeća balet je bio sastavljen od različitih formacija i figura te je sadržavao i elemente folklora odnosno narodnih plesova. Zapisi iz povijesti nam govore kako su se za dvorske predstave pripremali dekori, kostimi i različita scenska pomagala, a priče su se bazirale na antičkim grčkim i rimskim mitovima. „U književnosti i umjetnosti tog doba značajnu ulogu su imali simboli i alegorije što je preuzeo i dvorski balet“ (Brkljačić, 2006: 6). Početkom 17. stoljeća postavljaju se prva pravila i upute za izvođenje plesa, pišu se razni priručnici koji pomažu izvođačima.

Slika 2.: Balet iz 1660. godine na kojem je prikazan koreografski pristup karakterističan za dvorski balet. Smatra se da je plesač u sredini Louis XIV.

¹ Ballo (tal.) - balet, scenska predstava koja se sastoji od koreografiranog plesa, pokreta i glazbe

Talijanski violinist, skladatelj i koreograf Balthasare de Beaujoyeux od 1555. g. živio je u Parizu i radio kao sluga Catarini de' Medici. Ona mu je povjerila osmišljavanje koreografije glazbenog i plesnog spektakla da zadivi poljske i ostale izaslanike na dvoru. Tako je nastao „Ballet des Polonais“, prepoznat kao prvo umjetničko djelo dvorskog baleta. „Beaujoyeux je organizirao i koreografirao 1581. godine još veći spektakl – „Ballet Comique de la Rene Louise“, povodom vjenčanja Marguerite Lorenske, sestre kraljice Louis. Kroz alegoriju o borbi vrline koju predstavlja Jupiter, svemoćni vladar svih bogova, protiv zla utjelovljenog u božici Kiki, balet govori o političkoj situaciji Francuske toga doba, zatrovanoj građanskim ratom, sa željom za uspostavu mira. Zajedništvo na kraju baleta predstavlja nadu u budućnosti zemlje“ (Brkljačić, 2006: 11). Ovaj balet je također prvi kojeg je Baif teoretski primijenio na svojoj akademiji. Sam vrhunac baleta dogodio se u sceni u zlatnom paviljonu, u kojoj je sudjelovao kralj koji je imao ulogu viteza križara koji ide braniti Svetu Zemlju.

Uspjon baleta u Francuskoj događa se u isto vrijeme kada u Italiji nastaje nova kazališna forma, opera. U Francuskoj se otvaraju prva javna kazališta, balet u tom dobu ulazi u modu te se širi Europom. „Iako se u tom razdoblju u Italiji, Engleskoj i Francuskoj baletni spektakli kontinuirano izvode, pravi procvat započinje u Francuskoj u trenutku kad Louis XIV., sin Louisa XIII., nasljeđuje oca na prijestolju. Louis XIV. - *Kralj Sunca* okuplja najdarovitije umjetnike te i sam ostaje u povijesti zapamćen kao plesač (Brkljačić, 2006: 13).

Slika 3.: Skica kostima Louisa Renea Boqueta za Gaetana Vestrisa koja prikazuje karakterističan muški kostim (*tonnelet*) plesača u pariškoj operi. Koreograf Noverre koji je postao glavni baletmajstor opere 1776. godine, protivio se takvoj modi (Brkljačić, 2006: 13)

Nakon smrti francuskog skladatelja, instrumentalista i plesača Jeana-Baptista Lullya 1687. godine, balet i opera još uvijek nisu bili odvojeni kazališni pravci pa su zbog toga predstave uključivale ples i pjevanje. Na izvedbama bi plesači nosili maske, a tada je bilo zabilježeno i prvo pojavljivanje žena plesačica, koje su sudjelovale na spektaklima.

Moda tog stoljeća sputavala je žene jer je kostim bio veoma krut te su vrlo teško postizale eleganciju i lakoću pokreta. Uski i kruti korzeti, visoke pete i bogate krinoline bili su tipični kostimi za to razdoblje. „Može se reći da su početkom osamnaestog stoljeća, unatoč tomu što je ples još uvijek imao pretežno dekorativnu ulogu u predstavama, zahvaljujući novom konceptu oblikovanja baleta kao samosvojne kazališne forme, plesači stavljeni u ravnopravan odnos s glumcima i pjevačima“ (Brkljačić, 2006: 16).

U tom periodu bilo je normalno da kostimograf, kompozitor, scenograf i koreograf rade bez međusobnog dogovora oko predstave, a preporuka koreografima bila je da istražuju slikarstvo. Jean Georges Noverre objavljuje 1760. godine „Letters sur La Dance et les balets“, rad koji je utjecao na cijelu Europu. To djelo predstavlja revoluciju u umjetnosti baleta.

Prije su baleti bili veliki spektakli koji su se fokusirali uglavnom na složene kostime i scenografiju, ali ne i na fizički i emocionalni izraz plesača.² Noverre odbacuje apstrakciju i simbolizam dvorskog baleta u korist istinitosti i naturalizma. Odbacuje maske, naglašava važnost ekspresije lica. Predlaže odbacivanje trenutne mode i uvodi kostime od lakih tkanina koje naglašavaju siluetu i pokrete tijela, mitološkim likovima daje ljudske emocije te također potiče blisku suradnju između koreografa, kompozitora, scenografa, kostimografa i tehničara od samog početka rada - što do tada nije bila praksa. Za to vrijeme u Europi Engleska monarhija osniva svoj balet, a ruski car i carica 1783. godine u St. Petersburgu osnivaju Rusku akademiju kao najstarija na svijetu.

Iako balet 18. stoljeća nije uvelike napredovao, ipak se pokazao i dokazao kako je scenska izražajna forma ključan segment, a ne samo dobar dodatak nekoj operi. Tjelesnim pokretima i facijalnim ekspresijama mogu se izraziti najdublji osjećaji i emocije. Kao teme baleta služe književni predlošci, razne ljubavne, povijesne, političke i mitološke priče. Upravo ovo istraživanje 18. stoljeća uspješno nas dovodi do doba romantizma, koje je ostavilo snažan utjecaj na baletnu umjetnost te je formiralo klasični romantičarski balet kakav poznajemo i danas.

² Jean-Georges Noverre (2020). Wikipedia, the free encyclopedia. Url: https://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Georges_Noverre (pristupljeno 9. 9. 2019.)

„Ples na špicama odnosno vrhovima prstiju – pointe technique, lepršavi kostimi (tutu), koji su trebali dočarati bestežinski ples, balerine poput mističnih eteričnih bića-vila su pojmovi koji se vežu uz to razdoblje“ (Brkljačić, 2006: 22). Kako su balerine plesale na vrhovima prstiju (špice) asocirale su na nimfe i vile pa su time postale glavna karakteristika romantičarskog baleta.

Pojam romantičnog baleta bila je predstava „La Sylphide“ koju je za parišku operu 1832. godine postavio Filippo Taglioni. Bestežinsko biće dočarava Marija Taglioni koja osvaja cijeli svijet svojim pokretima poput vile - London, Pariz i Petrograd bili su gradovi koji nisu krili oduševljenje te su iznova bili fascinirani. Ona je raznim plesačima postala inspiracija, a u modu je ušla frizura *la Silfida*. Kostim koji je bio uskog struka te lagana suknja od nekoliko slojeva muslina postala je karakteristika romantičarskih balerina, to je i dalo ime *ballet blanc* (fr.) - bijeli balet, koji je postao novi žanr.

Slika 4.: Balerina Marie Taglioni iz najpoznatijeg romantičnog baleta 1832. g. „La Sylphide“

Publika je dolazila u kazalište kako bi vidjela svoje idole, a to su bile balerine kojima je popularnost konstantno rasla te se po njima razvijala moda. Do sredine 19. stoljeća glavne uloge u baletu su imali muškarci, međutim u razdoblju romantizma dominaciju preuzimaju ženske uloge. Balet je bio na vrhuncu popularnosti, neizbježna tema i inspiracija brojnim koreografima, kompozitorima, skladateljima, kostimografima i narodu, ali na kraju 19. stoljeća počinje gubiti svoju popularnost. „Dok je francuski balet tonuo u dekadenciju i gubio svoju snagu, u carskoj Rusiji je monarhija voljela oponašati francuski dvorski stil, i kao što su u 16. i 17. st. francuski suvereni uvozili talijanski balet, tako da su sada ruski car i carica uvozili iz Francuske, te udahnuli novi život nekadašnjoj slavi francuskog dvorskog baleta“ (Brkljačić 2006: 30).

Francuski plesač, pedagog i koreograf Marius Petipa je nezaobilazan u kreiranju ruskog baleta. Imao je dugogodišnju plesačku karijeru, ali je radio i kao pedagog, a kasnije kao baletmajstor, koreograf koji je unaprijedio umjetnost koju zovemo klasični balet.

Marius Petipa poznat je po dugoj karijeri premijera baleta, bio je prvi majstor baleta carskih kazališta u St. Petersburgu, čime je postao baletni majstor i glavni koreograf carskog baleta (od 1871. godine do 1903. godine). Petipa je stvorio preko pedeset baleta, od kojih se neki izvode do danas u originalnoj verziji koreografije ili verzijama nadahnutima originalom.

Među tim djelima Petipa je najviše zapažen zbog Esmeralde, Faraonove kćeri (1862. g.), Don Quijotea (1869. g.), La Bayadère (1877. g.), Le Talismana (1889. g.), Uspavane ljepotice (1890. g.), Le Réveil de Flore (1894. g.), La Halte de cavalerie (1896. g.), Raymonda (1898. g.), Les Saisons (1900. g.) i Les Millions d'Arlequin (1900. g.). Marius Petipa je oživio znatan broj djela koja su stvorili drugi koreografi, a najpoznatija djela bila su Le Corsaire, Giselle, La Esmeralda, Coppélia, La Fille Mal Gardée, Mali konjić s kopkom i Labuđe jezero (s Lev Ivanovom).³

³ Marius Petipa (2020). Wikipedia, the free encyclopedia. Url: https://en.wikipedia.org/wiki/Marius_Petipa (pristupljeno 9. 9. 2019.)

Slika 5. Scena iz Petipaovog baleta „Don Quijote“ - na slici su Mihail Barišnjikov, Cynthi Harvey (ansambl American Ballet Theatre)

„Petipa i Ivanov predstavljaju za plesače ono što je Shakespeare predstavljao za glumce“ (Brkljačić, 2006: 34).

Do zasićenja Petipaovim baletima dolazi 1917. godine te oni prestaju biti omiljeni i za balet započinje novo razdoblje u kojemu ga redatelji žele više približiti masi. Međutim bitno je istaknuti velik broj Petipaovih ocharavajućih baleta koji su ostavili značajan utjecaj i prema kojima doista možemo govoriti o Petipaovu dobu kao o zlatnom dobu baleta. U Rusiji koreografi pronalaze inspiraciju u nečem novom, drugačijem i do sad neviđenom, što dovodi do suvremenih pokreta. Otvaraju se kabareti, cirkusi, kazališta na otvorenom. Fjodor Lopuhov, umjetnički direktor Lenjingradskog kazališta, opere i baleta, radi manje komplicirane predstave. Kao prethodnik izvodi balet bez dramskog sadržaja, koji će u budućnosti postati bitan žanr 20. stoljeća. „Plešući na Bethovenovu četvrtu simfoniju, ne donosi priču već kombinacijom klasične baletne tehnike i akrobatskim pokretima, poput visokih podrški dočarava rođenje svjetla i svemira, buđenje prirode, rast postojanja...“ (Brkljačić, 2006: 45).

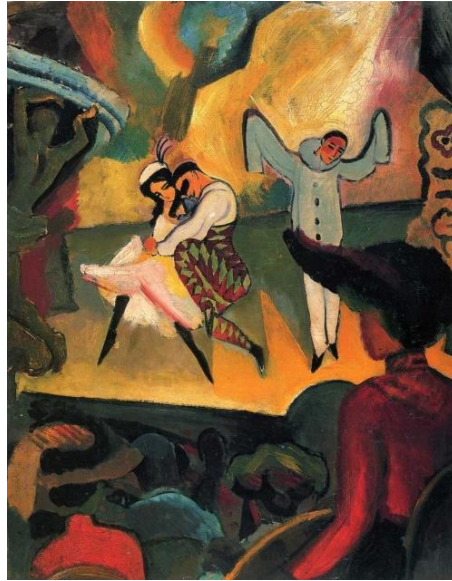
Ballets Russes je baletna kompanija koju je 1909. godine osnovao Sergej Djagiljev. U početku je svoje predstave izvodio u pariškom teatru Mogador i teatru du Châtelet, a kasnije u Monte Carlu. Ballets Russes je ogranak Carskoga baleta iz St. Petersburga, iz kojeg dolaze svi

plesači koji su uvježbavani i istrenirani pod utjecajem slavnog koreografa Mariusa Petipa. Ballets Russes je stvorio fenomen u zapadnoj Europi zbog velike razlike između ruskog baleta i onoga što je bilo popularno u Francuskoj u to doba. Ballets Russes postao je najutjecajnije baletna kompanija u 20. stoljeću, a taj utjecaj traje i danas.

Mihail Fokin je kao mladi plesač nastupao u „Don Quijoteu“ te je jedan od prvih koji je potaknuo da se izvedu slobodniji pokreti ruku i torza, a kasnije u Plesu fauna umjesto izvedenog klasičnog baletnog pokreta koristi slobodan pokret. U carskom baletu nisu dozvoljavali da plesači plešu bosonogi iako je Fokin to žarko želio. Plesači su bili u kostimu, točnije u trikou s naslikanim prstima. Balet „Žar ptica“ nastaje 1910. godine suradnjom Fokina i kompozitora I. Stravinskog, kojemu je to bila prva glazba za balet. Karsavina u ulozi „Žar ptice“ nije bila odjevena u klasični baletni tutu, već u orijentalne hlače, koje postaju modni trend i ujedno pokazuju utjecaj Baksta (Brkljačić, 2006: 38).

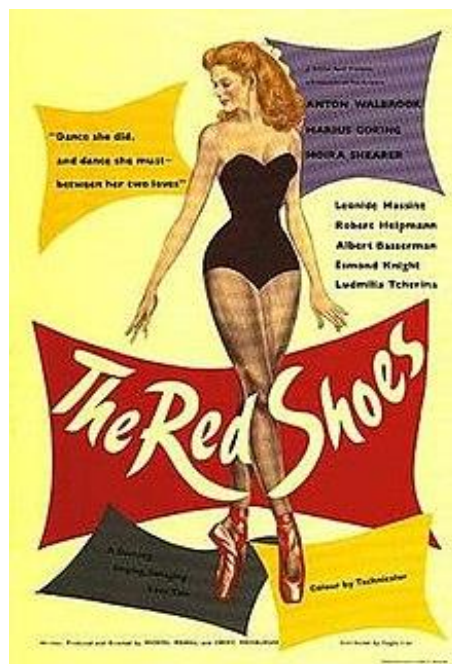

Slika 6.: Léon Bakst: „Žar ptica“ - kostim balerine tumači Žar pticu u istoimenom baletu I. Stravinskoga

Slika 7.: Ballets Russes, autor: August Macke (1912. g.), balet koji se izvodi najvjerojatnije je Karneval

Iako je Ballet Russes napravio izniman uspjeh, ostao je više zapamćen po suradnji s najpoznatijim likovnim umjetnicima svog vremena, scenografiji, kostimografiji i glazbi, nego po koreografijama. Klasičnom baletu 1950. godine vraća se stara popularnost te se izvodi u raznim zemljama diljem svijeta. Koreografi i plesači danas ističu i pokazuju svoju nacionalnost, koju su prije tajnovito skrivali kako bi bili što autentičniji. Nove grane umjetnosti, poput muzičkih komedija te filma, za koje su bili potrebni plesači, razvijaju su 50-ih godina 20. stoljeća.

Slika 8.: Originalni plakat za film „The red shoes“ (1948. g.)

„Šezdesetih godina dvadesetog stoljeća je publika doživljavala balet kao elitističku zabavu. Međutim popularizacijom kroz kinematografiju ekspresija baleta i plesa je privukla mlađu generaciju kojoj je bio blizak tjelesni aspekt i neverbalna komunikacija plesa. Baletne teme iako ponekad staromodne i izvan realnog života u dodiru sa suvremenim plesom dobivaju ključni utjecaj, čime se baletni eskapizam i antagonizam klasičnog i modernog ublažio. Nastaje termin moderni balet. Virtuozni skokovi, piruete, arabesque... itd. koegzistiraju s padovima, plesanje po podu, i gipkim pokretima torza modernog plesa, plesanje na špicama s ponekad bosonogim plesačima i plesačicama u baletu. Unatoč svim tim previranjima, narativni balet nije nikad sasvim izašao iz mode i zapravo mnoga publika ga je preferirala više nego balete bez sadržaja...“ (Brkljačić, 2006: 47).

Slika 9. Koreograf Mats Ek u svojoj verziji suvremenoj baletnoj klasici „Giselle“ iz 1982. godine

Danas imati nacionalni balet za svaku državu predstavlja znak prestiža, kulture i nacionalni ponos. Klasični baleti poput „Labuđeg jezera“ „Don Quijotea“, „Giselle“, „Žara ptica“, „La Sylphide“ i „Petruške“ i dr. opstali su do danas te i dalje inspiriraju nove generacije baletnih umjetnika, koreografa, scenografa, kostimografa da ih pokušaju uprizoriti na novi način. Ples kao oblik izvedbene umjetnosti i neverbalne komunikacije prelazi sve granice i tako potiče razumijevanje kultura svih dijelova svijeta.

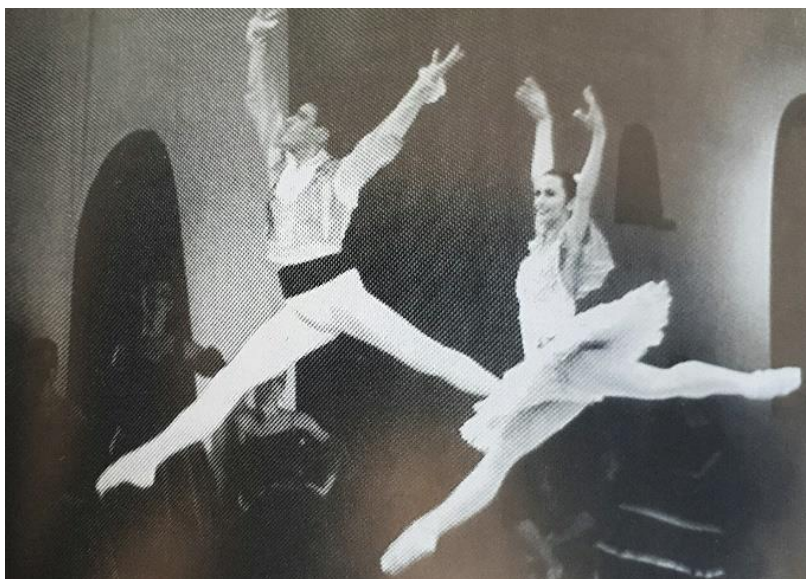
2.2. Balet u Hrvatskoj

Prve baletne predstave u Hrvatskoj zabilježene su još u 19. stoljeću, iako su se i ranije odvijali igrokazi. Hrvatski balet možemo okarakterizirati kao važan segment hrvatskoga glumišta. Prema Kastl-Martinčević, u proteklih 125 godina ta sredina je iznjedrila 40-ak izvornih naslova baletnih djela od kojih barem deset ostaje nezaobilaznim vrijednosnim činjenicama, što nam govori koliki udio baletne umjetnosti označavamo relevantnim doprinosom ukupnosti hrvatske kazališne kulture (Kastl-Martinčević, 2002). Balet u HNK-u u Zagrebu predstavlja plesače od početka do danas, koji su savladali i usvojili klasični balet te moderne i suvremene tipove baleta.

U Zagreb 1859. godine dolazi koreograf, pedagog i plesni umjetnik Pietro Coroneli koji se školovao u Veneciji, u baletnoj školi opere „La Fenice“. On organizira plesnu i baletnu poduku. Kao svoju prvu baletnu predstavu postavio je operetu „Momci na brodu“ Ivana pl. Zajca. „1894. godina... označava začetak rada organizirane profesionalne plesne umjetnosti u Zagrebu i Hrvatskoj, iako je još puno prepreka i pokušaja tadašnje vlade kako bi se balet i opera reducirali ili sasvim ukinuli. Balet uspijeva opstati upornošću mladih ljudi koji se žele baviti plesom, te zauzima svoje mjesto u kazališnom životu Zagreba“ (Brkljačić, 2013: 113).

Izvede se brojne poznate predstave poput samostalnog baleta „Vila lutaka“, romantične predstave „Sedam gavranova“ u kojoj su nastupili veliki baletni umjetnici poput Josepha Bayera, koreografa Leopolda Gundlacha te u kojoj sudjeluje čitav baletni ansambl. Prikazivali su se i cjelovečernji baleti poput „Đaku ljubav“ i „Coppelia“. Krajem 1895. godine postavljen je veliki balet „Bayera“ „Sunce i zemlja“, koji se zbog velikih scenskih zahtjeva održao samo u Zagrebu, a u njemu je sudjelovalo više od pedeset plesača i plesačica.

U vremenu kada je zagrebački balet trebao nastaviti sa svojim uspjehom i popularnosti, dolazi do stagnacije duge dvadeset godina, sve dok 1921. godine u Zagreb nije došla ruska obitelj Froman. Primadona Margareta Froman, koja je plesala kod Djagiljeva, započela je svoju plesачku karijeru u hrvatskom baletu kao primadona, a kasnije se pronašla u ulozi koreografkinje i redateljice u operi. Zagrebački balet se profesionalno uzdiže te postiže veliku slavu i pozornost na svjetskim baletnim pozornicama. Izvede se „Labuđe jezero“, „Orašar“, „Šeherezada“, „Petruška“, „Žar ptica“, „Polovjetski plesovi“, „Pulcinela“, a od domaćih kompozitora Lhotke „Đavao u selu“, Papandopula „Kraljevo“, Baranovićevo „Licitarsko srce“, koje spada u antologiju hrvatskog baleta.

Slika 10. Almira Osmanović i Dinko Bogdanić, L. Minkus, „Don Quiote“, balet HNK Zagreb

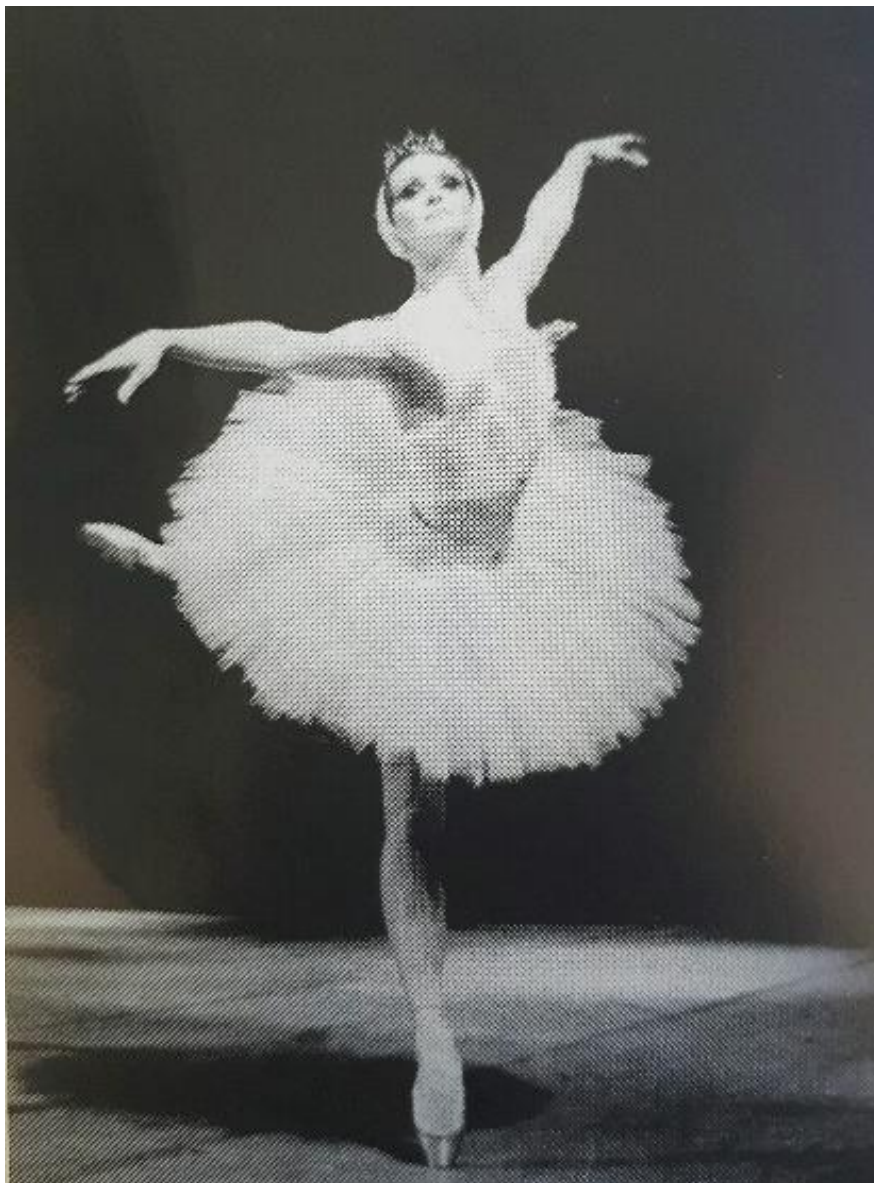
Značajan trenutak u povijesti zagrebačkog baleta uslijedio je dolaskom bračnog para Pie i Pina Mlakara. Spojem kreativnosti klasičnog baleta, ali i suvremenim pristupom plesu, ostavili su neizbrisiv trag u hrvatskom baletu. Balet Frana Lhotke „Đavao u selu“ 1935. godine postavljaju u Zurichu, a 1937. godine u Zagrebu. Pia i Pino Malker potpisuju libreto, koreografiju i režiju te je taj balet, sedam desetljeća neprekidno na repertoaru zagrebačkog baleta, postao baletni klasik nacionalne baštine u kojem su nastupile i nastupaju generacije plesača (Brkljačić, 2013: 118).

U Splitu se balet osniva 1940. godine, a za šeficu baleta postavljena je Ana Roje, koja postavlja baletnu predstavu „Baletna večer“ tik pred okupaciju Splita i zabranu rada kazališta. Nakon rata pedesetih godina dolaze nove generacije te mladi plesači koji pokazuju svoju volju za radom i učenjem. Baletni ansambl se povećava, a na pozornici se prikazuju velika umjetnička djela domaćih i stranih autora poput „Matije Gubeca, kralja seljačkog“, „Tragedije“ Mirka Bogovića. Mnogi hrvatski plesači nastavljaju svoju karijeru diljem svijeta, postižu zavidne uspjehe kao asistenti, koreografi, voditelji, pedagozi i plesači.

Balet postaje zasebno umjetničko djelo 1965. godine te dolazi do novih stvaranja i promjena. Plesači poput Dinka Bogdanića, Jurja Mofčana, Štefana Furjana, Keiko Jamakava te mnogih drugih oblikuju zagrebački balet, obnavljaju klasike ali i postavljaju sve više suvremene baletne predstave. „Sredinom 70-ih godina dolazi do zaokreta u baletu Hrvatskog narodnog kazališta. Suvremeni balet postaje dominantniji u repertoaru. Veliki utjecaj na to imao je plesač i koreograf Milko Šparemblek, koji se nakon uspješnog djelovanja u velikim svjetskim

kazališnim i baletnim trupama, vratio u matičnu kuću, te postavio vlastite koreografije specifičnog šparemblekovskog stila“ (Brkljačić, 2013: 120). Njegovi poznati i zadivljujući baleti bili su „Afrodita“, „Pjesme ljubavi i smrti“, „Simfonije psalma“, „Carmina Krležiana“, koji su svaki put oduševljavali publiku.

Hrvatski balet kroz svoju stoljetnu povijest punu uspona, padova i političkih prevrata uistinu je pokazao kvalitetu svjetske razine. Tu kvalitetu iznova pokazuje do današnjeg dana, i usprkos teškim vremenima kroz koje je prolazio zadivljuje svojim opstankom i postojanošću. Hrvatska baletna scena iznjedrila je mnoštvo redatelja, koreografa i plesača koji su postali poznati širom svijeta.

Slika 11.: Vesna Butorac-Blaće, „Labuđe jezero“ 1970. godine

3. NAJPOZNATIJI KLASIČNI BALETI NASTALI PREMA BAJKAMA

Klasični balet označava glazbeno-plesnu predstavu s pričom, a te su priče često bile inspirirane književnim djelima ili libretima. Neki od najpoznatijih klasičnih baleta za svoj predložak imaju upravo bajku: „Trnoružica“, „Pepeljuga“, „Orašar“, „Giselle“, „La Sylphide“, „Gusar“, „Labuđe jezero“. Također, tu je baletna bajka „Mačak u čizmama“ namijenjena djeci. „Klasična baletna umjetnost od samog svog početka usko je vezana uz muzičko stvaralaštvo“ (Bezjak, 2011: 19).

Slika 12.: Balet „Orašar“ u kinu Cinestar (prijenos uživo iz Royal Opera House, koreografija Peter Wright, 16. prosinca 2015. g.)

3.1. O bajkama općenito

Riječ bajka, zastarjeli naziv gatka, dolazi od glagola vraćati, čarati, ali i pripovijedati (ima dva značenja). S bajkom kao književnim djelom susrećemo se u djetinjstvu te nas ona uvodi u čudesni stvarni i nestvarni ili zbiljski i nadnaravni svijet. „Bajka je jednostavna prozna vrsta prepoznatljiva po čudesnim pretvaranjima, jedinstvenom zbiljskom i nadnaravnom svijetu, sukobu dobra i zla, nagradi i kazni, postavljanju uvjeta i kušnji, odgađanju nagrade te čarobnim predmetima. U određenju bajke pojam čudesno, čarobno ili nadnaravno govori o

njezinoj posebnosti i ljepoti među pričama, te je mnogi nazivaju kraljicom priče“ (Pintarić, 2008: 7).

U bajkama je fabula jasno definirana, jednostavna i veoma intrigantna, u njoj susrećemo dvije vrste likova (stvarni i nestvarni). Do izražaja dolaze nadnaravna bića, likovi se dijele na dobre i zle, no sama karakterizacija likova je veoma jednostavna; glavne njihove odlike su vjernost, mudrost, plemenitost, hrabrost, naivnost, podlost, lukavost itd. Teme u klasičnim bajkama su inspirirane sličnom svakodnevnicom. Poručuju nam kako ljubav pobjeđuje mržnju, dobro zlo, ponizni se uzvisuju, a pravda i prava ljubav uvijek pobjeđuju. Također, bajke prikazuju kako se za sve dobro treba izboriti u teškom i nepravednom svijetu uz puno truda, rada, odricanja i zalaganja.

Bajke djelimo na narodnu i umjetničku bajku, zatim fantastičnu priču i suvremenu ili modernu bajku. Po osnovi narodne bajke nastaje umjetnička bajka koju pojedini teoretičari nazivaju literarnom bajkom, koja nastaje na dva načina. Na prvi način iz narodne bajke se odabire najbolja varijacija, zatim se na drugi način stvara nova bajka s klasičnim motivima narodne bajke (Pintarić, 2008: 12).

Hans Christian Andersen začeo je razgradnju bajke, a s pojavom „Alice u zemlji čudesa“ Lewis Carrolla, spaja se zbiljski, podsvjesni, čudesni i mistični svijet te na osnovi napisanog djela dobivamo priču koja će dobiti ime fantastična priča. Ovi motivi su prisutni i u suvremenim bajkama pa između fantastične priče i suvremene bajke nema velike razlike (Pintarić, 1999: 12).

3.2. Baletne Bajke

Giselle

Giselle je romantični balet u dva čina koji je prvi put izveden 1841. godine u Parizu. Glazbu je skladao Adolf Adam, a koreografi su Jules Perrot i Jean Coralli. U glavnoj ulozi kao Giselle nastupila je Carlotta Grisi, Jean Coralli u ulozi Hilariona, Lucien Petipa kao Albrecht, a u ulozi kraljice vile pronašla se Adele Dumilatre. Libreto su napisali Teophile Gautier, Chevalier de Sant-George te Jean Coralli, baletmajstor pariške opere.

Libretisti Jules-Henri Vernoy de Saint-Georges i Théophile Gautier iskoristili su za inspiraciju zaplet iz proznog odlomka o Wilisu u De l'Allemagne Heinricha Heinea i iz pjesama koje je Victor Hugo nazvao "Fantômes" u Les Orientalesu.

Želeći prilagoditi predstavu svojem vremenu mnogi se usuđuju štošta dodavati i izbacivati, ali osobito je uspješna verzija Leonida Lavrovskoga koja iz djela pročišćuje sve suvišno, pružajući jednostavan i jasan koreografsko-dramaturški predložak koji se do danas najčešće izvodi. Ipak, srž priče unatoč svemu mora biti ispričana uvijek isto. Riječ je o staroj legendi da djevojke koje su preminule prije vjenčanja navečer ustaju iz grobova i plešu na mjesecini te, ako bi se tamo našao mladić opčaran njihovom zanosnom ljepotom, natjerale bi ga da pleše do smrti.

Giselle je jedan od najpoznatijih baleta iz doba romantizma, iznimno popularan balet koji se i danas izvodi te je na repertoaru svih poznatih kazališnih kuća. Priča je ispunjena preplitanjem ovostranog i onostranog svijeta natprirodnih bića koji su spojeni dramskom radnjom, a balerina Carlotta Grisi poznata po ulozi Giselle podrijetlom je iz Hrvatske - rođena je u istarskom mjestu Vižinada.

Slika 13.: Carlotta Grisi u baletu „Giselle“ 1841. g.

Labuđe jezero

Predivna bajkovita baletna drama „Labuđe jezero“ u četiri čina izvedena je u Moskvi u Boljšoj teatru 1877. godine. Koreografirao ga je Julius Reisinger, a kompozitor je Petar Iljič Čajkovski. Libreto autora Vladimira Petroviča Begičeva i Vasilija Geljčera nastao je prema ruskoj narodnoj priči koju je kasnije doradio Modest Čajkovski. Nova verzija doživljava veliki uspjeh te postaje jedna od najpoznatijih i najpopularnijih priča klasičnog baleta. U glavnoj ulozi je Odette koju utjelovljuje Paulina Karpakova. Uloga Odette smatra se jednom od najzahtjevnijih ženskih uloga u klasičnom baletu.

Libreto je nastao po njemačkoj bajci „Ukradeni veo“ uz trud i pomoć Vasilija Geljčera, koji je bio tadašnji direktor moskovskih carskih teataru i baletan. Slična bajka, „Bijeli patak“, postoji i u Rusiji gdje je nastala prema ruskoj narodnoj priči i po radnji je bliža pa se pretpostavlja da su autori uzeli radnju iz ruske, a likove iz njemačke bajke. Iako je predstavljena u mnogim različitim verzijama, većina baletnih tvrtki temelje svoje postave, koreografiju i glazbu na izvedbi iz 1895. godine. Marius Petipa i Leva Ivanova prvi su nastupili na carskom baletu 15. siječnja 1895. u kazalištu Mariinsky u St. Petersburgu.⁴

Labuđe jezero je balet kojega svojom romantičnom koreografijom, tragičnom ljubavnom pričom, glazbom i potragom za ljubavlju teško može nadmašiti ijedan drugi balet te je ovaj balet u svijetu postao pojam za klasičnu baletnu umjetnost. Ova romantična, čarobna i tragična priča uvijek iznova interpretirana u svim svjetskim kazalištima, plesačima i plesačicama klasičnog baleta velik je izazov.

Slika 14.: Premijera baleta „Labuđe jezero“ 1895. g. u St. Petersburgu

⁴ Swan Lake (2020.) Wikipedia, the free encyclopedia. Url: https://en.wikipedia.org/wiki/Swan_Lake (pristupljeno 16. 10. 2019.)

La Sylphide

Balet u dva čina „La Sylphide“ jedan je od najstarijih i glavnih predstavnika romantičnog baleta koji se i danas izvodi u skoro identičnoj formi. Postojale su dvije verzije koreografije. Izvornu koreografiju napravio je Filippo Taglioni 1832. godine, a druga verzija iz 1836. godine djelo je Augusta Bournonvillea, koji je studirao i plesao u pariškoj Operi. Baletna predstava temelji se na uzoru po priči "Trilby, ou Le lutin d'Argail" koju je napisao Charles Nodier. Glazbu je skladao danski kompozitor Herman Lovenskjold, a u verziji iz 1832. godine Jean Madeleine Marie Schneitzhoeffler. Koreograf Bournovill pridavao je veliku pažnju plesačima, od kojih je tražio da budu ravnopravni po virtuoznosti.

Koreograf Filippo Taglioni za naslovnu ulogu postavio je svoju kćer Mariu Tagioni koja će ostati zapamćena kao jedna od pet najpoznatijih balerina u romantičarskom baletu. Maria Tagioni bila je prva balerina koja je plesala na vrhovima prstiju odnosno na špicama i tako je dočarala vilinsku fluidnost i lakoću pokreta. Zahvaljujući baletu nakon premijere u modu je došla frizura „La Silfida“ i kostim uskog struka i lagane suknje (tutu) sastavljene od slojeva bijelog muslina prema kojoj je ova vrsta baleta dobila naziv balet *blanc* - bijeli balet.

Orašar

Balet „Orašar“ prvi je put izveden u Marijinskom teatru u Saint Petersburgu u prosincu davne 1892. godine i od tada ne silazi s repertoara brojnih baletnih kuća. Ruski skladatelj Petar Iljič Čajkovski skladao je ovu divnu zimsku bajku originalnog naziva „Ščelkunčik“ na osnovi zanimljive priče „Orašar i kralj miševa“. Balet „Orašar“ klasična je baletna predstava u dva čina za koju je Lev Ivanov napravio koreografiju. Ivanov i Petipa napravili su libreto prema priči E. T. A. Hoffmanna.

Bajkovita baletna predstava „Orašar“ nezaobilazna je tema božićnog razdoblja, povezana s dječjim svijetom odrastanja, mašte i snova u kojoj po prvi put nastupaju i djeca. Priča govori o djevojčici Klari koja ispod bora pronalazi neobičan dar, lutku orašara s kojim doživljava čudesne pustolovine u svijetu mašte.

Popularnost baleta „Orašar“ počinje rasti tijekom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća te je od tada božićne blagdane nemoguće zamisliti bez čarobnih izvedbi ovog legendarnog baleta.

Slika 15.: Baletna predstava „Orašar“, Imperijalno Marijinsko kazalište, St. Petersburg, oko 1900. g.

Trnoružica

Klasična baletna bajka „Trnoružica“ napisana je u tri čina, a odabire je upravitelj carskih baleta Ivan Vsevoložkij zbog velikog interesa publike. Koreografiju potpisuje Marius Petipa koji je Čajkovskom dao detaljan opis scenarija s uputama o tempu, opisom prizora i trajanju pojedinih scena, što je tad bilo uobičajeno. Balet je praizveden je u Marijinskom teatru u Petrogradu 1890. godine.

Petar Iljič Čajkovski je dao glazbi kvalitetu simfonijskog karaktera, koja je također trebala biti i oda eri Louisa XIV. Libreto su napisali Marius Petipa i Ivan Vsevožkilj prema pričama Charlesa Perraulta. „Trnoružica“ je balet u kojemu su se udružili veliki umjetnici koji su postavili predivnu bajkovitu priču. Scenografija i kostimografija baleta odražavala je zlatno doba Versaillesa te je vjerojatno bila i najskuplja postava baleta dotad. U baletu „Trnoružica“ pojavljuju se i razni likovi iz drugih bajki, kao što su „Plava ptica“, „Crvenkapica i vuk“ i „Bijela mačka“. U premijernoj baletnoj postavi nastupili su: Carlotta Brianza kao princeza Aurora, Paul Gerd kao princ, Marie Petipa kao Vila jorgovana te Enrico Cecchetti kao Carabosse i Plava ptica.

Slika 16.: Scena iz baleta „Trnoružica“ u izvedbi Sadlers Wells Balleta 1939. g.

Pepeljuga

Balet „Pepeljuga“ premijerno je izveden 1945. godine u moskovskom Boljšoj teatru s balerinom Galinom Ulanovom u glavnoj ulozi te se od tada gotovo svake godine nađe na repertoaru svjetskih kazališnih kuća. U HNK-u u Zagrebu „Pepeljuga“ je izvedena 1989. godine u koreografiji Ivice Sertića te 2007. godine u koreografiji britanskog koreografa Dereka Deana. Balet „Pepeljuga“ inspiriran je bajkom francuskoga pisca Charlesa Perraulta, a glazbu je skladao ruski skladatelj Sergej Prokofjev.

Slika 17.: Scena baleta „Pepeljuga“ i zle sestre, Hrvatsko narodno kazalište, Zagreb, 2012. g.

Gusar

Romantični kasični balet „Gusar“ (franc. „Le Corsaire“) nastao je prema istoimenoj pjesmi „Corsair“ od Lorda Byrona. „Gusar“ je romantična baletna predstava u tri čina za koju je libreto napisao Jules-Henri Vernoy de Saint-Georges, a koreografirao ju je Joseph Mazilier. Današnje izvedbe tog baleta temelje se na kasnijim verzijama koreografije slavnog Mariusa Petipa. Glazba je sačinjena od djela više skladatelja: francuski skladatelj Adolphe Adam skladao je poznati balet „Giselle“, a uz njega su Cesare Pugni, Léo Delibes, Ricardo Drigo i Prince Oldenbourg skladali pojedine dijelove ovog romantičnog baleta. Prije nego je Petipa preuzeo balet, „Gusar“ je već bio izvođen u Londonu 1837. godine, Parizu 1856. godine te u Petrogradu 1858. godine.

Petipa je postavio balet dvaput. Prvi put 1868. godine za glavnu ulogu postavio je svoju ženu balerinu Mariu te 1899. godine u Marijinskom teatru Petipa drugi put postavlja iznimno raskošnu verziju „Gusara“, a ova izvedba je osnova suvremenih uprizorenja. Radnja baleta se odvija oko mlade, ljupke i predivne Medore koja biva prodana u roblje turskom paši. Gusar

Conrad to sprječava tako što je otme, čime počinje romantična priča u kojoj pobjeđuje prava i velika ljubav.

Slika 18.: Balet „Gusar“ u Boljšoj teatru, fotografija: Damir Yusupov

4. RAZVOJ KLASIČNOG BALETNOG KOSTIMA

U povijesti za vrijeme renesansnog doba postoje zapisi u kojima su zabavljači, glumci i pantomimičari dobili kostime od plemstva i ta su ruha bila otmjena te su služila za razne svečane prigode na dvorima. Poznato je kako su u Firenzi oko 1489. godine pripremali dekore, kostime i scenska pomagala. Na slici broj 3. možemo vidjeti prikaz kostima iz 1776. godine, koji ima karakteristike kostima tog vremena - prikazuje se muški kostim (*tonnelet*). Žene koje su u to vrijeme nastupale kao plesačice imale su velikih poteškoća s kostimima, koji su ih svojim krojevima sputavali i ograničavali im pokrete. Nosile su visoke pete, pripijen korzet i raskošne krinoline.

John Weaver engleski je koreograf koji je smatrao da karakter lika ne smije ovisiti o maski i kostimu te da se trebaju naglasiti pokreti plesača. S vremenom je došlo do odbacivanja tradicionalnih suknji, korzeta i perika (balet „Pygmalion“). Balerine poput Marie Salle težile su uvođenju što autentičnijeg kostima koji će naglasiti pokret pa 1787. godine kostimi postaju slobodniji, opušteniji i lakši; plesačice su odijevale lagane tunike te je obuća bila bez potpetica.

Romantizam je bio vrijeme baleta koje je prikazivalo balerine kao vile, u uskim korzetima i lepršavim romantičnim suknjama od bijelog materijala. Primjer ovakvog baleta pronalazimo u predstavama poput „La Sylphide“ i „Giselle“, koje su inspirirane svijetom nadnaravnih bića.

Slika 19.: Balet "Les Sylphides", Thomas Forster i Hee Seo iz američkog baletnog kazališta, potomak je Bournonvilleovog "La Sylphide", 2015.g., autor: Andrea Mohin

Pomaci od klasike događaju se 1910. godine u suradnji plesača M. Fokina i slikara, kostimografa i scenografa L. Baksta koji kreiraju balet „Scheherezada“ u kojoj Bakstovi kostimi odišu egzotikom i kombinacijom boja (npr. plava i zelena), koje kasnije postaju često imitirane u interijeru i modi tog vremena. U baletu „Žar ptica“, koji nastaje 1910. godine po uzoru na rusku narodnu priču, Karsavina u ulozi Žar ptice nije odjevena u klasični tutu/pačku, već u orijentalne hlače koje postaju veliki modni trend. Dolaskom suvremenih plesnih formi polako „nestaju“ i klasični baletni kostimi. Kostimi postaju sve opušteniji, lagani, komotni, a plesanje na špicama zamjenjuju bosc noge.

Pačka / tutu

Vrijeme romantizma uvelo je nama poznate lepršave ženske kostime, takozvani tutu tj. pačku, čija je zadaća bila što vjernije dočarati karakteristike tog doba - mistiku i egzotiku. Kostim je uvelike pomogao da publika balerine doživi kao da lebde u zraku. „Tutu je bio neka vrsta uniforme balerina tog doba s malim izmjenama u dekoraciji, sugerirajući karakter uloge, dok je na primjer corps de ballet ansambl obično bio obučen u autentičnije kostime pojedinog doba“ (Brkljačić, 2006: 31). Pačka ili tutu je zvonolika suknja napravljena od slojeva tila i danas se klasična baletna pačka sastoji od otprilike dvanaest slojeva tila raznih debljina, šivanih slojevito, koje zbog boljeg držanja forme suknje može pridržavati obruč.

Slika 20.: Baletna pačka ili tutu

Špice

„Balerine plešu u klasičnim baletima na vrhovima prstiju pomoću posebnih baletnih papuča s tvrdim vrhom, tzv. *špicama*. Jedna su od karakteristika romantičnih baleta s početka devetnaestog stoljeća, kad su prvi put korištene kako bi se dobio dojam lakoće, nježnosti i krhkosti pokreta“ (Brkljačić, 2013: 36). Špice su baletne papučice s tvrdim vrhom koje pružaju mogućnost plesa na vrhovima prstiju i fiksiraju se vrpčama što se vežu oko gležnja jedna preko druge tako da nisu jako zategnute kako ne bi ometale pokrete nogu. Iako ples na špicama daje dojam lakoće i nježnosti, uči se godinama uz naporne i veoma zahtjevne vježbe. Balerine staju na špice tek nakon nekoliko godina mukotrpnog školovanja, kad im zglobovi i mišići ojačaju i očvrstnu.

Slika 21.: Baletne papučice špice

5. O BALETU „SNJEGULJICA“ I KOREORAFU

Balet kompozitora Gustava Mahlera „Snjeguljica“ je suvremeni balet čija se priča temelji na bajci braće Grimm iz 1854. godine. Istaknuti francuski koreograf Angelin Preljocaj okupio je 2009. g. 26 plesača u svojoj plesnoj trupi *Ballet* u gradu Aix-en-Provence te uložio zaista velik trud i napor kako bi osmislio i postavio koreografiju na glazbu Gustava Mahlera. Mističnu scenografiju osmislio je Thierry Leproust, dok je fantastične, neobične, suvremene i ekstarvagantne kostime dizajnirao veliki modni dizajner i umjetnik Jean Paul Gaultier. Balet „Snjeguljica“ premijerno je izveden u sklopu QPAC International Series 2016. godine. Ovo djelo izvedeno je prvi put 25. rujna 2008. godine na Biennale de la Danse de Lyon.

Izvedba baleta „Snjeguljica“ traje od jedan sat i 50 minuta do dva sata, a autor libreta Angelin Preljocaj ujedno je bio i redatelj i koreograf. U baletu su nastupili plesači: Nagisa Shirai, Isabella Arnaud, Gaëlle Chappaz, Nagisa Shirai, Jean-Charles Jousni, Lorena O'Neill, Sergio Díaz, Caroline Finn, Céline Galli, Natacha Grimaud i Emilie Lalande.

Angelin Preljocaj o baletu „Snjeguljica“ kaže: "Bilo mi je veoma stalo da ispričam priču, dam nešto magično i očaravajuće. Svakako što sam htio izbjeći monotoniju. A i stoga što, baš kao svi mi, volim priče. Držao sam se inačice braće Grimm, dozvolivši si tek poneko osobno odstupanje proizišlo iz mojeg sagledavanja simbola u bajci. Bettelheim Snjeguljicu opisuje kao izokrenutoga Edipa. Zla maćeha nesumnjivo je središnji lik priče. Ona je ta koju promatram kroz njezinu narcisoidnu odlučnost da se ne odrekne zavođenja i svoje ženske uloge, čak i ako to znači žrtvovati vlastitu pokćerku. Tumačenje simbola podjednako je prepušteno djeci i odraslima; dani su svima, i zato ja volim bajke“.⁵

Angelin Preljocaj se zaprepastio kada ga se upitalo jesu li njegovi baleti napravljeni da bi provocirali. On odgovara da to nije slučaj, da on radi ono što tada osjeća te da mu nije namjera šokirati ljude i ističe kako na ovom svijetu ima puno šokantnijih stvari.⁶ Savjetuje da oni koji traže mirnu i laganu večer punu tutu haljinica, tajica i labuda, potraže zabavu negdje drugdje. Objašnjava kako se umjetnici ne pribojavaju prikazati realnu sliku svijeta punu

⁵ San Vincenti (2012). Blanche Neige. Festival plesa i neverbalnog kazališta, Url:<http://www.svetvincenatfestival.com/predstave/2012/Blanche-Neige/96> (pristupljeno 21. 7. 2019.)

⁶ Jinman, Richard (2018). Famed choreographer Angelin Preljocaj on the 'age of the Snow White complex'. The Sidney morning herald. Url: <https://www.smh.com.au/entertainment/dance/famed-choreographer-angelin-preljocaj-on-the-age-of-the-snow-white-complex-20180528-h10mjr.html> (pristupljeno 22. 7. 2019.)

drame, napetosti, ljubavi, mržnje, seksa te govori: „Ti umjetnici znaju da je uloga umjetnika odražavati nešto od stvarnosti, kako bi zarobio svijet kakav jest. Zašto bi ples bio drukčiji?“⁷

Riječ *balet* u engleskom jeziku sinonim je za klasični repertoar – na primjer „Labuđe jezero“, „Trnoružica“ i „Pepeljuga“. U Francuskoj međutim riječ balet ima promjenjivu konotaciju, a pojam modernog ili suvremenog baleta je sasvim uobičajen. Preljocaj živi i stvara u „Le Pavillon Noiru“, koerografskom centru u južnom gradu Aix-en-Provencu. Preljocaj se oslanja na tehniku klasičnog baleta, za njega je ples intelektualan i senzualan te iza svake geste i pokreta traži smisao.

U svojoj izvedbi baleta „Snjeguljica“ umjesto nama poznatih likova patuljaka Preljocaj uvodi marljive rudare koji se brinu, brane i štite Snjeguljicu u šumi. Plesači koji interpretiraju ulogu rudara nisu naravno niži rastom. Preljocaj objašnjava kako su ih braća Grimm za svoje likove rudara pretvorili u patuljke kako ne bi postojala neka ideja ili konotacija na njihovu seksualnost. U bajci postoji nasilje kada zla maćeha poziva i nagovara Snjeguljicu neka okusi otrovnu jabuku. U izvorniku braće Grimm zla i ljubomorna kraljica biva na kraju prisiljena nositi strašno vruće i užarene željezne cipele i plesati sve dok ne umre. Preljocaj je pomislio kako će zaista teško izvesti kraj s užarenim cipelama, no ustanovio je: „To mora biti u baletu“.⁸

Iako je mnoge zbunila pomisao da Preljocaj radi ovakvu sigurnu i konvencionalnu baletnu predstavu poput „Snjeguljice“, koja na prvi pogled zaista nije odgovarala stilu rada njegove baletne trupe, on je u bajci u kojoj ima ljubomore, zloće, narcisoidnosti i smrti pronašao suvremene i moderne elemente. Izjavio je: “U određenom smislu, to je savršena bajka za naše vrijeme, (...) živimo u doba kompleksa Snjeguljica“.⁹

⁷ Jinman, Richard (2018). Famed choreographer Angelin Preljocaj on the 'age of the Snow White complex'. The Sidney morning herald. Url: <https://www.smh.com.au/entertainment/dance/famed-choreographer-angelin-preljocaj-on-the-age-of-the-snow-white-complex-20180528-h10mjr.htm> (pristupljeno 22. 7. 2019.)

⁸ Jinman, Richard (2018). Famed choreographer Angelin Preljocaj on the 'age of the Snow White complex'. The Sidney morning herald. Url: <https://www.smh.com.au/entertainment/dance/famed-choreographer-angelin-preljocaj-on-the-age-of-the-snow-white-complex-20180528-h10mjr.html> (pristupljeno 22. 7. 2019.)

⁹ Jinman, Richard (2018). Famed choreographer Angelin Preljocaj on the 'age of the Snow White complex'. The Sidney morning herald. Url: <https://www.smh.com.au/entertainment/dance/famed-choreographer-angelin-preljocaj-on-the-age-of-the-snow-white-complex-20180528-h10mjr.html> (pristupljeno 22. 7. 2019.)

5.1. Angelin Preljocaj

Francuski koreograf i plesač albanskih korijena Angelin Preljocaj rođen je 19. siječnja 1957. godine u Sucy-en-Brie u Francuskoj. Preljocajevi roditelji su bili radnički migranti. Njegova majka je rođena u Crnoj Gori a otac u Albaniji i žarko su željeli da njihov sin jedinac postane liječnik ili odvjetnik jer za njih ples nije bio shvatljiv kao zanimanje, već samo kao zabava. Otac je htio da Preljocaj pohađa satove džuda te mu je za to davao novac, ali on je u tajnosti krenuo pohađati satove baleta. Kada je Preljocaj smogao hrabrosti reći roditeljima da želi postati profesionalan plesač, oni su se zaprepastili te mu je majka poručila: „Nikad to nećeš učiniti!“

Angelin Preljocaj 1980. godine seli u New York i radi s američkim koreografom Merceom Cunninghamom čija ekstravagantna dijela utječu na Preljocaja, što se i danas može vidjeti. U Francusku se Preljocaj vraća 1984. godine te osniva vlastitu plesnu trupu u želji da radi po svojem ukusu i danas je jedan od vodećih svjetskih koreografa koji radi na različitim poljima umjetnosti kao što su kazalište, film, oglasi i TV-reklame. Veliki francuski koreograf jednom je izjavio: „Osjećaj prostora je vrlo različit plesaču. Način na koji živite u prostoru je drugačiji.“ Lupne po ruci. „Znaš, ples je duboko u mojim molekulama.“¹⁰

Specifičnog i prepoznatljivog stila, dobitnik je mnogih nagrada za svoj rad. Školovao se za klasičnog baletnog plesača, od čega je odustao jer je smatrao kako se može biti kreativniji u drugom plesnom izričaju. Iako voli i preferira suvremeni ples, ipak je tehnika klasičnog baleta ostala u njemu. „Shvatio sam da u klasičnom baletu mogu biti samo lijepi interpret, dok u suvremenom plesu mogu biti kreativniji. Još volim klasični balet, naravno. On je naša povijest - to je kao da kažete da je Da Vinci nadmašen. Ne, njegova je umjetnost za sva vremena, baš kao i svaka druga umjetnost koja je dobra. Tako je i s baletom.“

Preljocaj dodaje: „Uvijek želim vidjeti klasiku i ona me zanima. Imajte na umu da je ono što stvaramo podložno vremenu koje prolazi: kad je Petipa radio 'Labuđe jezero', u to vrijeme taj je balet bio suvremen i moderan. Da ne govorim o 'Posvećenju proljeća' Vaclava Nižinskog. A eto, danas se ti komadi smatraju klasičnima.“ Angelin Preljocaj je veliki umjetnik koji govori iskreno: „Meni je ples poezija. Kad tako gledam na stvar, ispada da svi ti ljudi rade

¹⁰Jinman, Richard (2018). Famed choreographer Angelin Preljocaj on the 'age of the Snow White complex'. The Sidney morning herald. Url: <https://www.smh.com.au/entertainment/dance/famed-choreographer-angelin-preljocaj-on-the-age-of-the-snow-white-complex-20180528-h10mjr.html> (pristupljeno 23. 7. 2019.)

oko poezije. U svijetu u kojem je novac mnogima najvažniji, meni činjenica da ljudi rade na poeziji vraća vjeru u ljudskost“.

Tijekom svoje karijere imao je priliku raditi s plesačima u milanskoj Scali, New York City Balletu te Paris Opera Balletu.¹¹ Ondje se susreće s raznim plesačima i plesačicama koje nije poznao osobno, a niti stil njihova plesa. No govorio je kako uvijek voli raditi s novim ansamblima i to ovako opisuje: „To vam je kao kad dva orkestra sviraju istu glazbu, recimo Mahlera, a zvuče potpuno drugačije. Muzika koju izvode je tehnički, barem na papiru, ista, ali zbog druge vrste rada, iskustava, svirača i desetaka drugih detalja, oni zvuče različito. To je ljepota.“ U svojoj karijeri surađivao je s velikim brojem različitih umjetnika iz područja glazbe, slikarstva, mode i književnosti. Koreografirao je razna poznata djela, kao „Romea i Juliju“, „Žar pticu“, „Posvećenje proljeća“ te ostale. Govori nam: „Volim biti pod utjecajem drugih umjetnosti. U mojim komadima uvijek ima referenci na glazbu, filozofiju, slikarstvo... Kad odaberem temu za svoje djelo, posvetim joj se na minimalno godinu dana, da bih posve ušao u nju. Volim biti kontaminiran svime što je moguće o toj temi i to mi pomaže da radim.“¹²

Angelin Preljocaj i sa svoje 62 godine života i dalje nije prestao plesati, a njegova konstatacija o tome zaista oduševljava: „Nikad nisam prestao plesati. Da, da, da, plešem i dalje. Najprije zato što svojim plesačima moram pokazati neki pokret koji želim da izvedu, ali i zato što mislim da je svaki dan u kojem ne plešemo promašen i izgubljen.“¹³

¹¹ Korljan, Zrinka (2019). Jutarnji list. SLAVNI KOREOGRAF ZA JUTARNJI UOČI SVOJE HRVATSKE PREMIJERE U HNK: 'U svijetu gdje je mnogima najvažniji novac, ples mi vraća vjeru u ljudskost'. Url:<https://www.jutarnji.hr/kultura/art/slavni-koreograf-za-jutarnji-uoci-svoje-hrvatske-premijere-u-hnk-u-svijetu-gdje-je-mnogima-najvazniji-novac-ples-mi-vraca-vjeru-u-ljudskost/8930324/> (pristupljeno 23. 7. 2019.)

¹² Korljan, Zrinka (2019). Jutarnji list. SLAVNI KOREOGRAF ZA JUTARNJI UOČI SVOJE HRVATSKE PREMIJERE U HNK: 'U svijetu gdje je mnogima najvažniji novac, ples mi vraća vjeru u ljudskost'. Url:<https://www.jutarnji.hr/kultura/art/slavni-koreograf-za-jutarnji-uoci-svoje-hrvatske-premijere-u-hnk-u-svijetu-gdje-je-mnogima-najvazniji-novac-ples-mi-vraca-vjeru-u-ljudskost/8930324/> (pristupljeno 23. 7. 2019.)

¹³ Korljan, Zrinka (2019). Jutarnji list. SLAVNI KOREOGRAF ZA JUTARNJI UOČI SVOJE HRVATSKE PREMIJERE U HNK: 'U svijetu gdje je mnogima najvažniji novac, ples mi vraća vjeru u ljudskost'. Url:<https://www.jutarnji.hr/kultura/art/slavni-koreograf-za-jutarnji-uoci-svoje-hrvatske-premijere-u-hnk-u-svijetu-gdje-je-mnogima-najvazniji-novac-ples-mi-vraca-vjeru-u-ljudskost/8930324/> (pristupljeno 23. 7. 2019.)

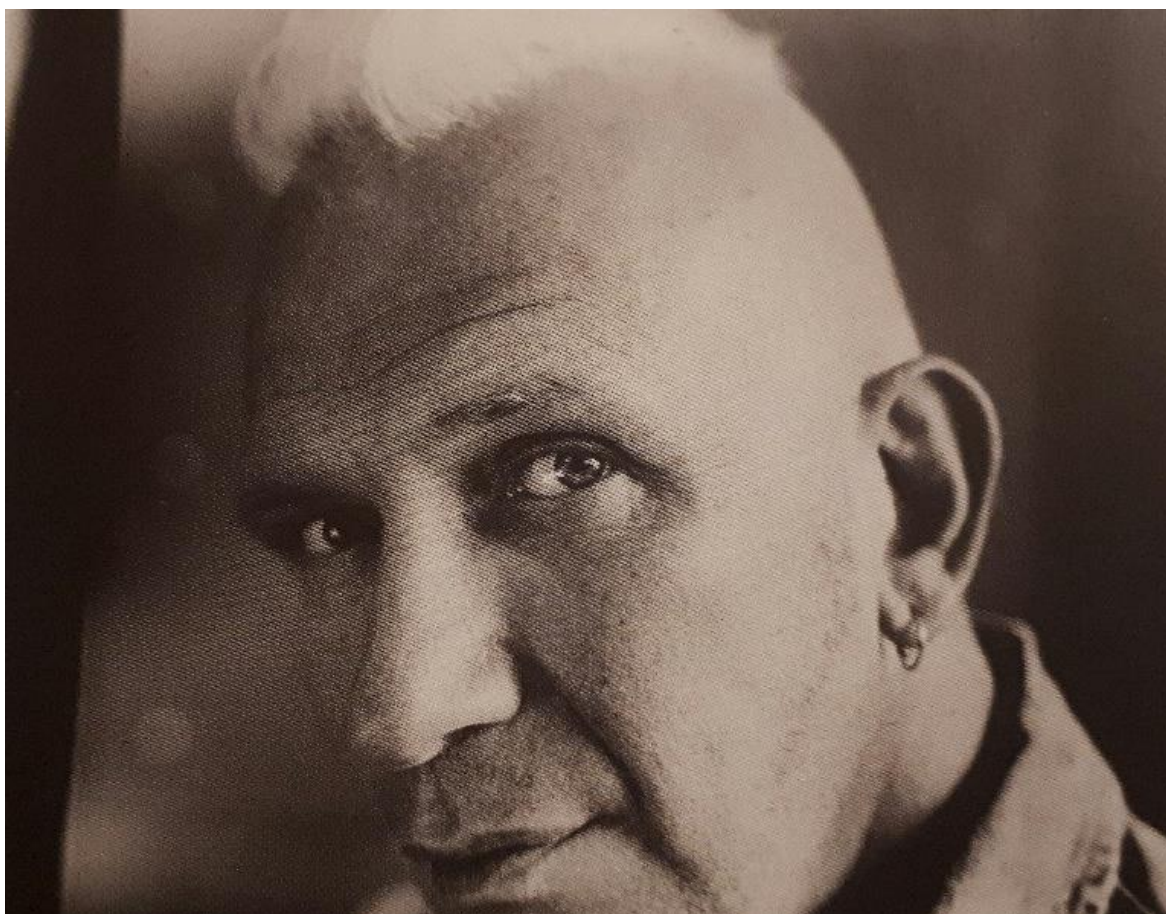
Slika 22.: Angelin Preljocaj objašnjava plesačima pokrete, fotograf: Mara Bratoš, HNK

Preljocaj se oslanja na klasični vokabular kojim prikazuje formalnu strogoću i strukturu, isticanje emocija, fizičke tjelesnosti, naturalističke geste te precizne, dobro raspoređene i uredne koreografije. Njegove koreografije dio su repertoara najvećih svjetskih kazališta, a brojna su mu djela realizirana na poziv poznatih opernih kuća. Preljocaj je dobio mnogo pohvala i pozitivnih kritika za svoj koreografski rad u kojemu je kombinirao suvremeni ples i klasični balet. Glazbu za svoja djela Preljocaj sam aranžira, snima filmske instalacije, poput filma „Annonciation“ iz 2003. godine. Film je režirao, a inspirirao se skladbom stvorenom 1995. godine te je stvorio „Near Life Experience“ s glazbom francuskog elektroničkog benda „Air“. O njegovom stvaralaštvu u raznim umjetničkim poljima i njemu samom napisane su knjige, snimljeno je nekoliko dokumentarnih filmova te je tijekom svoje duge i fantastične karijere primio brojna priznanja i nagrade.

6. JEAN PAUL GAULTIER

Francuski kreator i kostimograf Jean Paul Gaultier svojim radom doista je zaslužio pozornost u svijetu modnog dizajna i kostimografije te je poznat kao *enfant terrible* (strašno dijete) zbog svog nadasve osebujnog, duhovitog, neobičnog i provokativnog stila u kojemu se očituje nadahnuće poviješću i umjetnošću. Poznata je njegova kreacija ženskog korzeta s naglašenim šiljatim grudima, s kojim će biti trajno zapamćen u svijetu modnog dizajna. Jean Paul Gaultier jednom je izjavio: „Nisam želio biti slavan“ (Jones-Mair, 2003: 188).

Gaultierove kolekcije imaju teatralni i performativni aspekt na modnim revijama. Modni dizajner u svijetu kostimografije pristupa kostimu iz drukčije perspektive, nastojeći aspekt suvremenih modnih tendencija barem jednim malim dijelom asimilirati u kostim.

Slika 223.: Portret Jean Paul Gaultier, fotograf: Christian Basger

6.1. Biografija

Jean Paul Gaultier rođen je 24. travnja 1952. godine u Arcueil-Val-de-Marine u Francuskoj. Veći dio svog osnovnog i srednjeg školovanja provodi bježeći iz škole. Grad Arcueil udaljen je samo 5 km od centra Pariza i danas se smatra njegovim predgrađem. Iako je Gaultiera kao mladog izuzetno zanimala moda i mogli bismo reći da se već u djetinjstvu našao kraj samog žarišta mode i modnih zbivanja, ipak nikada to nije iskoristio u formalnom smislu. Nikad se nije formalno školovao za posao modnog dizajnera, već se rano zaposlio u jednoj od najvećih modnih kuća u Parizu. Gaultier je svoje obrazovanje stekao isključivo preko iskustva, kao što su to činili mnogi utjecajni dizajneri prije njega.

Od najranijeg djetinjstva crtao je skice i slao već poznatim modnim dizajnerima i modnim kućama. Govorio je kako ga izrada skica opušta te da mu daje samopouzdanje. Kada je imao samo 18 godina, njegovi radovi svidjeli su se slavnom Pierreu Cardinu pa ga je on uz podršku Gaultierovih roditelja na 18. rođendan zaposlio kao asistenta u svom studiju, gdje je radio nakon škole u popodnevnim satima. U tom kratkom periodu je radio i za modnu kuću Patou.

Budući da o sebi ne misli kao o dizajneru, u svojim kolekcijama putuje kroz vrijeme i prostor slobodnije od drugih, hvatajući se za ono što mu se sviđa, bilo lijepo ili ne, i spajajući razne odjevne predmete kako bi stvorio nove i iznenađujuće kombinacije. "Njegove prve kolekcije 1977. godine privukle su pozornosti tiska, a on je od tada zadržao svoj ugled kao *enfant terrible* (Seeling, 2000: 430). Za svoju samostalnu kolekciju 1975. godine započinje skupljati novac uz pomoć prijatelja Francisa Menugea, kojeg kasnije opisuje kao ljubav svog života. Samostalnu kolekciju predstavlja 1977. godine u svojoj 24. godini i tada otvara svoju Modnu kuću (fr. *maison de couture*). Gaultier dizajnira odjeću za „stvarne ljude“, nebitno jesu li mršavi ili puniji, lijepi ili manje lijepi, bogati ili siromašni.

Inspiraciju pronalazi svugdje, pa čak i u nekim naizgled nepovezanim stvarima. Kad je bio u jednom klubu u Ibizi ugledao je živu papigu u kavezu te ju je promatrao puna tri sata. Želio je upiti sve njezine boje, koje su ga inspirirale za njegovu prvu kolekciju visoke mode (fr. *haute couture*). „Većina provokativnih stvari koje sam učinio nisu učinjene namjerno, nego je došlo sasvim prirodno“ (Jones-Mair, 2003: 195).

Jean Paul Gaultier zasigurno je jedan od najspecifičnijih i najkontroverznijih dizajnera zadnjih godina 20. stoljeća. „Gaultier često promovira suknje za muškarce i ne boji se

istaknuti kao najbolji primjer - ali uvijek s osmijehom: Ovdje nosi suknju sa 'zlatnim bravama' s njegovom omiljenom prugastom majicom“ (Seeling, 2000: 431).

Slika 24.: Jean Paul Gaultier u svojoj kreaciji

Osamdesete godine dvadesetog stoljeća vrijeme su pop-kulture, koja Gaultiera lansira u zvijezde i on od toga perioda od pobornika i sljedbenika postaje njezinim vrlo bitnim dijelom. Tijekom ovih godina neumorno skicira i dizajnira te u nekoliko navrata radi kao voditelj na britanskoj televiziji za emisiju „Eurotrash“. Njegov kontroverzan i specifičan dizajn u kojem se usuđuje biti hrabro drzak, uključujući njegovu poznatu suknju za muškarce, u svijetu mode osigurava mu svojevrsni kulturni status. Ovaj trend kasnije će slijediti i neki drugi dizajneri pa možemo reći da je Gaultier zaslužan za rekonceptualizaciju suknje za muškarce.

Devedesetih godina njegov kulturni status prepoznaje i poznata ikona Madonna, kojoj se svidjela Gaultierova provokacija, pa ga 1990. godine angažira za svoju „Blond Ambition“ turneju za koju on dizajnira sve *oufite* uključujući i slavni korzet sa šiljastim grudima.

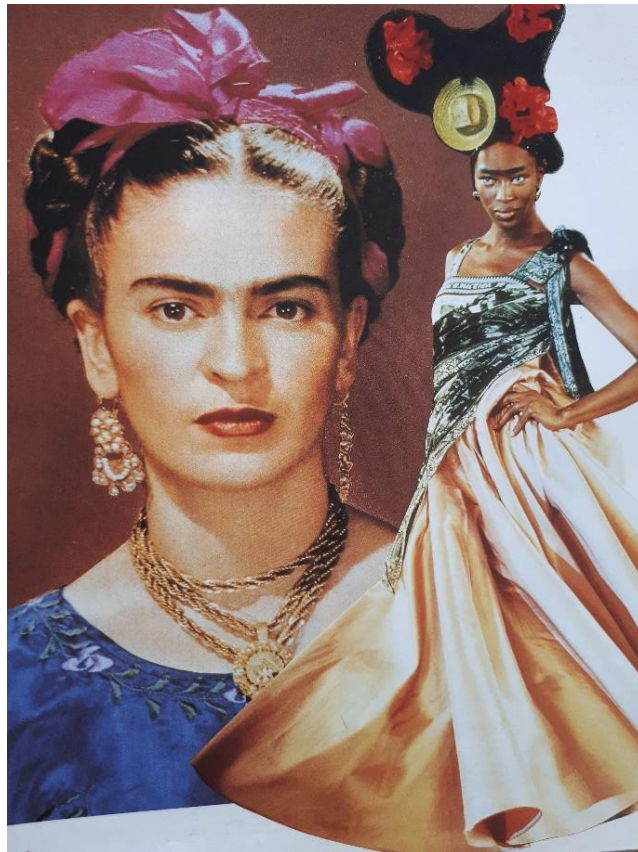
Ono po čemu je ova kreacija značajna ipak nije šok koji su izazvale agresivno naznačene grudi, već to što je korzet postavljen kao gornji odjevni predmet, a ne više kao komad donjeg, nevidljivog i mističnog rublja. Donje rublje postaje gornje i to je između ostalog ono u čemu je Gaultier bio inovativan: „Oslobađajući korzet od mita o tome da je on sredstvo za podjarmljivanje žena“ (Seeling, 2000: 431). Šiljaste grudi su ipak definitivno „stav“ prema ženskom tijelu koji je Gaultier iznio u svijet hrabro, agresivno, moćno i devijantno.

Slika 235.: Gaultierova skica za Madonnin kostim

Spektakularnu reviju u New Yorku Gaultier radi 1992. godine, a modeli su mu Faye Dunaway, Billy Idol i mnogi drugi poznati glazbenici. Madonna zatvara modnu reviju i izlazi s Gaultierom u sakou i haljini, međutim kada skine sako ostaje u haljini potpuno otvorenih grudi. Gaultier je i ovom modnom revijom dokazao da je veliki performer među dizajnerima i da od revije voli napraviti spektakularan performans. Svojevrsni scenski doživljaj kod njega je uvijek prisutan. Osim poznatih osoba, vrlo često mu revije nose „obični ljudi“ koji nisu profesionalni modeli. Liniju parfema lansira 1993. godine, što je kreatorima u pravilu bilo i financijsko osiguranje te ujedno ulaznica za bezbrižan svijet kreativnog „divljanja“ *houte colturea*, koji je sam po sebi bio relativno neisplativ.

Iste godine prikazuje svoju kolekciju u kojoj modeli nose odijela i frizure tipične za ortodoksne Židove i time izaziva potpuni šok budući da je u SAD-u u to vrijeme to bila zaista kontroverzna tema. Židovi su nakon toga održavali prosvjedne mimohode diljem cijelog New Yorka. „Godine 1998. Gaultier je bio inspiriran stilom haljine meksičke umjetnice Frida Kahlo, koja je poznata po svojoj neobičnoj, folklornoj meksičkoj odjeći čak 40 godina prije nego što je to postalo *mainstream* modni trend 1970-ih“ (Seeling, 2000: 434).

Slika 246.: Portret Fride Kahlo (lijevo) i (desno)
J. P. Gaultierov model Naomi Campbell inspiriran Fridom Kahlo

Ulaskom u novo tisućljeće Jean Paul Gaultier u svoje kreacije unosi utjecaje raznih etno motiva velikog broja naroda i plemena. Bitnu ulogu u njegovu opusu zauzimaju citati iz povijesti literature te njegovi vlastiti korijeni, a to je francusko podrijetlo, ali i njegov drugi dom London i njegove ulice, supkultura i supkulturne skupine. Jean Paul Gaultier se svojim kreacijama dotiče i suvremenih problema u svijetu.

Njegove kolekcije bile su javne kritike kojima je komentirao suvremeno društvo. Svojim dizajnom visoku modu je približio masama, dok je uličnu modu približio modnom svijetu i to u svakom segmentu modnog izričaja, od samih kreacija do njihova predstavljanja kroz revije.

Jean Paul Gaultier modni je dizajner *Haute Couturea* i *Pret-a-Portera*. Bio je i kreativni direktor Hermesa. Gaultierove kolekcije su utemeljene na *Street Wearu*¹⁴ fokusirajući se na popularnu kulturu, dok su njegove *Haute Couture*¹⁵ kolekcije vrlo formalne, ali u isto vrijeme neobične i interesantne. U Parizu 2004. godine izazvao je šok svojim nekonvencionalnim modelima na reviji. Pistom su šetali stariji muškarci i žene s oblinama te ispirsani i tetovirani modeli. Igranje s tradicionalnim vrijednostima i rušenje mnogih dosadašnjih granica u svijetu mode donijelo mu je velike kritike, ali i ogromnu popularnost.

Gaultier je dizajnirao kostime za mnoge filmove, uključujući Luc Bessonov „Peti element“, „Grad izgubljene djece“ te brojne druge. Osmišljavao je niz kostima i za rokeru Marilyn Manson te „Grotesque album“. Dizajnirao je kostime za međunarodnu turneju poznate Kylie Minogue te za kultnu „Hong Kong“ pjevačicu Leslie Cheung. Stekao je i veliku pozornost kreirajući kostim za francusku pjevačicu Mylène Farmer 2009. godine.

Zapažena je izložba na kojoj je sudjelovao te bio i autor postava 2003.-04. godine u „Costume Institute of Metropolitan Museum of Art“ u New Yorku pod nazivom „Hrabro srce - Muškarci u suknjama“. Osim Gaultiera, na toj izložbi sa svojim skicama sudjeluju Dries van Noten, Vivienne Westwood i Rudi Gernreich kako bi prisvojili suknju kao sredstvo za ubrizgavanje novosti u muškoj modi, kršeći moralne i društvene kodove, i kao sredstvo za redefiniranje idealne muškosti.

Gaultier je jedan od rijetkih dizajnera koji je ostao većinski vlasnik i kreativni direktor svoje kompanije, koju očigledno vodi u pravom pravcu ozbiljnijeg, nosivijeg, smirenijeg, „ljudskijeg“ odijevanja i kreativnosti.

Mjestimice se osjeti i stanovito doduše korektno „odrađivanje“ recentnih kolekcija od kojih se izdvaja izvrsna ženska kolekcija za proljeće 2008. godine „Oda morskim dubinama“, kojom je pokazao da je uvijek ostao osjetljiv na aktualna zbivanja, predstavivši ovakvu kolekciju u vrijeme kada je okupiranost ekološkim problemima svijeta najizraženija do sad.

¹⁴ *Street Wear* - ulična odjeća, izvorno je bila pojava koja se definira kao „nezapamćeni stil“ odijevanja koji se sastoji od grafičkih majica, vrećastih krojeva i tenisica. Danas se odjeća za uličnu odjeću doživljava kao luksuzna i odnosi se na određeni stil.

¹⁵ *Haute Couture* - francuski je termin za visoku modu. Podrazumijeva ručnu izradu odjeće od najkvalitetnijih materijala, unikatnu ili u malim serijama (do tri primjerka). *Haute Couture* označava kreiranje ekskluzivne mode prema narudžbi.

U Montrealu u „Museum of Fine Arts“ 2011. godine u suradnji s Maison, organizira retrospektivnu izložbu modnog svijeta „Od pločnika do piste“, a 2012. godine imenovan je članom žirija na Filmskom festivalu u Cannesu. Dizajnirao je haljinu za pjevačicu Anggun, koja je predstavljala Francusku tijekom velikog finala na Eurosonga 2012. godine održanoj u Bakuu u Azerbajdžanu. Sudjelovao je u „Cali ExpoShow“ u Cali (Kolumbija), pokazujući svoju kolekciju parfema i klasične odjeće. Nedavno smo mogli vidjeti Madonnu i Gaultiera na Euroviziji 2019. godine gdje je za Madonnin nastup dizajnirao futurističku odjeću. „Jean Paul Gaultier obukao je Madonnu kao "futurističku" Joan of Arc prilikom njenog gostovanja na finalnom natjecanju za pjesmu Eurovizije u Izraelu. Izjavio je: „Fantastično je imati Madonnu, pogotovo za Euroviziju!“.¹⁶ Kada su ga upitali koja je najvažnija lekcija koji je naučio, odgovorio je: „Biti svoj“ (Jones-Mair, 2003: 195).

6.2. Kostimografije Jean Paula Gaultiera

Gaultierove revije su šokantne, začuđujuće, zbunjujuće i kontroverzne. S ulice ili pak iz subkulturnih krugova dovodi tetovirane i ispirsane modele u visoke modne krugove. Ne ustručava se koristiti alkohol i cigarete kao rekvizite na pisti gdje prikazuje jedinstvene i neponovljive komade *Haute Couture* kolekcija. U isto vrijeme modeli su mu i slavni pjevači i glumci. Gole grudi kod njega su sasvim uobičajena i normalna pojava, baš kao što je to suknja na muškarcu, kolorit mu je izrazito naglašen dok je s druge strane, kontrastno tome, izrazito bezbojan. Satenski korzet kod njega je večernja toaleta.

Uvijek želi naglasiti i stvoriti spoj radikalnog i tradicionalnog, između estetike ljepote i estetike ružnoće, između ljudskog, surovog, stvarnog i fantastičnog, bajkovitog, nestvarnog svijeta. Svojevremeno je izjavio: „Pokazati relativnost onoga što je dobar ukus i što nije, to je nešto s čim se volim igrati“. Stoga nije iznenađenje što je Gaultier pronašao srodnu dušu u španjolskom „strašnom djetetu“ redatelju Pedru Almodovaru. Suradivali su na dokumentarcu „Truth or Dare“, filmu „Kika“ 1993. godine, dugometražnom filmu „Grad izgubljene djece“ 1995. godine i na filmu „Kuhar, lopov, njegova žena i njezin ljubavnik“ 1989. godine.

¹⁶ Amichai, Rami (2019). Madonna to channel Joan of Arc at Eurovision, designer Gaultier says. Reuters, Moda. Url: <https://www.reuters.com/article/us-music-eurovision-israel-gaultier/madonna-to-channel-joan-of-arc-at-eurovision-designer-gaultier-says-idUSKCN1SO0OX> (pristupljeno 14. 7. 2019.)

Gaultier je autor kostimografija za brojne filmove i TV emisije. Poznati su: „Apsolutno nevjerovatno“ 2016. godine; film „Loš odgoj“ 2004. g.; film „Koža u kojoj živim“ 2011. godine dobiva nagradu Goya za najbolju kostimografiju; film „Absolument fabuleux“ 2001. godine; dokumentarni film „Jean Paul Gaultier pravi svoj show“ 2018. godine; film glazbenu komediju „U krevetu s Madonnom“ 1991. godine; dokumentarni film „Mademoiselle C“ 2013. godine; dokumentarni film „Moda u Francuskoj“ 1984. godine; kratki, dokumentarni film „Umjetnik je odsutan: Kratki film o Martinu Margieli“ 2015. godine; dokumentarni film „Putovanje kroz francusko kino“ 2016. godine; glazbeni film „Sloboda - George Michael“ 2017. godine; dokumentarni film „Vouge - Rujansko izdanje“ 2009. godine; dokumentarni film „Prvi ponedjeljak u svibnju“ 2016. godine; francuski film „Absolutely Fabulous“ 2001. godine; dokumentarni film „Mode in France“ 1984. godine; TV emisija „Eurotrash“ 1993. godine. Još jednu veoma interesantnu i šaroliku kostimografiju za znanstveno-fantastični film Luca Bessona „Peti element“ radi 1997. godine. Osim fantastičnih kostima, nevjerovatnom se čini činjenica da je Gaultier za taj film dizajnirao ukupno 954 kostima.

U suradnji s koreografom Régine Chopinota radi odličnu izvedbu pod nazivom „Le Défilé“, koja je izvedena 1986. godine. Ovu izvedbu možemo nazvati performansom, modnom revijom, baletom i plesom - sve odjednom. Ovo je doista nesumnjivo jedna od najpoznatijih netipičnih izvedbi koja se našla u suvremenoj modnoj povijesti. U njoj je sudjelovalo šesnaest plesača, manekenki i glumaca koji su bili smješteni u pročišćenom, jednostavnom, mračnom prostoru s izrazito naglašenom dozom iluzionizma, koji na trenutke ostavljaju dojam psihodelije. Kostimi Jean Paul Gaultiera plod su bezobrazne kreativnosti a cijela koreografija slijedi kodeks modne revije. Kostimi su ekstravagantni, predimenzionirani, duhoviti, pretjerani i suvremeni. Osim toga, naglašene su siluete i slojevi od raznih materijala. Svaki kostim je djelovao kao zasebno remek-djelo.

Suradnja koreografa Régine Chopinota i Jean Paul Gaultiera nastavila se tijekom cijelog desetljeća (od 1983. g. do 1994. g.) na čak četrnaest baletnih predstava za koje je Gaultier osmislio kostime.¹⁷

¹⁷ JEAN PAUL GAULTIER / RÉGINE CHOPINOT, LE DÉFILÉ. Musée des Arts Décoratifs. Pariz. Url:<https://madparis.fr/en/about-us/exhibitions/touring-exhibitions/available-touring-exhibitions/jean-paul-gaultier-regine-chopinot> (pristupljeno 12. 8. 2019.)

Slika 27.: Kostimi Jean Paul Gaultiera u izvedbi „Le Défilé“, autor: Stéphane Sednaoui

Kao dječak Jean Paul Gaultier svoje vrijeme je provodio gledajući na crno-bijeloj televiziji izvedbe pariške legendarne Folies Bergere. Mladi Gaultier u školi je crtao *showgirl* kostime za vrijeme predavanja, što ostali nisu smatrali normalnim interesima jednog mladića. Nadahnut i inspiriran pozornicom, Jean Paul Gaultier od mladosti je odabrao medij kazališta za priču o svojoj karijeri. Njegova revija naslovljena „Jean Paul Gaultier - Fashion Freak Show“ izvedena 15. ožujka 2019. g., spektakl je koji je dijelom modna revija a dijelom mala kazališna predstava - nova je produkcija gdje Gaultier potpisuje režiju, scenarij i dizajn.

Gaultier ističe i odaje počast ljudima koji su ga nadahnuli filmom (Pedro Almodovar, Luc Besson), glazbom (Madonna, Kylie Minogue, Mylène Farmer) i plesom (Régine Chopinot, Angelin Preljocaj). Komentirajući probleme suvremenog svijeta izjavljuje: „Ja ću se pozabaviti novim pitanjima kao što su plastične kirurgije i internet stranice koje su ispraznost društvenih medija. Sve je to bilo nadahnuće za niz novih kostima. Odjeća može toliko reći o

svom vremenu, o tome kako se odnosimo prema ženstvenosti i muževnosti, seksualnosti, o onome što smatramo drugačijim i tamo gdje su granice društva.“¹⁸

Slika 258.: Fashion Freak Show, Ujedinjeno Kraljevstvo, 2019. g.

Što se tiče dizajniranja kostima za opere, treba istaknuti fantastičnu Gaultierovu kostimografiju za moderniju verziju komične opere W. A. Mozarta „Figarov pir“ (tal. *Le nozze di Figaro*), čija je premijera bila 1. svibnja 1786. godine u Burgtheatru, Beču, a libreto opere zasnovan je na scenskoj komediji Pierrea Beaumarchaisa, *La folle journée, ou le Mariage de Figaro* („Ludi dan, ili ženidba Figara“) koji je prvi put izveden 1784. godine.¹⁹ Iako ograničen povijesnim kontekstom i tradicionalnim klasičnim poimanjima opere, Gaultier ni ovdje nije bježao od svojih prpošnih i ekstravagantnih rješenja za kostime.

¹⁸ Jean Paul Gaultier's Fashion Freak Show. Kozzii. Url: <https://kozziimag.com/jean-paul-gaultiers-fashion-freak-show/> (pristupljeno 21. 10. 2019.)

¹⁹ The Marriage of Figaro (2020). From Wikipedia, the free encyclopedia. Url:https://en.wikipedia.org/wiki/The_Marriage_of_Figaro (pristupljeno 21. 10. 2019.)

Slika 29. Jean Paul Gaultier, kostim za operu „Figarov pir“ u Opéri Comédie de Montpellier, lipanj 2012. g.

7. ANALIZA KOSTIMOLOGRAFIJE BALETA „SNJEGULJICA“

„Baletni kostimi ne mogu biti prekomjerno lijepi, ukoliko su načinjeni u skladu sa sadržajem. Zbog toga oni moraju biti pažljivo nacrtani, jer krojači i vlasuljari veoma precizno slijede dobivene skice. Vrlo je važno da plesači budu odjeveni u skladu sa likovima, karakterima koje prikazuju... Treba nastojati da kostimi budu primjereni, a ne raskošni, jer će onaj od grubog platna ili čupave vunene tkanine, biti finiji i bolji ukoliko je primjeren sadržaju, nego njemu neprikladan svileni kostim“ (Cohen, 1992).

Angelin Preljocaj prepričava kako je modni dizajner Jean Paul Gaultier besplatno kreirao kostime za balet „Snjeguljica“. „Nazvao sam ga (Gaultiera) i zajedno smo večerali u Parizu. Istraživao sam ideje za 'Snjeguljicu' i organizirao sastanak sa mojim scenografom. Jean Paul je uzeo neke bilješke, ali nije rekao ništa. Deset dana kasnije primio sam oko 200 crteža kostima koji su bili vrlo različiti, vrlo inspirativni, koji su u predstavi“. Kada je Jean Paul Gaultier donio kostime u plesni studio, priča Angelin Preljocaj: „Za plesače je to bilo kao Božić! Bilo je tako uzbudljivo za sve!“

Gaultier je Preljocaju bio prvi izbor za kostimografa „Snjeguljice“. Pogledao je njegove revije među kojima je i revija iz 2008. godine inspirirana „Malom sirenom“ - modeli su bili odjeveni u haljine s ribljim ljuskama, morskim algama i mrežom na haljini. Revija je Preljocaju dala ideju da pozove Gaultiera za suradnika. Gaultier je bio ljubitelj Preljocajevog rada te je očekivao da se radi o apstraktnom baletu. Kad je shvatio da se radi o bajci, Gaultier nije krio oduševljenje.

Na premijeri „Snjeguljice“ na Biennale de la Danse de Lyon 2008. godine publika nije krila oduševljenje viđenim na pozornici. Kostimi Jean Paula Gaultiera bili su provokativni te analogni njegovu rukopisu u visokoj modi, izrađeni od lateksa, kombinirajući korzete s visokim čizmama te ogavlja od rogova, što je odgovaralo scenografiji Thierrya Leprousta.²⁰

²⁰ Verghis, Sharon (2016). Jean Paul Gaultier creates costume for snow white ballet by Preljocaj. The Weekend Australia Url: <https://www.theaustralian.com.au/arts/review/jean-paul-gaultier-creates-costumes-for-snow-white-ballet-by-preljocaj/news-story/d0aa54f4de191df2bc649e1e2f3051d9> (pristupljeno 23. 7. 2019.)

Slika 30. Modni dizajner Jean Paul Gaultier, fotograf: Rainer Torrado

Slika 31.: Jean Paul Gaultier surađuje s koreografom Angelinom Preljocajem na kostimografiji

Sama predstava započinje vrlo snažno, bombastično i dramatično. Mlada kraljica (Gaëlle Chappaz) pojavljuje se cijela u crnini, lice joj prikriva gusta čipka napravljena poput maske, a kosa je skrivena u usku kapuljaču s predivno izrađenom krunom. Kostim u crnoj boji stegnut je ispod grudi kako bi se nadzirao trudnički trbuh, a visoki prorez seže do početka bedara s velikim efektnim šlepom dugih rukava te ekstremnim visokim crnim lakiranim štiklama koje imaju remenčić oko gležnja.

Odmah na početku slijedi šok – kraljica se porađa i umire te dolazi bezosjećajni otac (Sébastien Durand), također odjeven u crninu, i uzima dijete. Kao i kraljica, ima usku kapuljaču na glavi koju krase kožna kraljevska kruna, dugačak šlep spojen na puf rukave koji su sezali do lakta, s kožnim detaljem na prsima koji se lijepo slagao sa širim kožnim rukavicama te s kožnim pojasom na hlačama.

Slika 32.: Kraljica i Kralj, predstava „Snjeguljica“ iz 2009. g.

Snjeguljica, koju je savršeno utjelovila Nagisa Shirai, u prvoj presvlaci odjevena je u nešto slično togi, kao da je iz antičke Grčke. Bijela haljina od laganog materijala s prednje strane bila je podvučena ispod nogu, a sa stražnje strane slobodno je padala te sezala do sredine listova da ostavi bolji dojam i da više naglasi plesne pokrete i okrete. Prednji dio je bio izveden sa niskim V izrezom na prsima. Jednostavan ali efektan kostim stegnut i nabran u struku, bokovima i ispod grudi te je na samo jednom ramenu (asimetrija) imala lagano, lepršavo, fluidno perje. Kostim je naglašavao figuru plesačice te joj je omogućio slobodu plesnog pokreta. Frizura je bila veoma jednostavna i suvremena, uredno zalizana s niskim repom.

Drugi moderni inovativni Snjeguljičin kostim bila je nova kombinacija koja je podsjećala na 18. stoljeće, baš kao što su dame u tom vremenu nosile ispod haljina *pannier* košarice. Haljina od *pannier* košarica imala je po sebi gusto postavljene lagane rese, kao i na gornjem dijelu, ali malo kraće duljine, te je kao i prva haljina bila u bijeloj boji. Košarica/konstrukcija haljine izrađena je od laganih šipki, koje su presvučene u fine, bijele, deblje trake. U prvoj kombinaciji je plesala bosonoga, a u drugoj je nosila bijele visoke od satena izrađene štikle s remenčićem oko gležnja. Šminka kod Snjeguljice je nježna, lagana, bljedolika, s tek malo naglašenim rumenim obrazima i usnama.

Slika 33.: Snjeguljica u prvom i drugom kostimu

Céline Galli, koja igra ulogu zle kraljice, i Emma Gustafsson, koja pleše odraz kraljice u ogledalu, dolazi za vrijeme pljuska i grmljavine, asocira na S&M u crnim rukavicama, crnoj uskoj kapuljači s krunom na glavi i PVC dominantnim visokim i uskim čizmama do sredine bedara na visoku petu. Izrazito naglašena ramena podignuta su i izrađena od posloženih traka od kože, koja su spojena na stegnut korzet izrađen na identičan način. Vrat je također istaknut, a konstrukcija ovratnika daje karakteru čar strogoće, ozbiljnosti i drskosti. Detalj poput remena lijepo naglašava figuru plesačice te je izrađen od crne kože i lateksa kao i rukavice. Zanimljiva je crveno-crna haljina koja podsjeća na *ombre* efekt sa svojim bojama i ostavlja dojam vatre/plamena. Ispod se nadzire bodi/triko koji je otvoren sve do ispod pupka.

S prednje strane haljina se otvara te daje osjećaj moći i drskosti u plesu, međutim plesačica se vrlo nesigurno kreće zbog dužine jer se može vidjeti kako je bila komplicirana i rizična kombinacija visokih peta i duge haljine zbog mogućeg pada i sputavanja pokreta u plesu. Šminka kod zle kraljice je bila naglašena i kontrastna sa zagašenim crvenim ružem, istaknutim linijama čeljusti i jagodica te zacrnjenim tamnim očima koje su naglašavale njezinu zloću.

Druga kostimografska presvlaka bila je nešto jednostavnija i za izvedbu sigurnija, a sadržavala je crni triko s dubokim V izrezom do ispod pupka. Obučena je u kaput koji je ostavljao dojam istrošenosti i podsjećao na veliko umjetničko slikarsko platno s potezima bijele išpricane i izmrljane boje. U drugoj presvlaci zla kraljica je bila bosa, osim kada je obula „vruće, užarene željezne“ cipele smrti. Šminka ostaje ista kao u prvom dijelu, no frizura se mijenja te maćeha skida usku kapuljaču i raspušta kosu da neuredno pada niz ramena.

Najbolji trenutak zle kraljice u predstavi igra je s ogledalom. Toliko očaravajuća, interesantna, tamna i moćna, odavala je prikaz svoje narcisoidnosti. Emilie Lalande i Yurie Isogawa bile su u ulozi maćehine mačke, odjevene u uska crna odijela, pokrivene od glave do pete, nosile su usku kapu s mačjim ušima, a u ogledalu su refleksije mačaka utjelovile Lorena O'Neill i Natacha Grimaud.

Slika 34.: Zla kraljica/maćeha u prvom i drugom kostimu

Sergio Díaz je u ulozi princa, a njegov kostim podsjeća na moderno toreadorsko odijelo koje se pojavljuje u tri varijacije. U prvoj presvlaci nosi bijelu majicu na tanke naramenice s malo dubljim ovalnim izrezom, uske hlače/tajice u boji marelice koje su mu sezale do ispod koljena s upečatljivim patentnim zatvaračem na sredini i širokom pojasnicom/remenom u struku. Tajice su pridržavali tregeri koji su bili u istoj boji kao i hlače. Sergio Diaz u prvoj varijaciji pleše bosonog kao i Snjeguljica. Kasnije oblači bijelu otvoreniju košulju širokih rukava na kojima je orukvica izrađena od detaljnih, cvjetnih motiva što je pomalo podsjećalo na barokno razdoblje. Hlače više ne drži pojas stegnut u struku, a boja i dalje ostaje ista na hlačama i tregerima. Zatvarač ostaje s prednje i stražnje strane i događaju se male preinake na hlačama – zlatni, šljokičasti, izrađeni detalji s bočne strane hlača, isto kao i na orukvici, a na nogama nosi bijele baletne čizmice koje sežu do početka listova.

U trećoj presvlaci hlače ostaju iste kao u drugoj, a mijenja se košulja u jarku crvenonarančastu boju te se dodaju interesantni detalji poput narančaste lente koja je na krajevima ukrašena s gustim, dugim, crnim resama. S druge je strane na jednom ramenu (asimetrija) izrađen ukrasni dio koji je naglasio rame koje se vezalo za lentu. Za obuću je u trećoj varijaciji princ imao niske bijele čizme koje su sezale do gležnja. Šminka je u sve tri kombinacije bila decentna i prirodna, a frizura zaglađena.

Slika 35.: Kostimi Princa u baletu „Snjeguljica“

Dvorske zabavljače (ansambl) uočavamo na početku baletne predstave kako na dvoru uveseljavaju i zabavljaju kralja i Snjeguljicu. Muški plesači su u suvremenim i modernim kostimima, odjeveni u široke drapirane košulje u svijetloj bež ili bijeloj boji, nose crne ili svijetle bež hlače koje podižu i osiguravaju crni tregeri. Pamučne košulje se razlikuju – jedan dio je nabran na ramenima i rukavima s unakrsno preklopljenim crnim tregerima, a drugi je dio također nabran na ramenima te na dva djela (iznad lakta i kod orukvice) uhvaćen crnim trakama, a na prsima je otvoreni V izrez kojeg krase isprepletene trake. Hlače su različite, ovisno kako koji plesač nosi; jedne su široke na predjelu bokova, a kod listova su do koljena uhvaćene i ugurane u mrežaste štucne. Druge hlače/tajice se razlikuju po boji. Postoji varijanta u crnoj boji sa zlatno-smeđom trakom s bočne strane i varijanta u bijeloj boji s tamnosmeđom trakom s bočne strane, a obje kombinacije pokrivaju smeđe štucne podignute do polovice bedara.

Ženske plesačice za kostime imaju lagane, poletne i lepršave haljine crne i svijetlo bež boje. Haljine se razlikuju u malim detaljima, plesačice koje plešu u crnim haljinama imaju zlatne motive i crne rese na porubima (orukavlje i dno haljine), a plesačice u svijetlo bež haljinama imaju smeđe rese. Plesačicama se haljine također razlikuju po obliku, dužini i širini rukava i suknje te ukrasnih traka na struku i na području međunožja. Gaultier je kombinirao duge puf rukave, kratke puf rukave, na samo jednom djelu uhvaćen rukav, rukav koji je na par mjesta uhvaćen trakama, a pojedine ih ni nemaju. Struk dolazi do izražaja sa simetričnim izrađenim trakama, koje se mijenjaju u crne i crveno-smeđe trake te svaka plesačica za sebe ima posebno napravljene trake koje ističu figuru u plesu. Plesači u ansamblu plešu u crnim baletnim cipelama, a plesačice su bosonoge. Frizura i šminka u ansamblu su veoma jednostavne, prirodne i decentne.

Slika 36.: Dvorski plesači

Patuljci/radnici/rudari su posebno oduševili svojom koreografijom spuštanja s planine gdje izvode svoj ples. Odjeveni su u zemljane tonove – karirane košulje kratkih rukava koje pridržavaju narančaste grube trake i široke „balon“ hlače koje su sezale ispod koljena, s kožnim tamnosmeđim kاپicama i narančastim naočalama na glavi koje podsjećaju na nekadašnje pilote zrakoplova. Nadzire se malo interesantno narančasto-smeđe perje koje krasi ovratnik te pojasevi oko nogu, ruku i leđa, koji su im pomagali da se spuste niz planinu kako bi spasili Snjeguljicu. Pojedini „patuljci“ imaju prsluk u boji cigle spojen na košulju, a neki kožni smeđi pojas oko struka. Svoju koreografiju su otplesali u crnim, kožnim čizmama koje su sezale malo iznad gležnja.

Drugi kostim patuljaka asocira na vojne odore zbog zagašenije zelene boje, s beretkama i hlačama koje su s bočne strane ukrašene šivenom trakom. Dio plesača u presvlaci nosi duge hlače svijetlosmeđe boje, a drugi dio zelene s trakom koje su podvrnute do koljena. Prsluci zelene boje stegnuti su smeđim remenom, a drugi prsluci smeđe boje odskaču bogatim perjem na ramenu. Nose čarape zagasito zelene boje, crne plesne cipele koje im prekrivaju gležnjeve i kožne crne rukavice otkinutih prstiju.

Slika 37.: Radnici, primjeri različite kostimografije

„Dizajn kostima za ples sigurno je svijet udaljen od piste ili crvenog tepiha. Baletni kostimi moraju izdržati velike skokove i neprestano zahtjevno kretanje, te biti dovoljno robusni da izdrže scensku šminku i znoj. Rad na baletu vrlo je specifičan, jer postoje mnoga ograničenja,

ali je izazovno da morate pronaći rješenja za plesače kako bi mogli nastupiti“ - kaže Jean Paul Gaultier.²¹

„Glumci, pjevači i plesači izrazito su svjesni važnosti kostima. Mnogo više nego li scenografije. Uloga kostimografa, krojača, postolara, vlasuljara i šminkera, izravno je povezana s njihovom (glumci, pjevači i plesači) taštinom“²² (Sokolić-Dubrović, 1998. 23).

7.1. Analiza kostima po likovima

Lik Snjeguljice, koju je utjelovila Nagisa Shirai, prikazan je kao senzualno, nevino, slatko i mlado biće, koje spaja čistoću i seksipilnost, a sa skrivenom spolnom snagom, koju ona sama poznaje te iskušava, zadirkuje, koketira, ismijava i provocira princa. Balet nam prikazuje cjelokupno odrastanje Snjeguljice od mlade djevojke sve do mlade zrele žene. Plesačice Snjeguljice imale su prekrasne pokrete koji su bili nježni, složeni i oštri, ovisno o kojem trenutku predstave se radilo. Snjeguljičina majka (Gaëlle Chappaz) i bezosjećajni otac (Sébastien Durand), koji gleda samo sebe, pojavljuju se u kratkim dijelovima. Brižna majka se pojavljuje na samom početku kada se porađa i na samom kraju kada se nakon Snjeguljičine smrti uzdiže visoko u zrak iznad pozornice. Dakle, na kraju se majka prikazuje kao anđeoska figura. Nakon što se Snjeguljica spusti, dolazi strastveni princ koji ju spašava.

Sergio Díaz u ulozi princa daje impresivan, čvrst i dinamičan nastup, a prinčeva i Snjeguljičina zaljubljenost je razigrana, prevrtljiva, senzualna i zavodljiva. Ta zaljubljenost najviše se ističe prilikom prvog poljupca u kojem Snjeguljica prikazuje usporenu nesvijest. Predivna je koreografija princa koja izražava njegovu ljutnju, tugu, pogubljenost i bijes kada nalazi mrtvu Snjeguljicu.

Céline Galli koja je u ulozi zle kraljice ili maćehe daje dojam moći, mraka, erotike, snage, drskosti i zloće. Karakter joj je snažan, grub, narcisoidan i arogantan te prožet ljubomorom, mržnjom i zavišću. Maćeha gura Snjeguljicu u pozadinu priče i postaje središnja, glavna i dominantna figura u predstavi.

²¹ Albert, Jane (2018). Jean Paul Gaultier on Bringing Dominatrix Fashion to the Ballet. Broad Sheet. Url:<https://www.broadsheet.com.au/national/fashion/article/jean-paul-gaultier-bringing-dominatrix-ballet> (pristupljeno 15. 8. 2019.)

Maćeha posjeduje dvije crne zle mačke (Emilie Lalande i Yurie Isogawa), koje su u jednom trenutku vrebale i publiku. Očaravajuća je koreografija maćehe i njezina odraza u zrcalu (Emma Gustafsson), koja ocrta kraljicu kao narcisoidnu i ljubomornu osobu, sposobnu i spremnu na sve za ljepotu i mladost, čak i na ubojstvo. „Plesači su prilagodili svoje pokrete da bi odražavali nijansirano ponašanje njihovih likova; mačke su se kretale agilnošću i gracioznošću, prožete određenom mačkastom radoznalošću.“²³

Patuljci su u Preljocajovoj verziji predstavljeni kao rudari, radnici „normalnog“ rasta koji su priredili spektakl. Skokovi su bili doista ocharavajući i sinkronizirani, a pokreti su bili oštri, kontrolirani i ujednačeni te su ostavljali dojam srdačnosti, spremnosti, snalažljivosti, ljubaznosti, zaštićenosti te pristojnosti prema ljudima dobrog srca i neiskvarene duše.²⁴ „Snjeguljica“ je zapanjujuća predstava, bliža suvremenom performansu nego baletu koji je napravljen po uzoru na bajku. Preljocajev balet „Snjeguljica“ definitivno nije namijenjen djeci, zbog dramatičnog, stvarnog i avangardnog koreografskog te kostimografskog pristupa. Ovo je balet koji pokazuje „realnu“ sliku, ne skriva ljubomoru, ljubav, mržnju, podmuklost i smrt.

Slika 38.: Radnici („patuljci“) se spuštaju s planine

²³ A. Noble (2012). Ballet Preljocaj's Snow White: a review in brief. Writing about what moves me Url:<https://ascho3.wordpress.com/2012/04/11/ballet-preljocajs-snow-white-a-review-in-brief/> (pristupljeno 24. 7. 2019.)

²⁴ Lancaster, Lynne (2018). France's Ballet Preljocaj presents its striking 'Snow White'. Dance magazine, dance informa. AUSTRALIAN DANCE REVIEWS Url:<https://dancemagazine.com.au/2018/06/frances-ballet-preljocaj-presents-its-striking-snow-white/> (pristupljeno 24. 7. 2019.)

8. AUTORSKO KOSTIMOGRAFSKO RJEŠENJE BALETA „SNJEGULJICA“

8.1. Moodboard / mapa ideja

Slika 39.: Prijedlog Mapa boja i materijala

8.2. Kostimografski koncept 1

Proučavanjem baleta i baletnog kostima kroz povijest, autoricu je najviše dojmilo stilsko razdoblje baroka i romantizma. Početkom 18. stoljeća baletni kostimi imali su pretežno dekorativnu svrhu, bili su krućeg kroja i od tkanina koje su sputavale pokrete plesača te nisu mogli pokazati nježne, fluidne, elegantne pokrete, no približavajući se romantizmu kostimi su postali sve lakši i opušteniji. Balerine su u doba romantizma dočaravale bestežinski ples s lepršavim kostimima (tutu), kretale su se na vrhovima prstiju u špicama te su tako podsjećale na vile, nimfe, mistična bića, i upravo to inspiriralo je autoricu za vlastito kostimografsko rješenje baleta „Snjeguljica“. Na osnovi istraženih klasičnih baleta nastalih prema bajkama poput „Pepeljuge“ iz 1945. g., „Trnuružice“ iz 1890. g. i „Orašara“ iz 1892. g. te romantične baletne predstave „La Sylphide“, koju je 1832. godine postavio Filippo Taglionni, autorica je našla inspiraciju za svoj autorski koncept kostimografije za balet „Snjeguljica“.

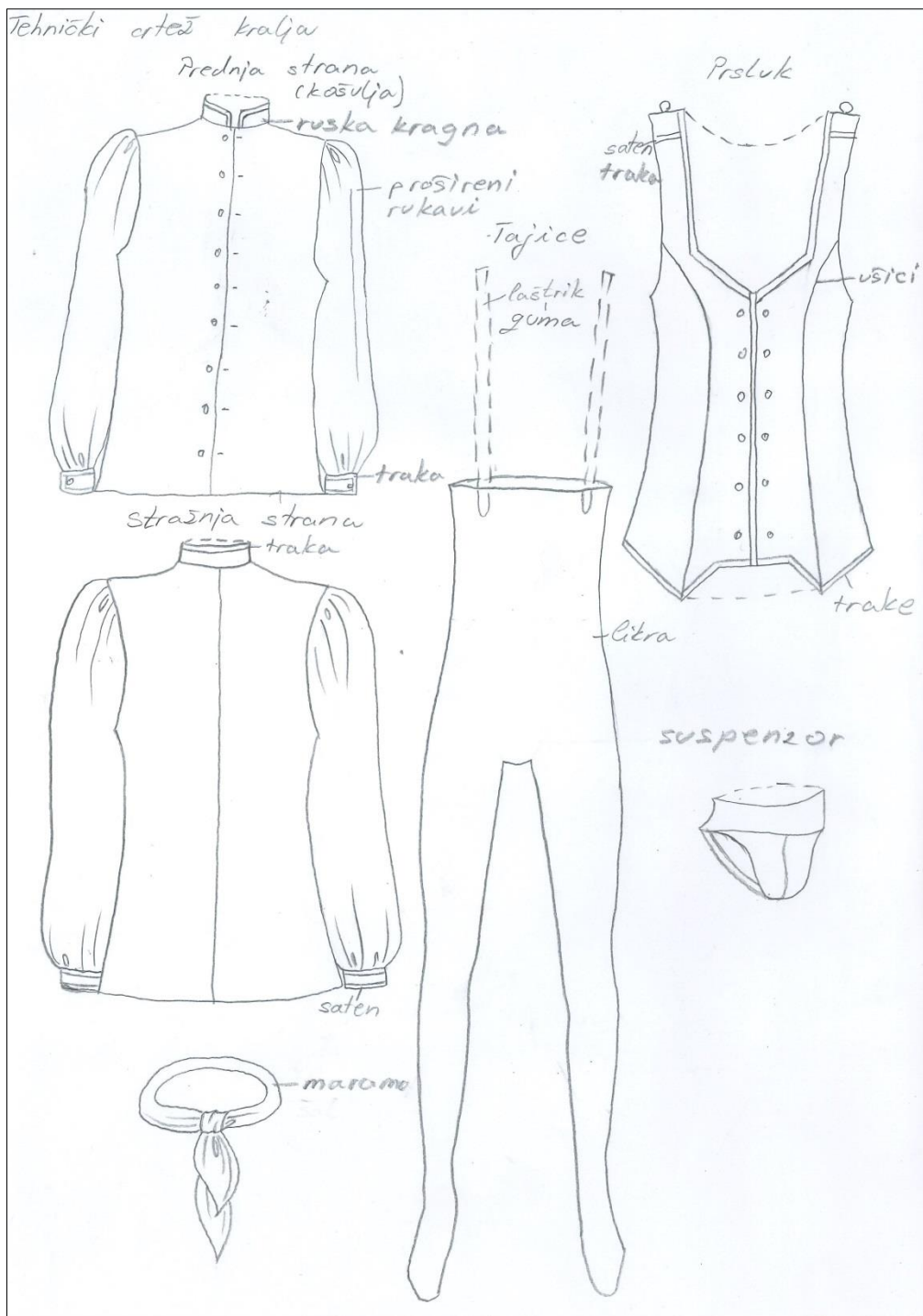
Autorske skice i opis kostima

Kralj

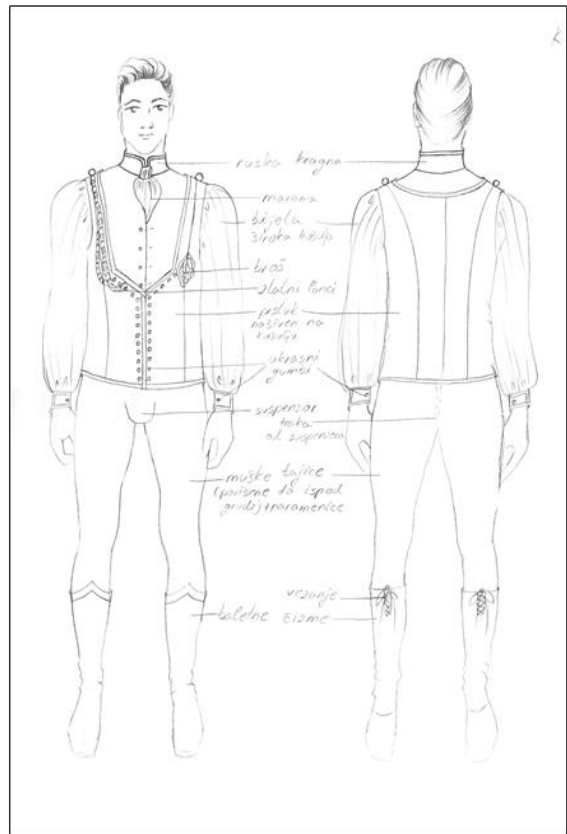
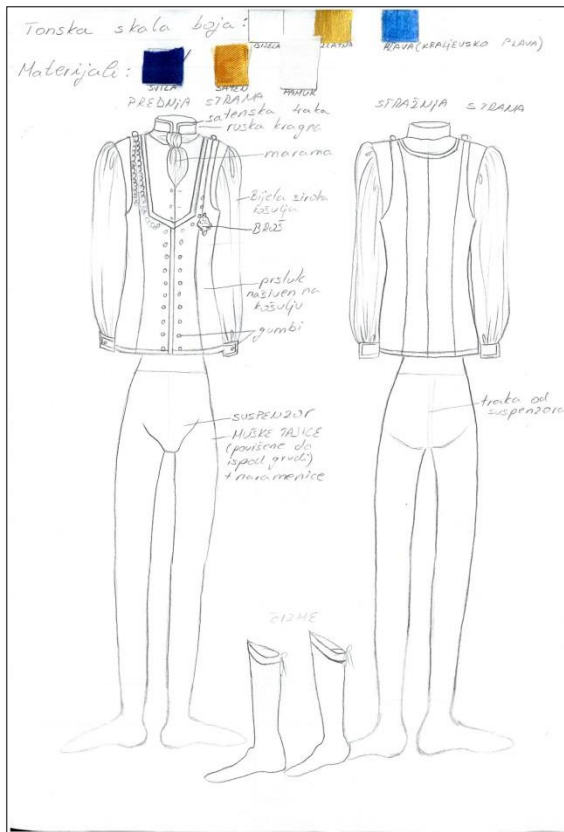
Kostim Kralja je pomalo karakterističan za vrijeme romantizma. Kralj je u bijeloj pamučnoj košulji (ruske kragne) s našivenim prslukom izrađenim od šantung svile, kraljevsko plave boje sa zlatnim satenskim rubovima koji ostavljaju moćan utisak. Detalji su zlatne boje poput broša, krune, konopca, obruba, gumba i svilene marame te su znak viših staleža i bogatstva, ukomponirani s jednostavnijim bijelim tajicama od likre koje sežu do ispod grudi s naramenicama te bijelim baletnim čizmama do polovice listova.

Slika 40.: Skica kostima Kralja

Skica 41.: Tehnički crtež za kostim Kralja

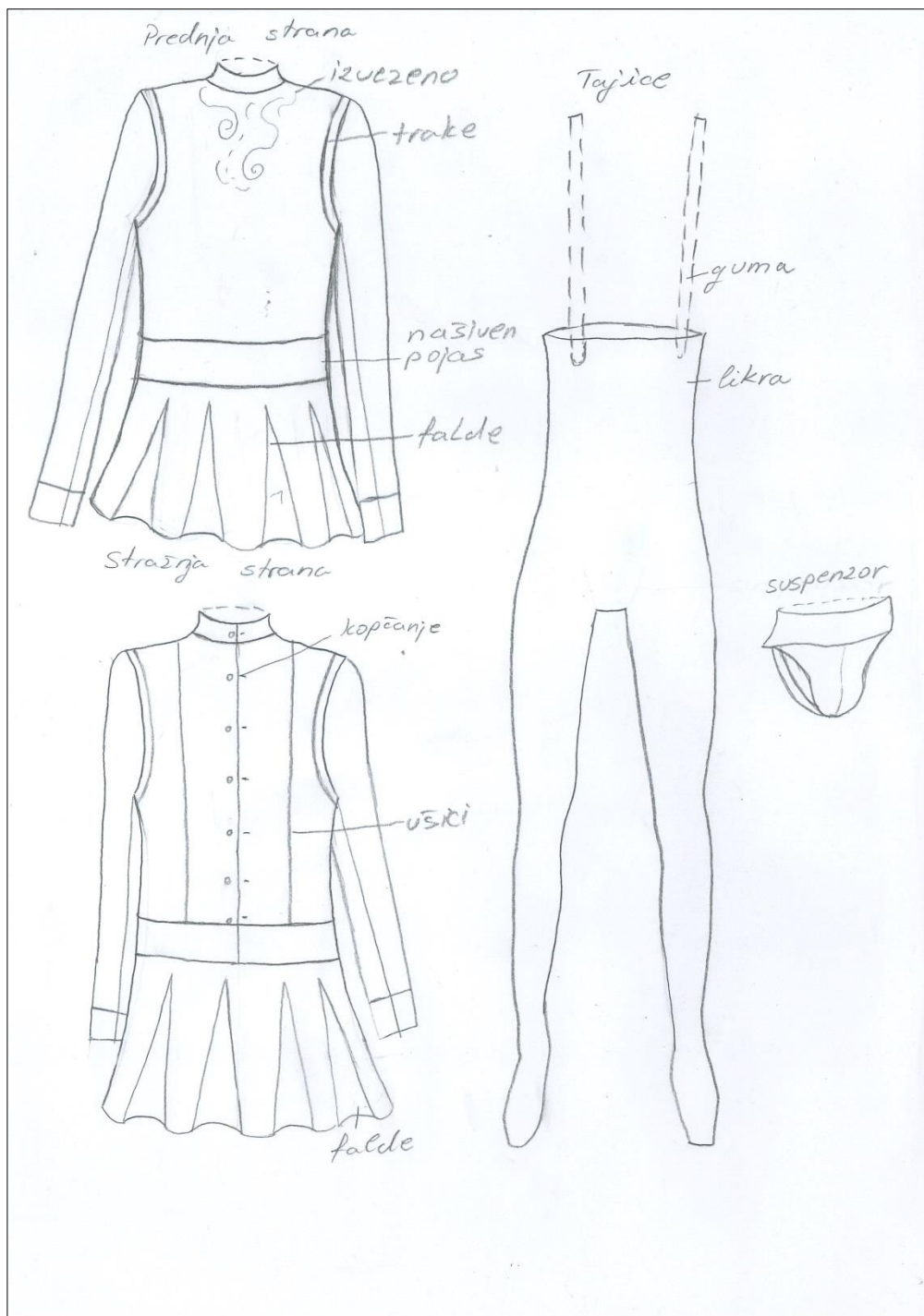

Slika 42.: Skica za kostim Kralja i projektni crtež za kostim Kralja

Druga kostimografska presvlaka Kralja je kostim s faldama u bogatoj svjetlobordo boji. Zlatni detalji na orukvici i ovratniku ostavljaju decentan utisak elegancije, glamura i bogatstva. Do izražaja dolazi efektan zlatni izvez na prsima reljefnog tiska, poput naglašene figure pomoću pojasa. Jednostavne crne tajice od likre sežu do ispod grudi te ih pridržavaju naramenice od gume. Klasične baletne čizme koje sežu do sredine listova u crnoj boji podiže svjetlobordo satenska vrpca.

Slika 43.: Crtež II. kostima Kralja

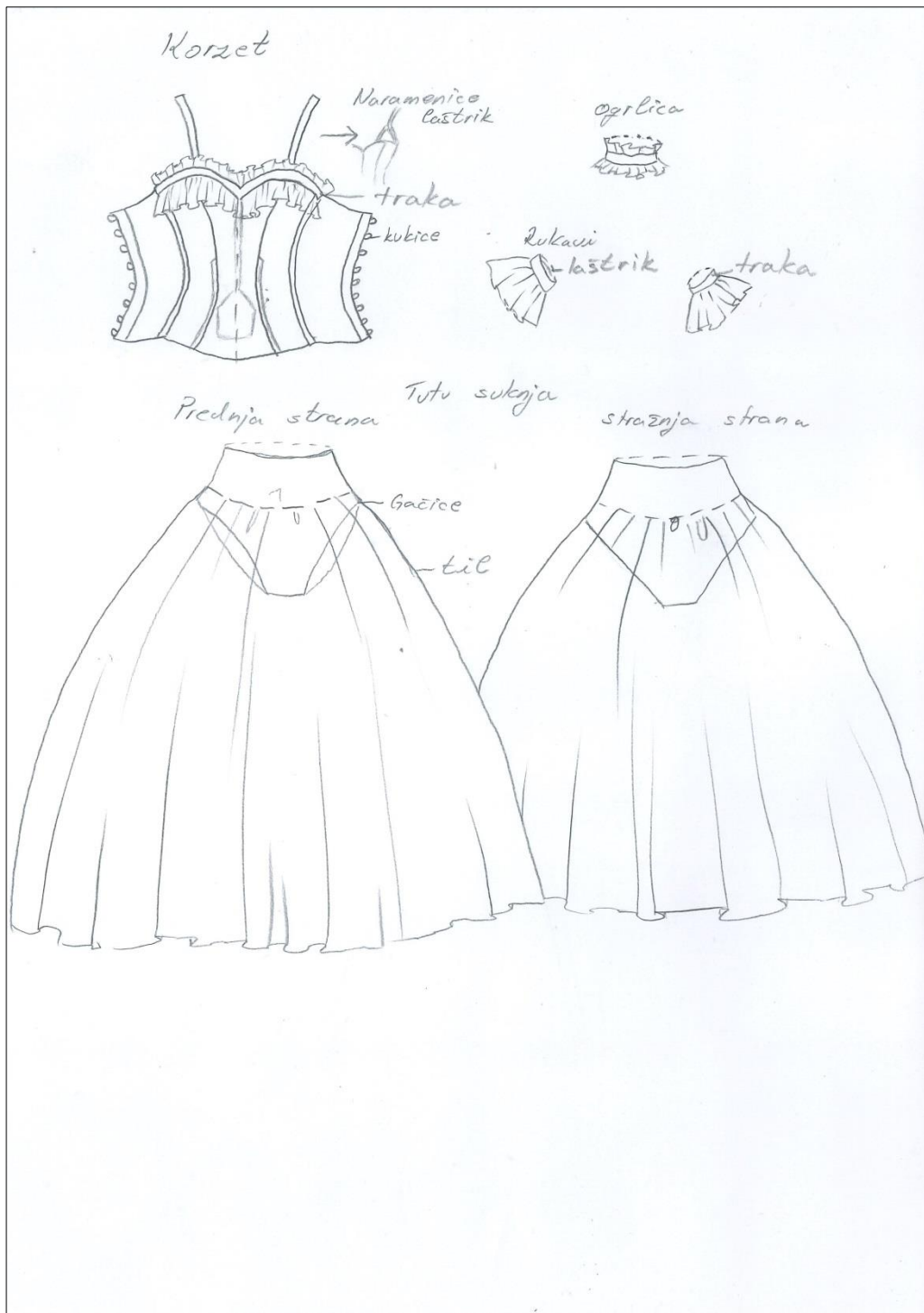
Slika 44.: Tehnički crtež za II. kostim Kralja

Kraljica

Kraljica je u kostimu veoma slična Kralju i vežu ih boje, uzorci, materijali i detalji. Ženstveni, bogati volani od tila na prsima i rukavima, koji su odvojeni od korzeta, s umetnutom bogatom zlatnom satenskom trakom. Uski korzet od svile u kraljevskoj plavoj boji krasi ukrasna izvezena čipka s bočne strane. Tutu suknja je izrađena u više različitih nijansi bijelih slojeva tila, no gornji sloj ima aplikaciju zlatne čipke. Detalji poput nakita, koji su našiveni na prsima, krune i ogrlice ostavljaju nam dojam profinjenosti i sofisticiranosti kod Kraljice.

Slika 45.: Skica kostima Kraljice

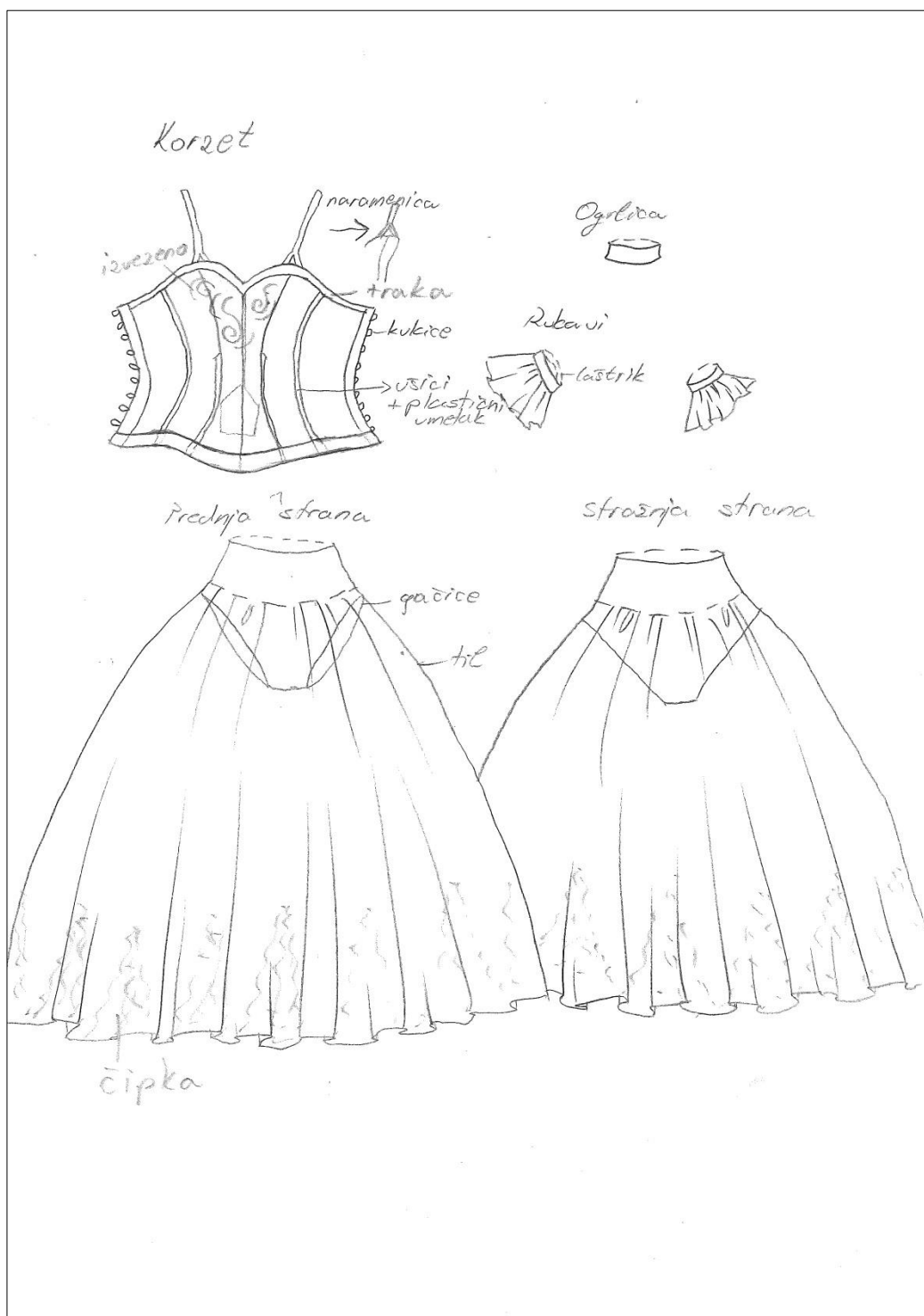

Slika 46.: Tehnički crtež za kostim Kraljice

Kraljicu u drugoj kostimografskoj presvlaci možemo dosta povezati s Kraljem. Kostim je također u svijetlobordo boji, na prsima reljefni izvezeni zlatni detalji, kruna te figura koja se ističe pojasom u struku. Dno tutu suknje od tila krase decentna aplikacija od zlatne čipke, rukavi izrađeni od tila odvojeni su od korzeta. Šminka i frizura Kraljice prilagođeni su njezinom godištu, naglašene bore, pokoji sijedi pramen kose te decentna šminka. Špice su u zlatnoj boji.

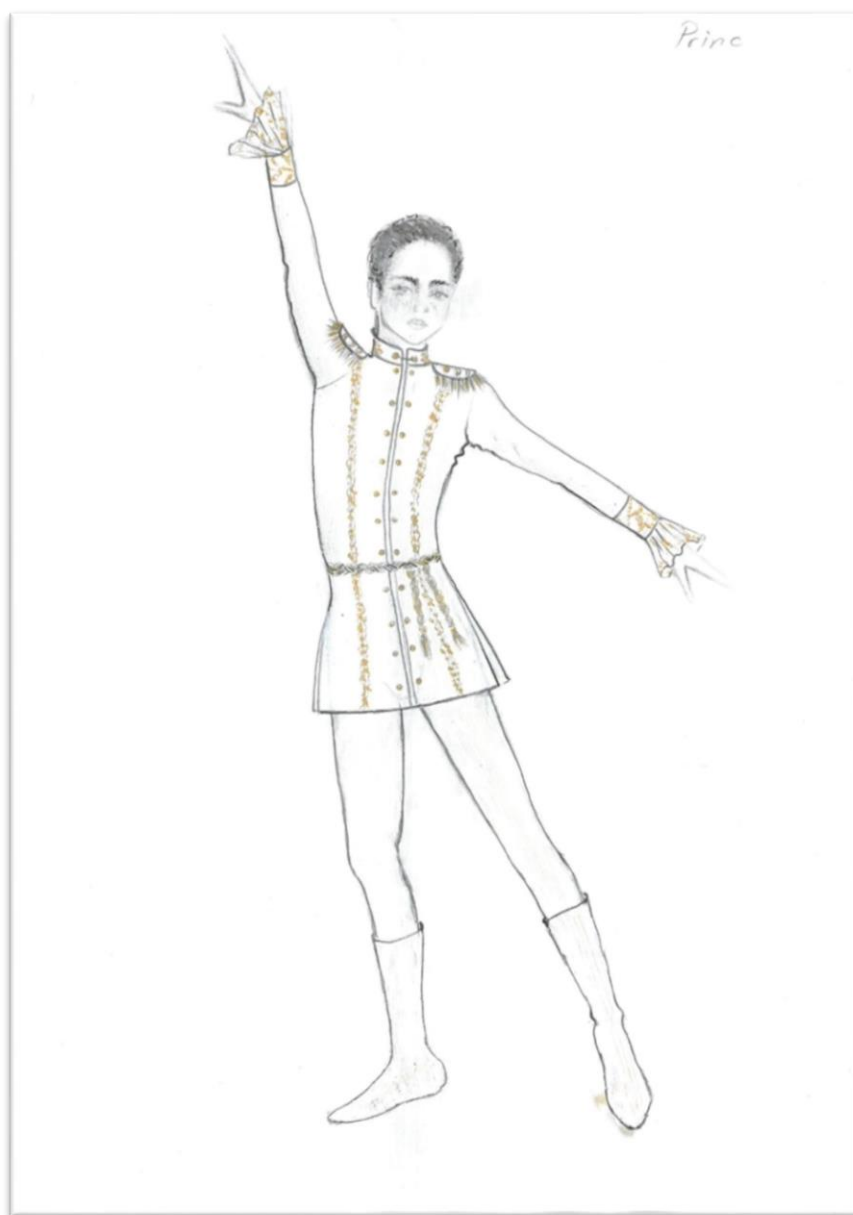
Slika 48.: Crtež II. kostima Kraljice

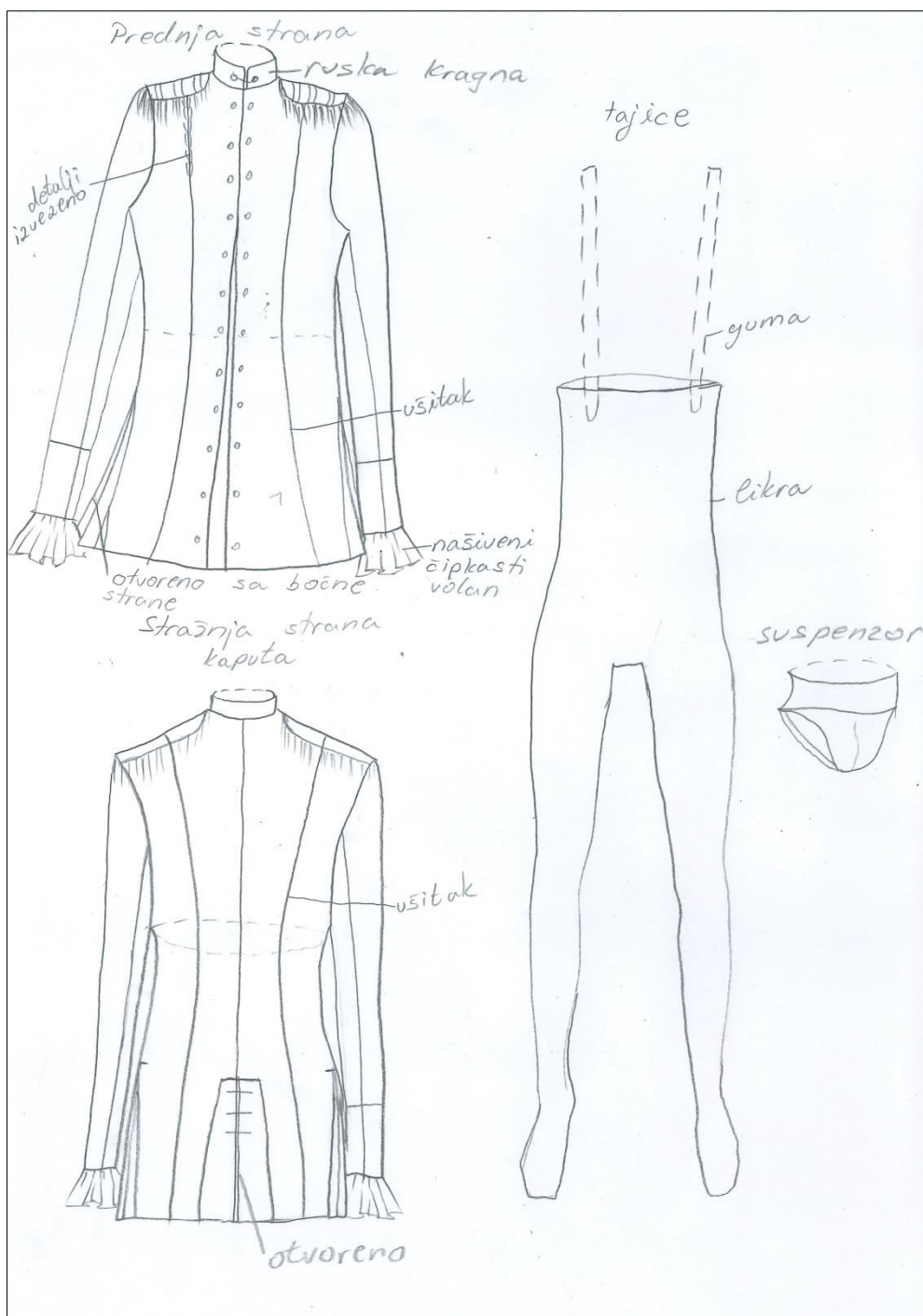
Slika 49.: Tehnički crtež za II. kostim Kraljice

Princ

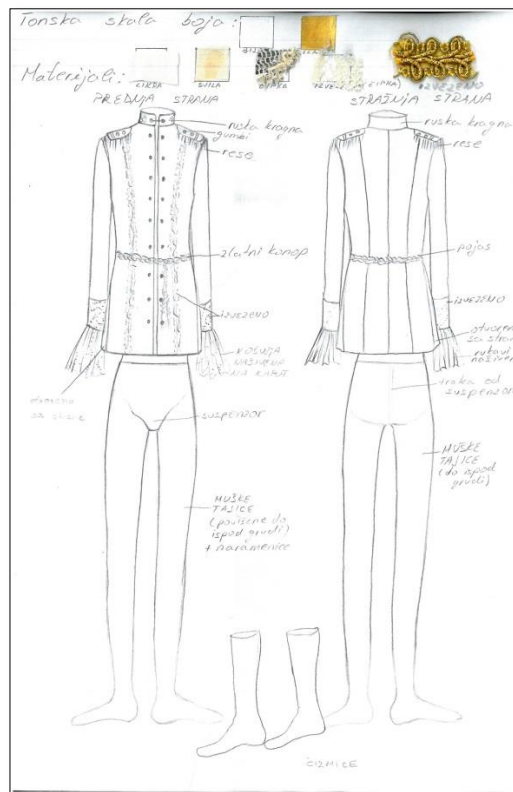
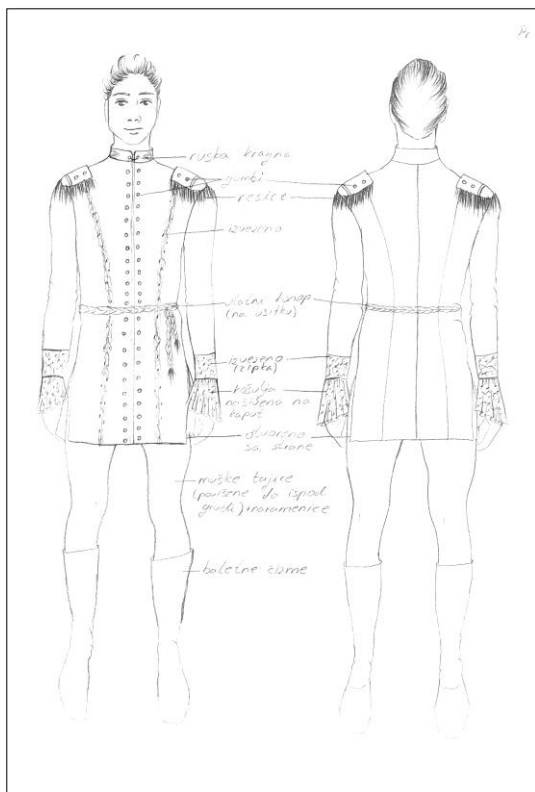
Šarmantni Princ u kostimu bijele boje s izvezenim zlatnim detaljima po koletu i orukvicama, na koju su ušiveni čipkasti volani od košulje. Silueta i linija Princa dolazi do izražaja s ramenom od isprepletenih traka i epoletama. Kolet je izrađen od deblje svile s ruskom kragnom, dužinom do ispod stražnjice s prorezom na leđima kako bi plesaču omogućila bolje i lakše kretanje po pozornici. Tajice izrađene od likre, jednostavne su i decentne bijele boje poput baletnih čizmi koje sežu do sredine listova.

Slika 50.: Skica kostima Princa

Slika 51. Tehnička skica za kostim Princa

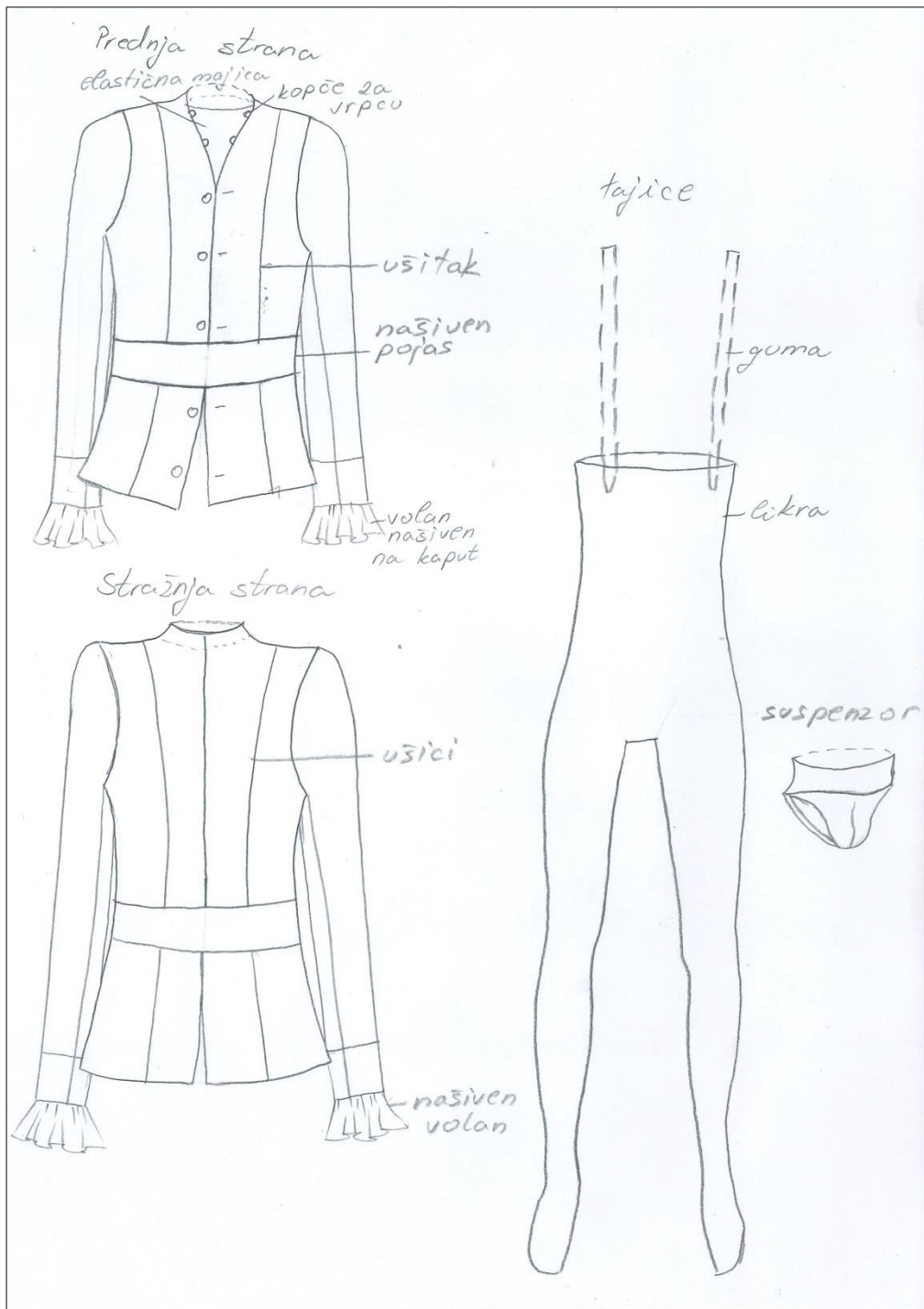

Slika 52.: Skica kostima Princa i projektni crtež kostima Princa

Drugi kostim Princa je svakodnevniji, običniji i pogodniji za scenu u šumi. Kratki kaput krasi mala crna vrpca koja se isprepliće kroz kukice na prsima, zlatni gumbi te dvobojne orukvice iz kojih izvire pamučni volan. Figura Princa je istaknuta dvobojnim pojasom u struku. Tajice su crne boje izrađene od likre, koje se stapaju s crnim baletnim čizmama koje sežu do polovice listova. Frizura mu je opuštena i prebačena na jednu stranu.

Slika 53.: Crtež II. kostima Princa

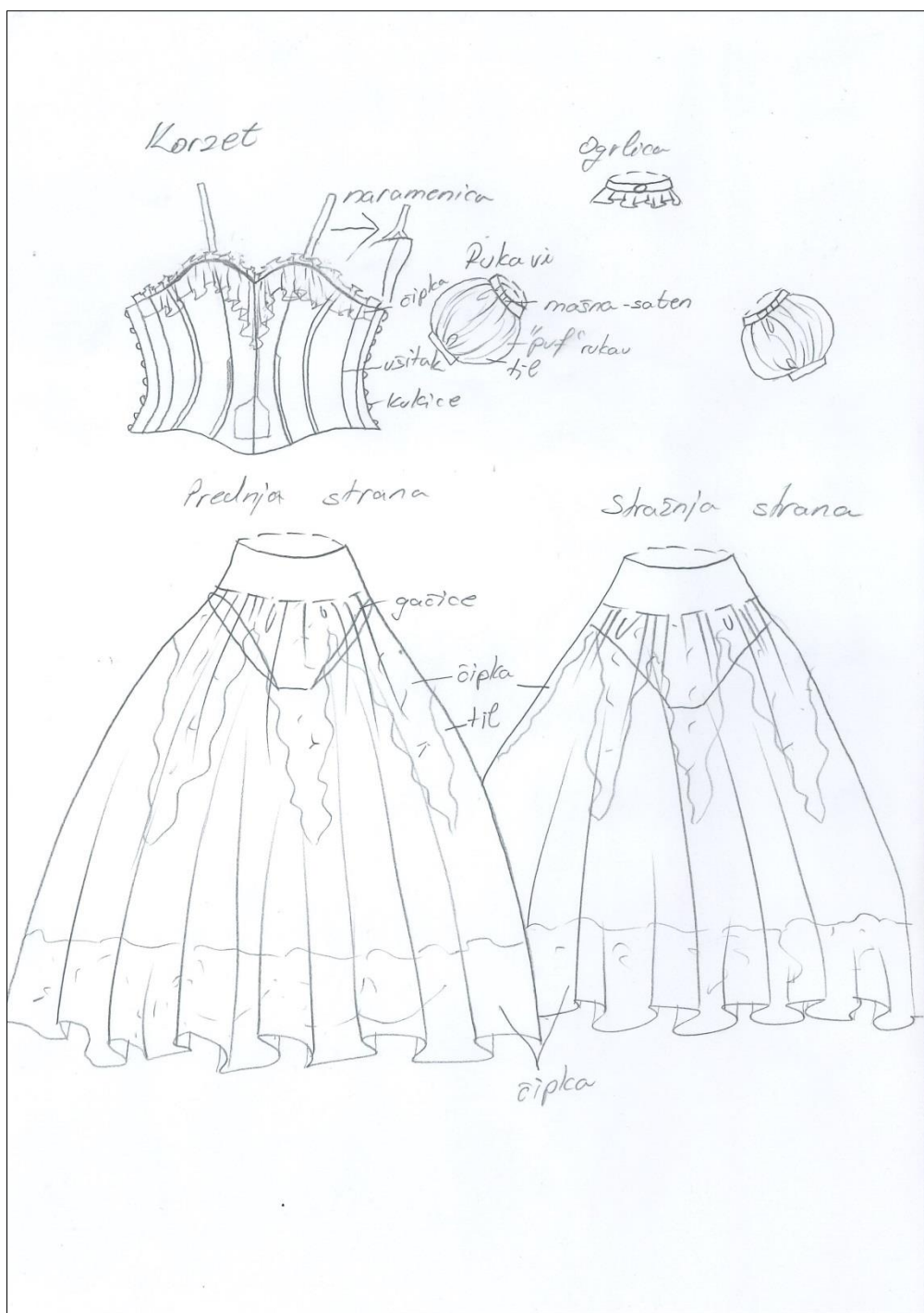
Slika 54.: Tehnički crtež za II. kostim Princa

Snjeguljica

Kostim Snjeguljice napravljen je od puno slojeva tila, veoma romantičan i nježan. Tutu suknja je napravljena od slojeva tila različitih debljina, gornji sloj je od tila s ukrasnom našivenom čipkom oko struka i pri dnu suknje. Korzet je izrađen od šantung svile s finom čipkom na prsima, a oko ruku su puf rukavi izrađeni od tila koje krasi decentna mala zlatna satenska mašna na sredini. Baletne špice su u boji kože sa satenskim vrpčama isprepletenim oko noge.

Slika 55.: Skica kostima Snjeguljice

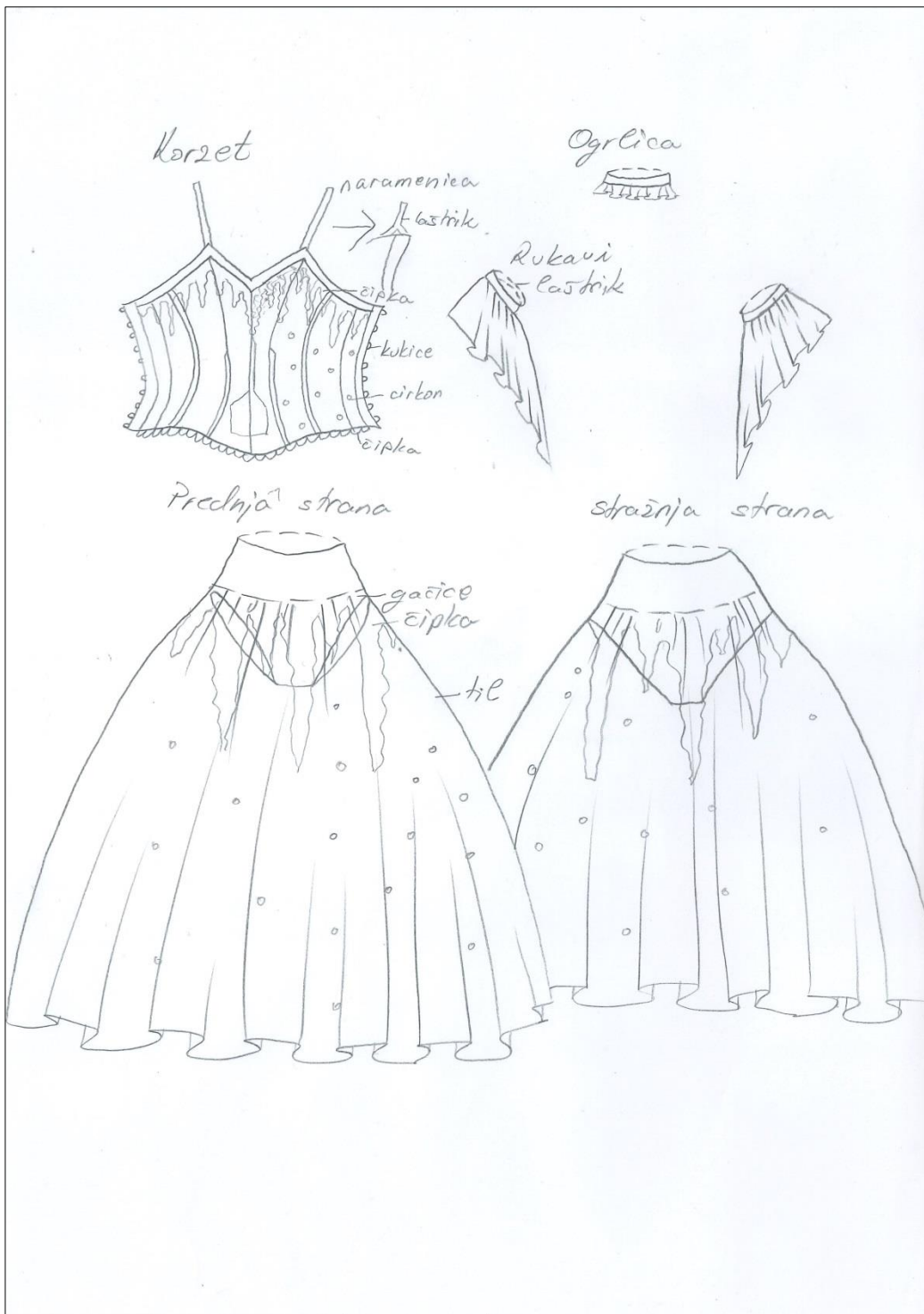

Slika 56.: Tehnički crtež za kostim Snjeguljice

Kostim II. Snjeguljice je izrađen u bijeloj boji, s dodatkom čipke na prsima, sjajnih dijamanta i zlatne satenske trake na porubu. Tutu suknja izrađena je u više slojeva tila, no gornji sloj se nadovezuje na korzet od svile, bogata dijamantima po tutu suknji te finom izrađenom čipkom koja se spušta niz struk poput mosura. Rukavi od tila se kreću poput „šišmiš rukava“ sa zlatnom satenskom trakom i upotpunjuju se s ogrlicom.

Slika 58.: Skica II. kostima Snjeguljice

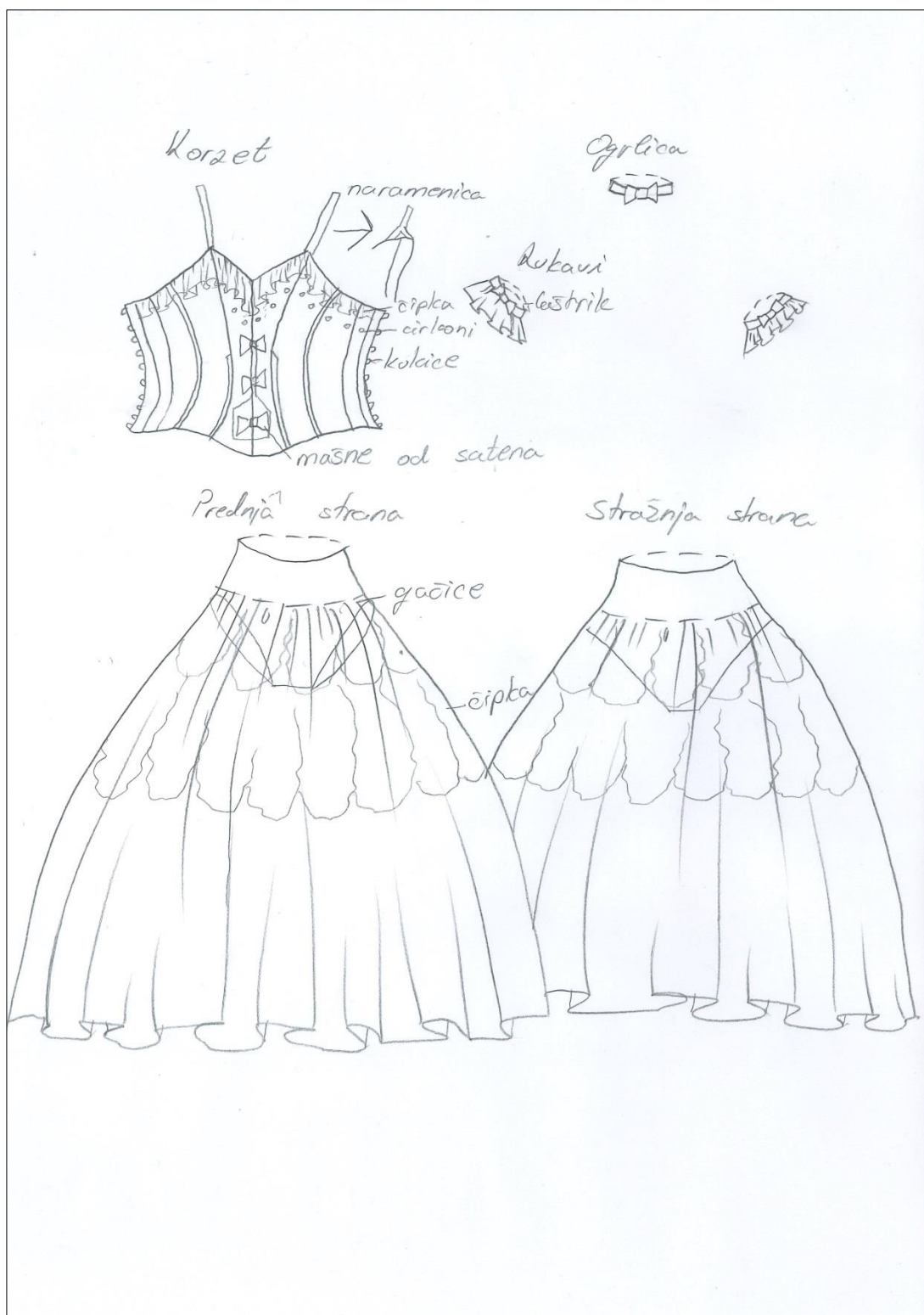

Slika 59.: Tehnički crtež za II. kostim Snjeguljice

Kostim III. Snjeguljice je prozračan, lagan, lepršav i nježna kombinacija bijele boje, tila, čipke, svile i satena. Ovaj kostim izdvaja se sa svojim malim, ali upečatljivim zlatnim mašnama od satena na svilenom korzetu zajedno s čipkom i cirkonima, zlatnom ogrlicom te na sredini rukavima napravljenim od tila koji nisu spojeni s korzetom. Bogati slojevi tila različitih su gustoća na tutu suknji, koja je izrađena od bijelog tila koji se vidi na površinskom sloju, na kojoj su dva dijela bogate čipke na kat.

Slika 61.: Skica III. kostima za Snjeguljicu

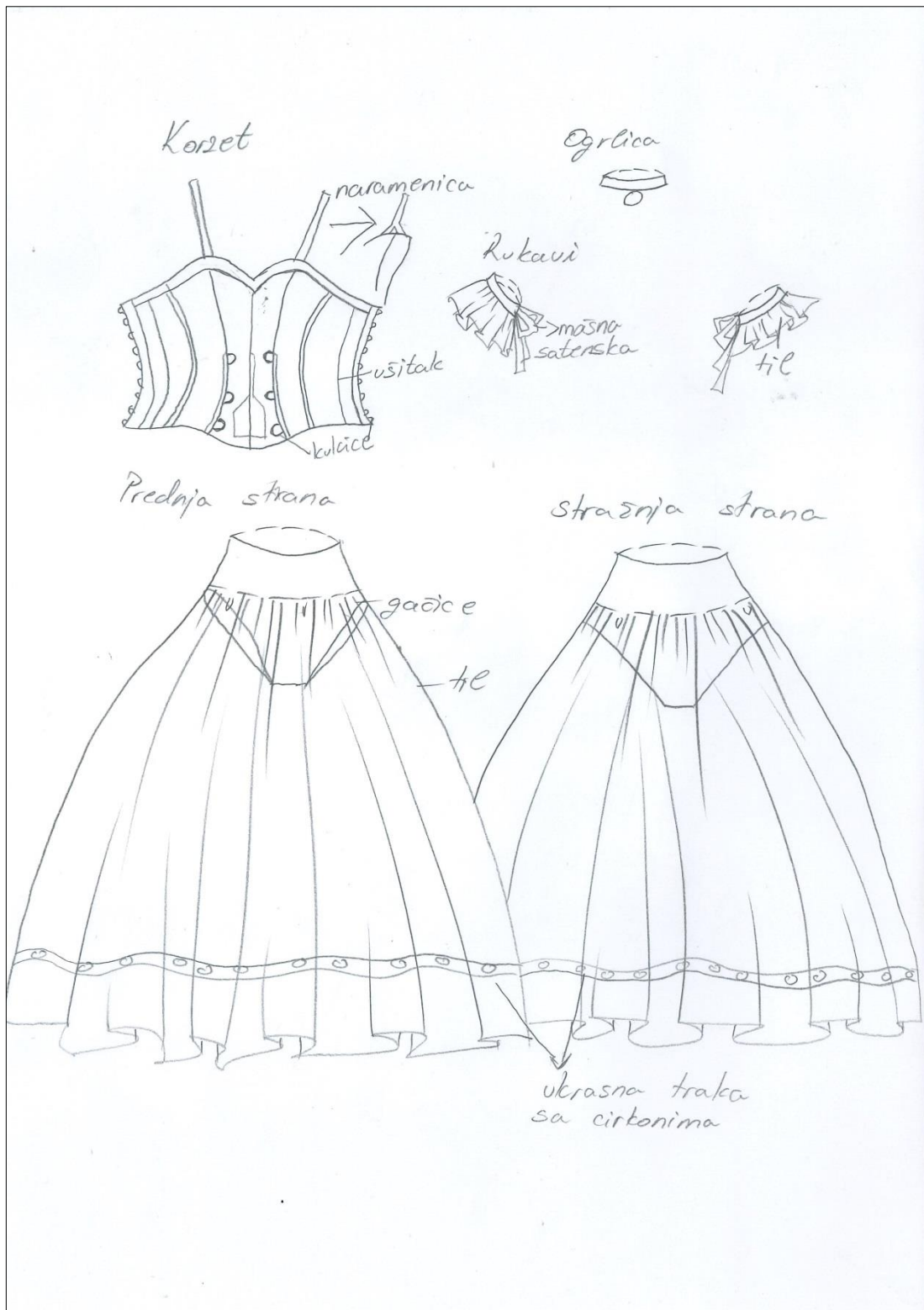

Slika 62.: Tehnički crtež za III. kostim Snjeguljice

Druga varijacija kostima nije svečana poput drugih, no ističe se zbog boja pa zbog toga daje poseban šarm kostimu. Prljavobijeli korzet od svile podižu zlatne kukice kroz koje se provlači plava satenska traka, a rub krase crvena traka. Tutu suknja izrađena je od bogatih slojeva tila, a površinski sloj je til u žutoj boji koji na dnu ima našivenu satensku traku na kojoj su zlatni cirkoni. Rukavi su u skladu sa suknjom, napravljeni od žutog tila, a krase ih mala plava satenska traka. Ogrlica je jednostavna i decentna, poput šminke i frizure. Baletne špice su u boji kože te se vežu satenskom trakom.

Slika 64.: Skica kostima Snjeguljice

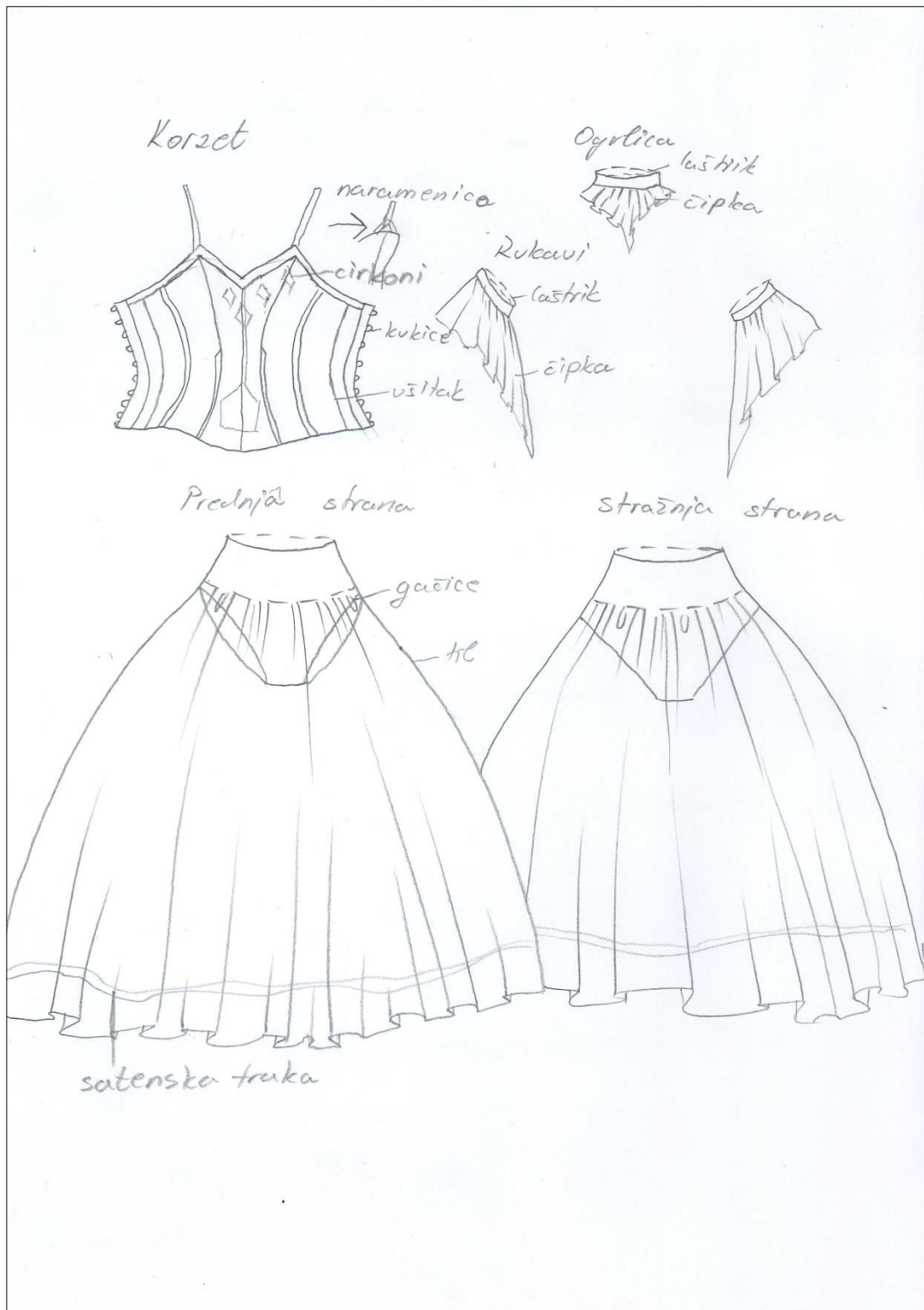
Slika 65.: Tehnički crtež kostima Snjeguljice

Zla Maćeha

Zla Maćeha je u cijela u crnoj boji sa samo pokojim detaljem ljubičaste boje, ostavlja mračni i snažni dojam i povezujemo je sa strahom, buntom, tugom, smrću... Tutu suknja bogato je izrađena s puno slojeva tila, vanjski sloj je cijeli od crne gusto izvezene čipke na tilu, s malom satenskom crnom vrpcom na samom dnu. Maćeha je u crnom svilenom korzetu s ljubičastim cirkonima koji krase gornji dio, a rubovi su ukrašeni crnom satenskom trakom. Rukavi su slični kao i suknja, krase ih bogata crna čipka te rubovi ukrašeni trakom. Ogrlica koju nosi Maćeha također je izrađena od crne čipke koja seže do grudi, a baletne špice crne boje vežu se satenskom crnom trakom.

Slika 66.: Skica kostima zle Maćeha

Slika 67.: Tehnički crtež za kostim zle Mačehe

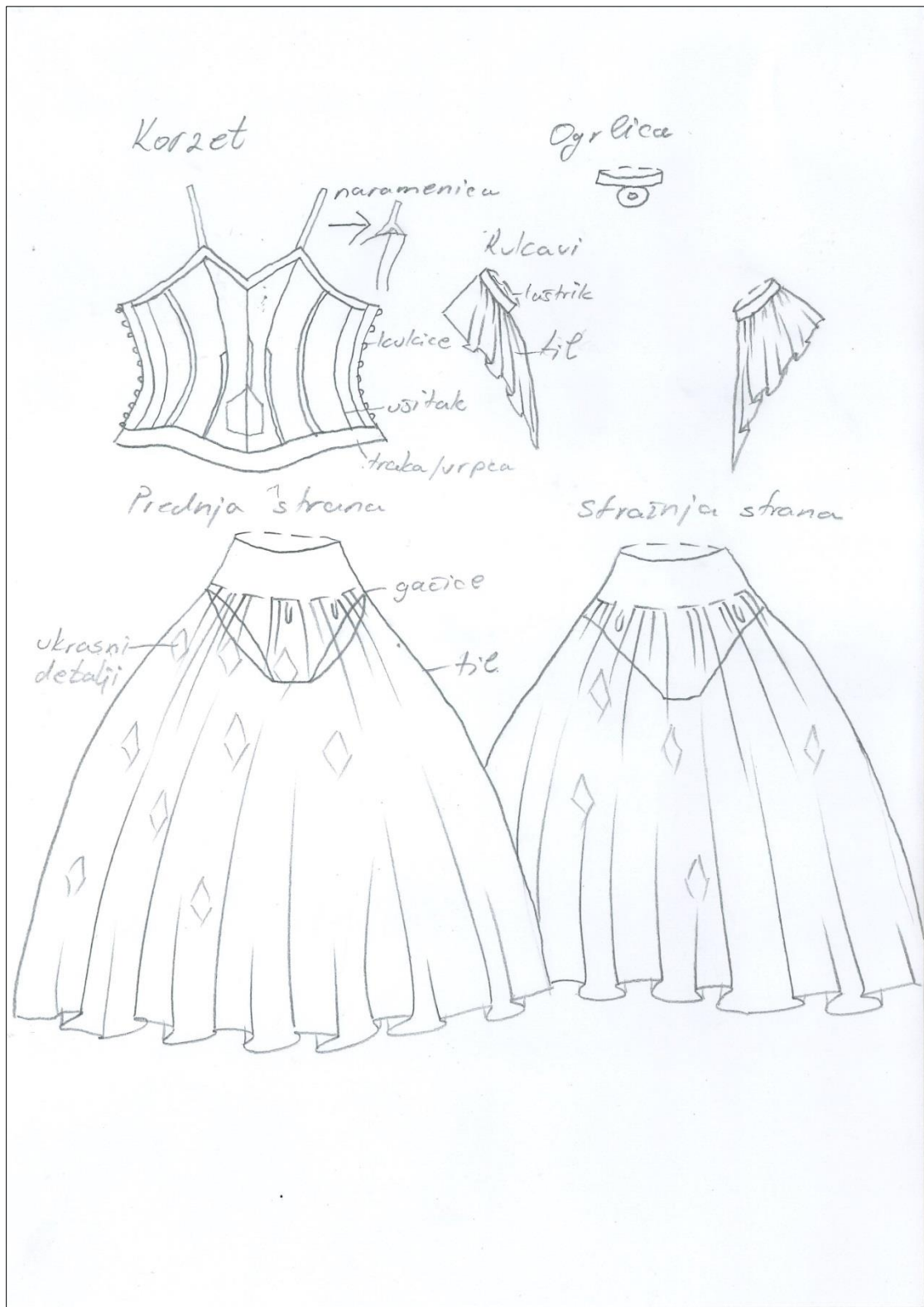

Slika 68.: Skica kostima Maćehe i projektni crtež kostima zle Maćehe

Druga kostimografska presvlaka Maćehe ne odskače toliko od prošle varijacije, no ističe se po detaljima na kostimu. Cijeli kostim je taman, mističan, zlokoban... Svileni korzet crne boje podiže crvena satenska traka na prsima, na koju su spojeni rukavi od tila. Siluetu Maćehe najbolje ističe ljubičasta traka oko struka. Tutu suknja izrađena je od puno slojeva crnog tila, a na samoj površini aplicirani su gusto raspoređeni ljubičasti i šljokičasti detalji. Šminka je dosta napadna, crna i ozbiljna. Baletne špice su crne boje, a vežu se crnom satenskom trakom.

69.: Crtež II. kostima Maćehe

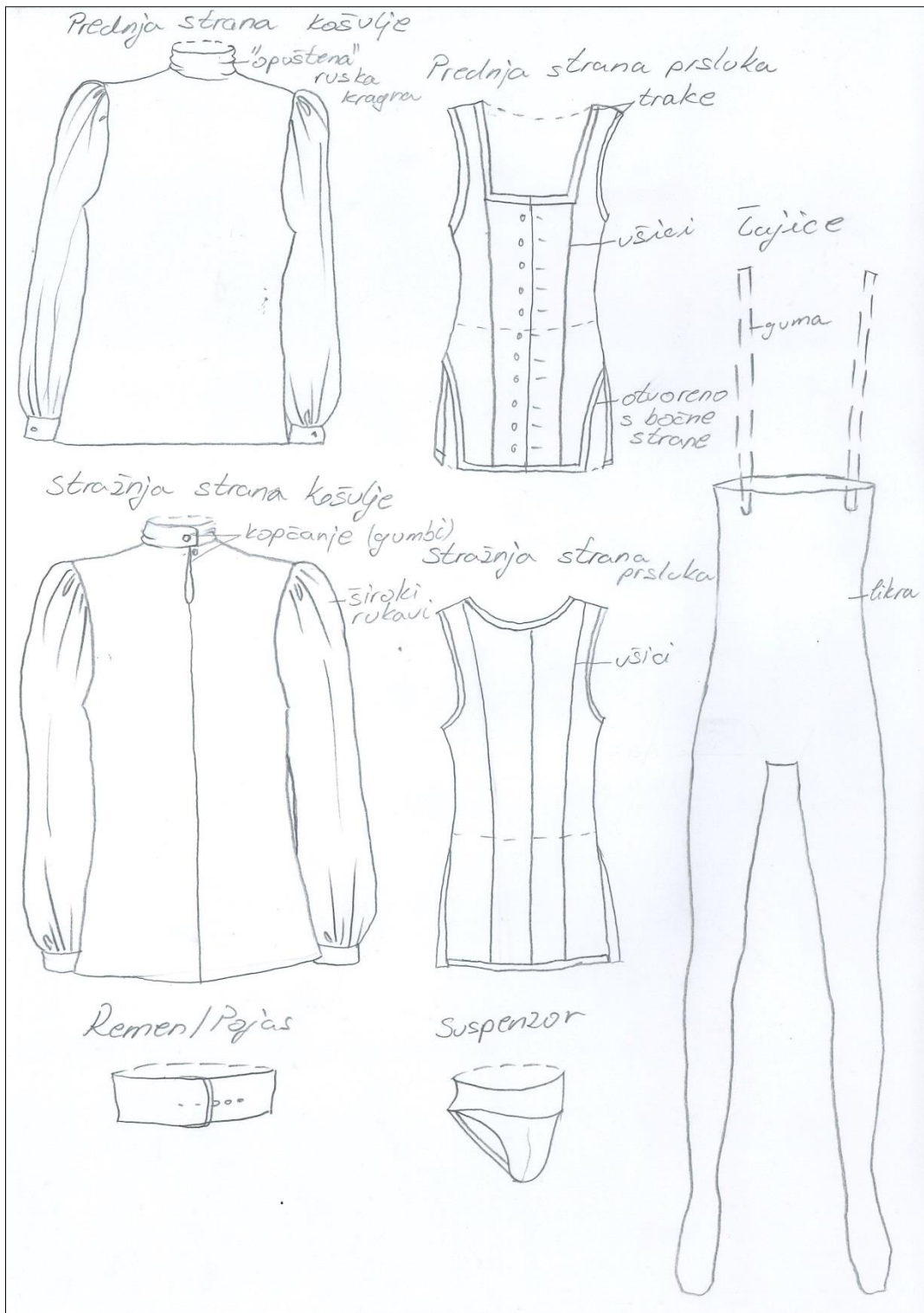
70.: Tehnički crtež za II. kostim Maćehe

Patuljci

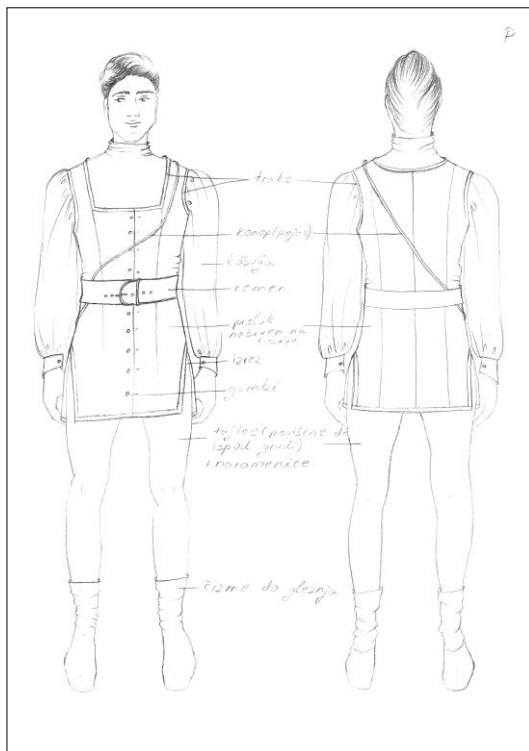
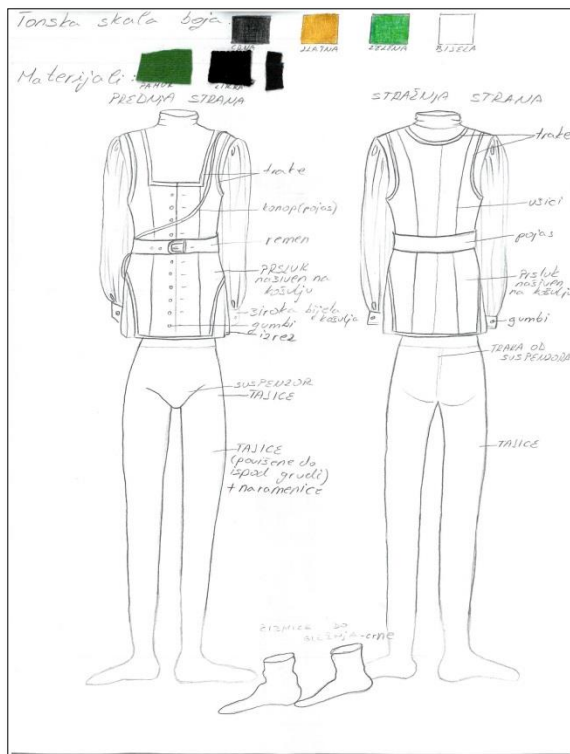
Simpatične patuljke krasi različiti prsluci, raznih oblika i boja. Prsluci su izrađeni od pamuka koji sežu od struka do ispod stražnjice. Otvaraju se s bočne strane na bokovima ili s prednje strane. Ukrašeni su zlatnim porubima i jednorednim gumbim. Ispod prsluka je jednostavna bijela pamučna košulja širokih rukava te ovratnika u obliku ruske kragne. Detalji su poput crnog ili smeđeg pojasa stegnutog u struku te pojasa/konopca nataknutog na lijevom ramenu koji seže do ispod pojasa i oni upotpunjuju dojam kostima. Patuljci su u jednostavnim crnim tajicama od likre i baletnim čizmama koje su do početka listova. Izgled patuljka se mijenja ovisno o tome kakav karakter ima.

Slika 71.: Skica kostima patuljka Stidljivka

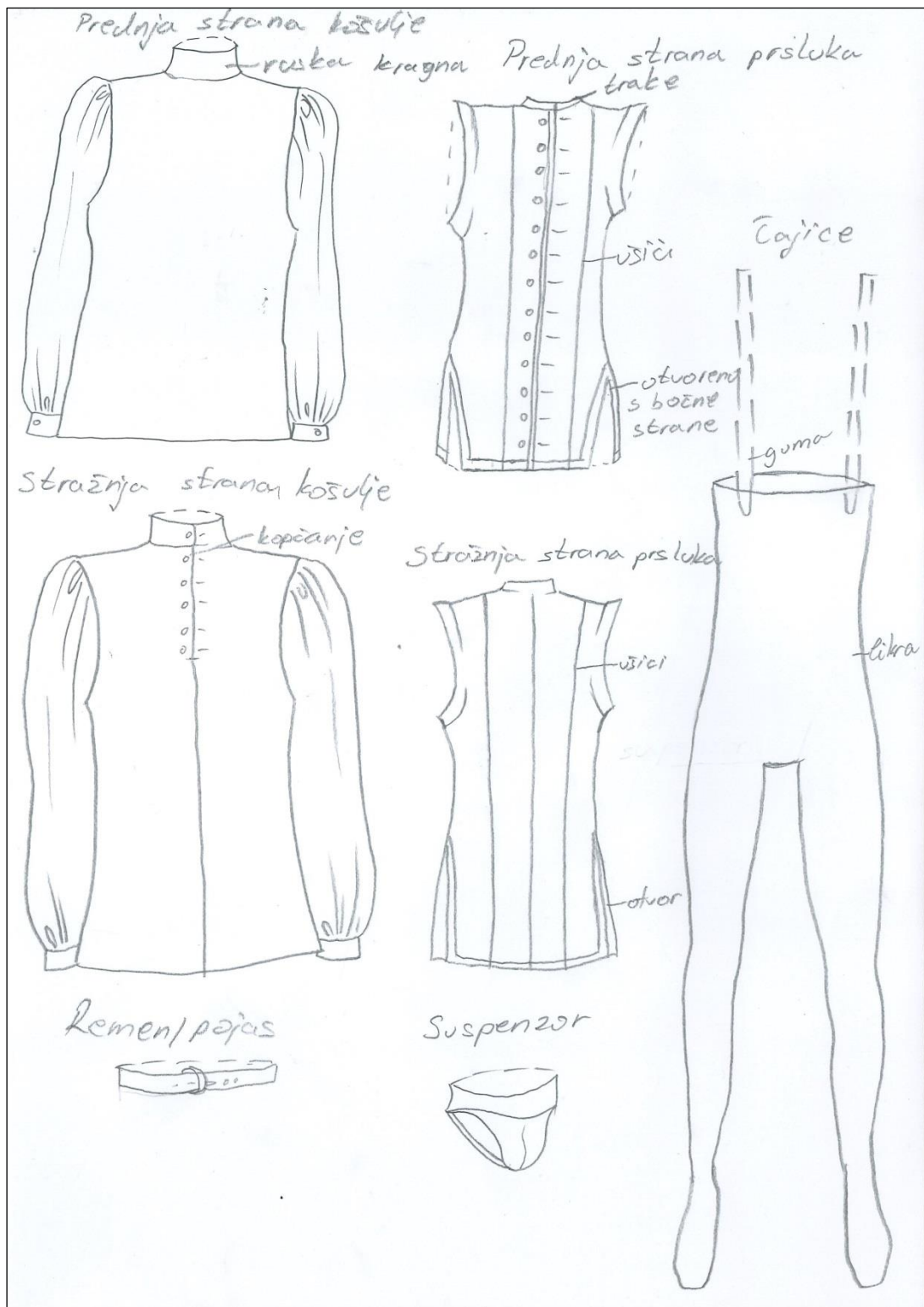
Slika 72.: Tehnički crtež kostima patuljka Stidljivka

Slika 73.: Skica kostima Patuljka i projektni crtež kostima Patuljka

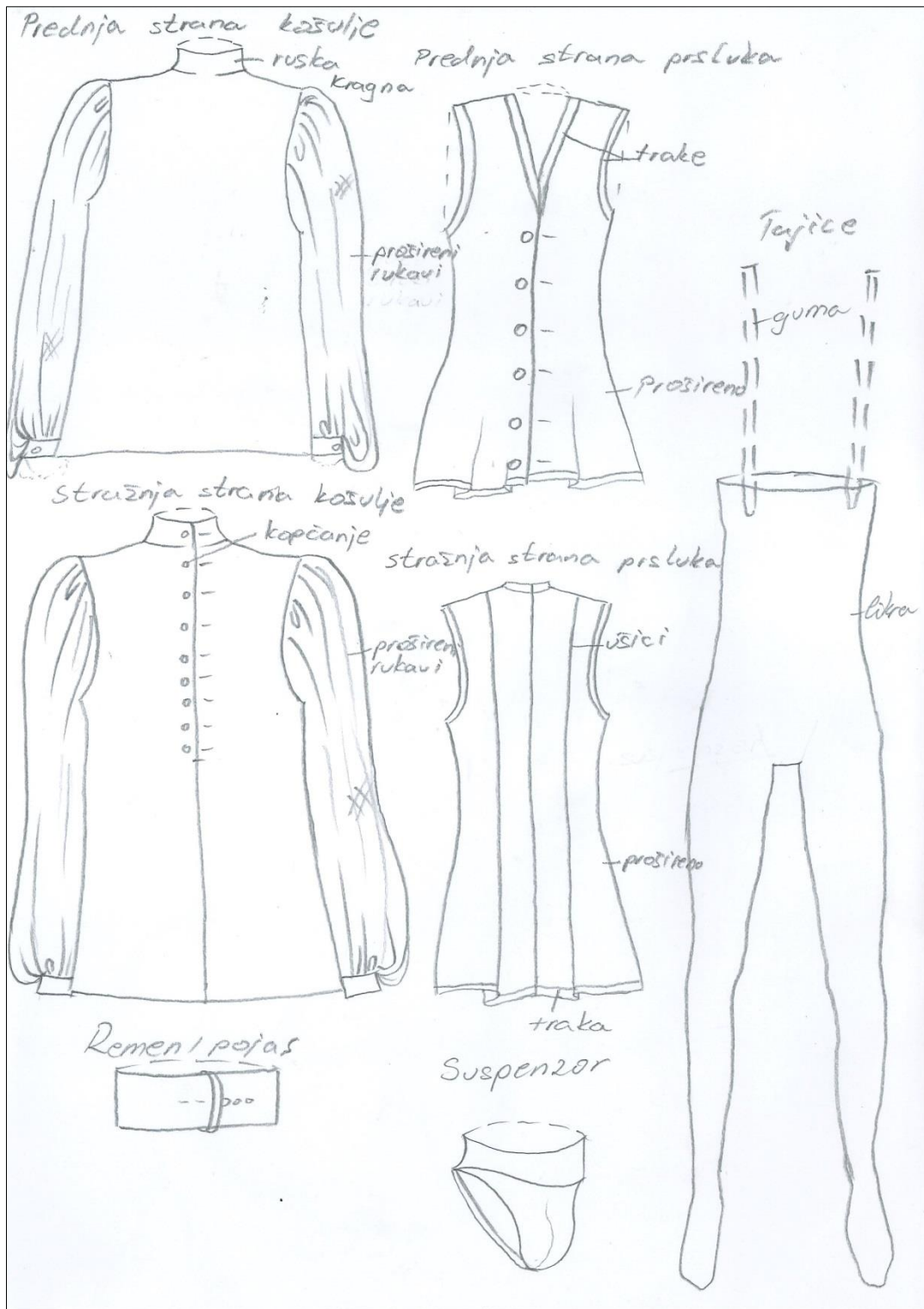
Slika 74.: Skica kostima patuljka Pospanka

Skica 75.: Tehnički crtež kostima patuljka Pospanka

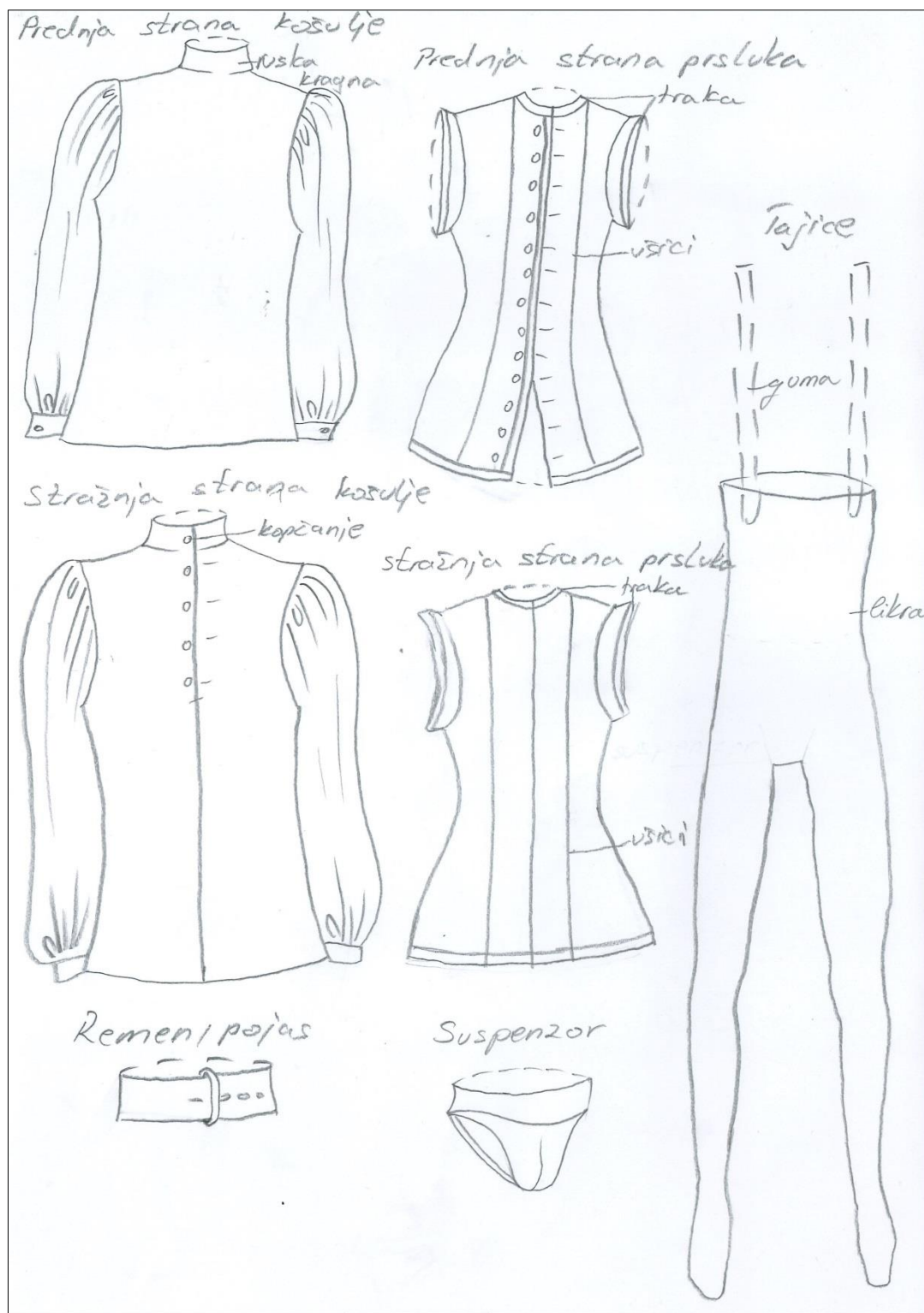
Skica 76.: Skica kostima patuljka Glupka

Slika 77.: Tehnički crtež kostima patuljka Glupka

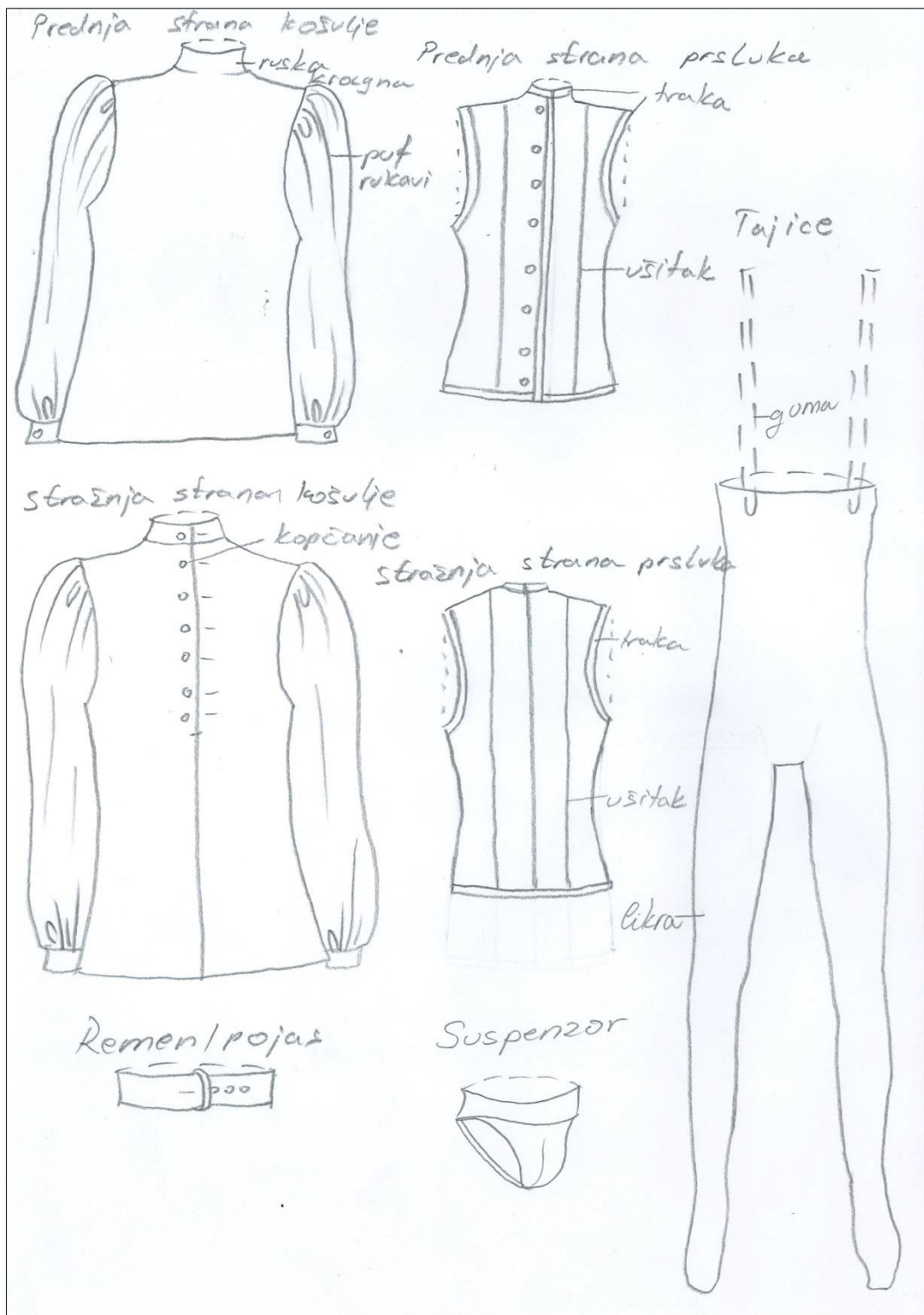
Slika 78.: Skica kostima patuljka Srećka

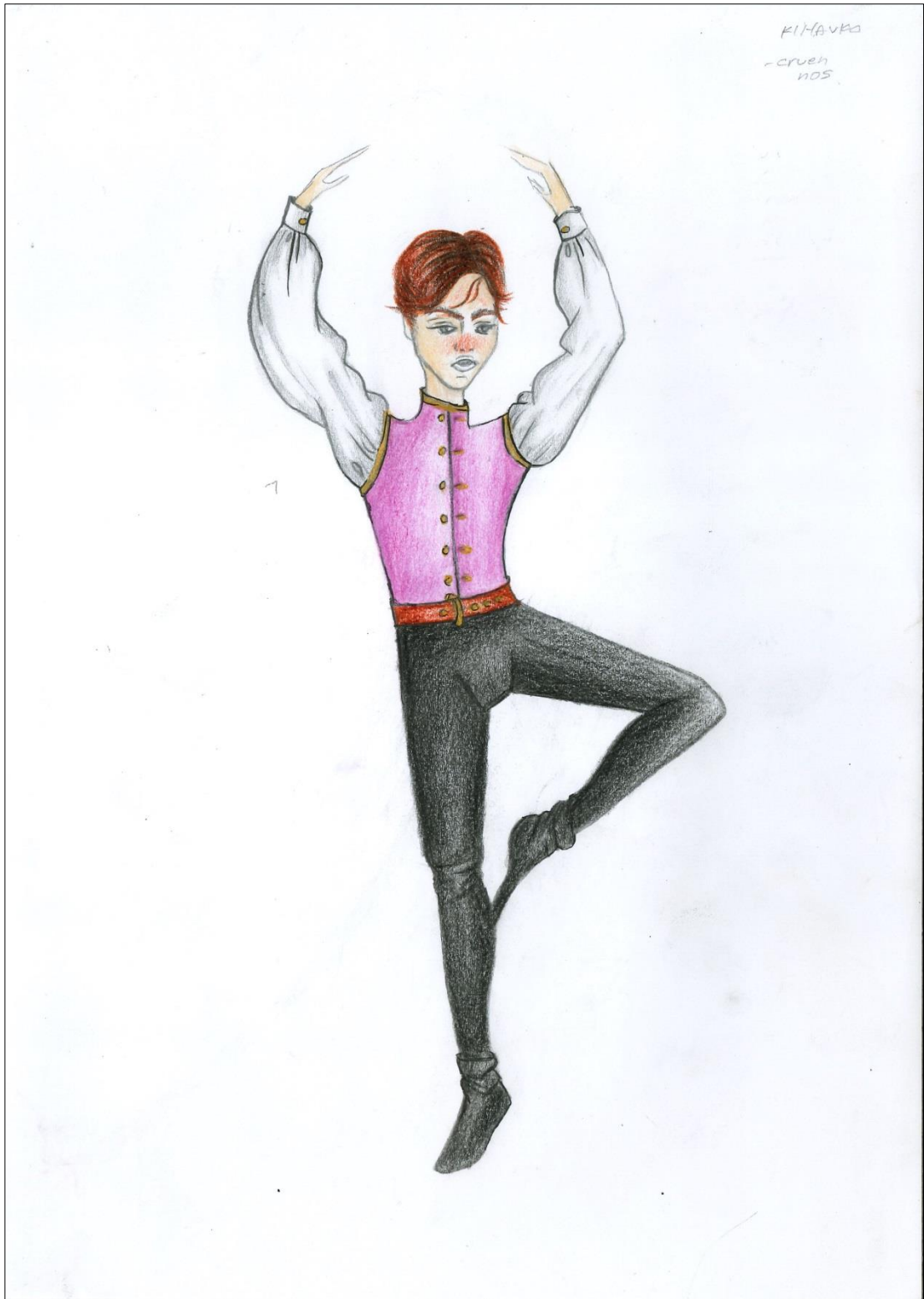
Slika 79.: Tehnički crtež kostima patuljka Srećka

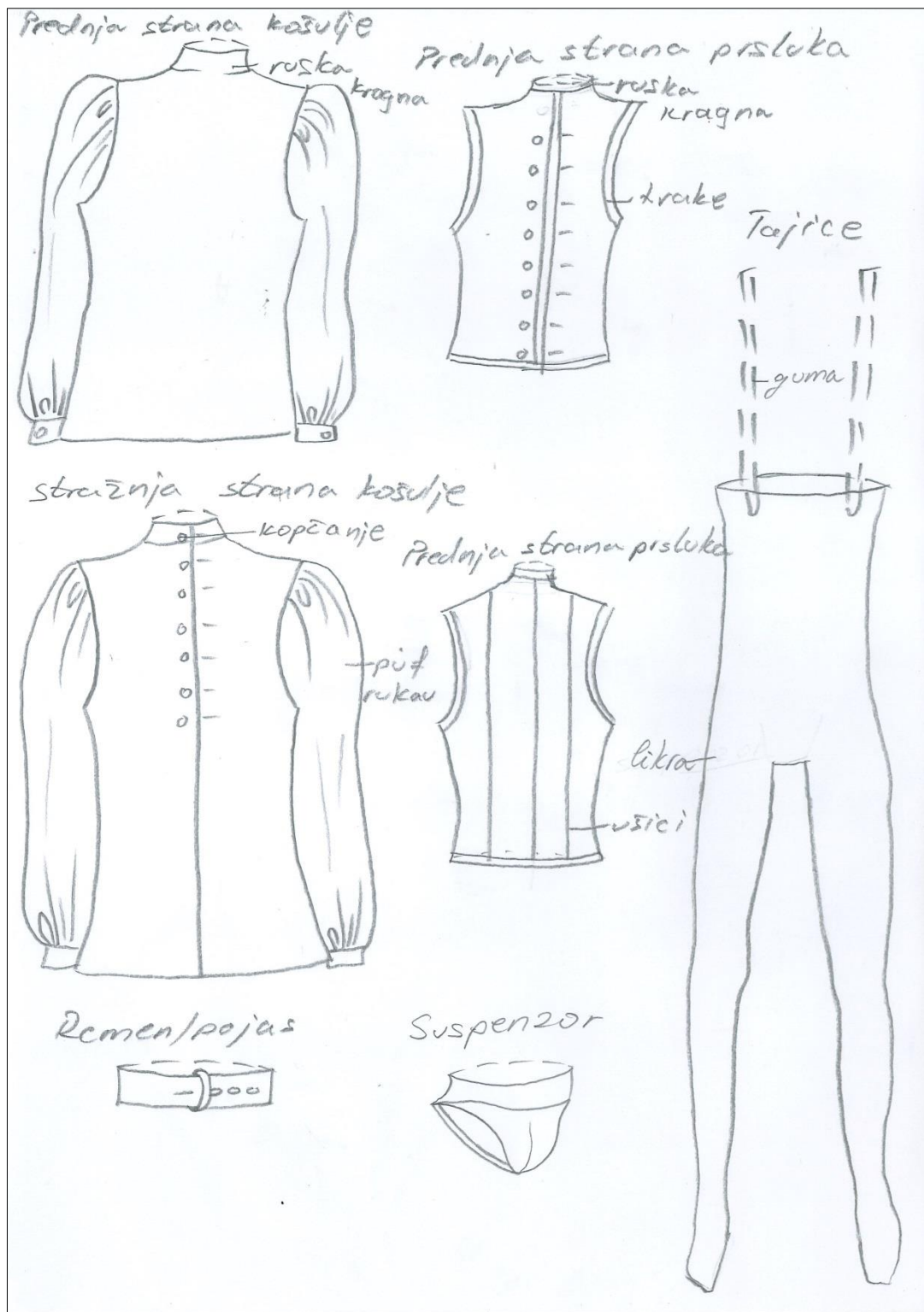
Slika 80.: Skica kostima patuljka Ljutka

Slika 81.: Tehnički crtež kostima patuljka Ljutka

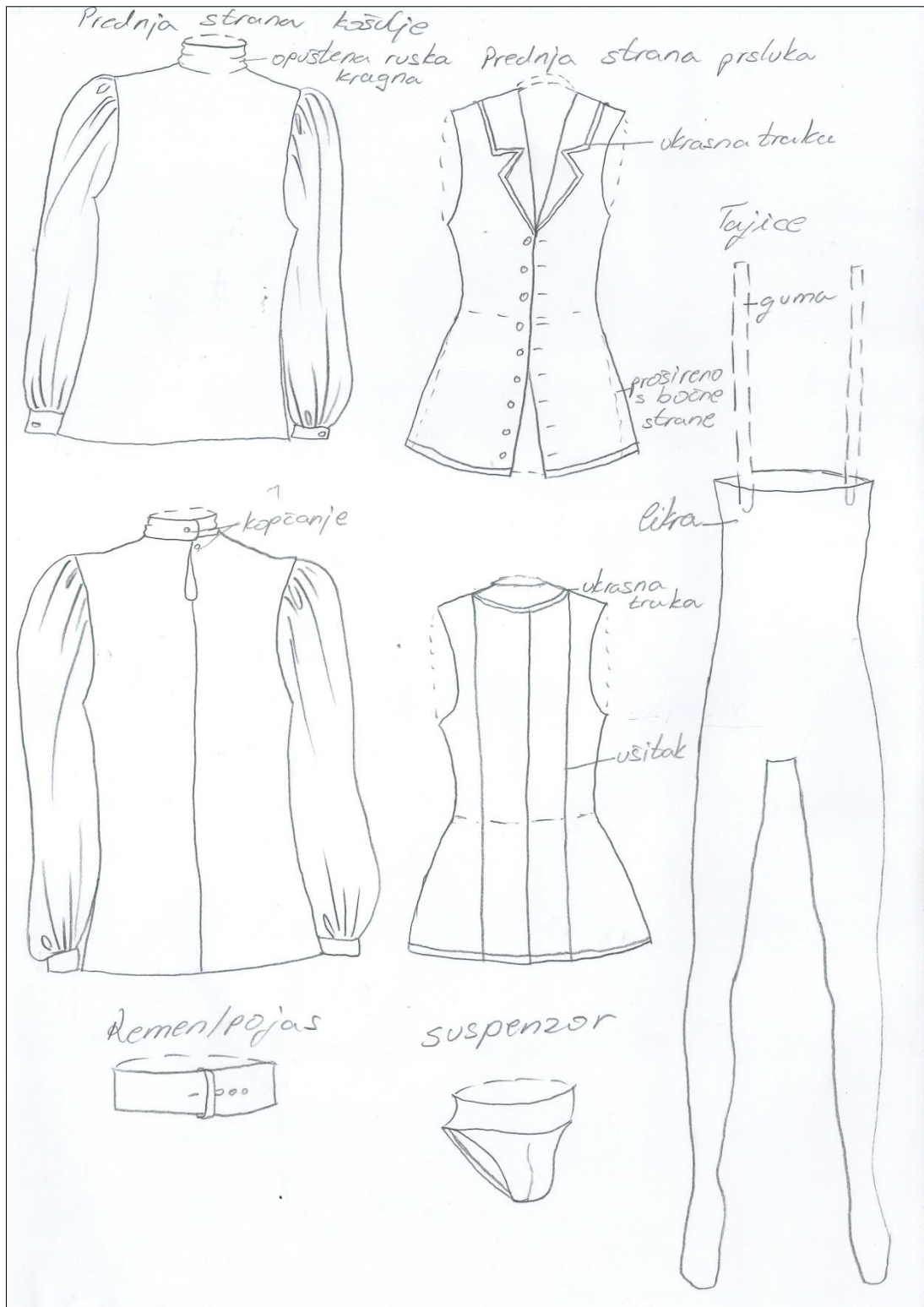
Slika 82.: Skica kostima patuljka Kihavka

Slika 83.: Tehnički crtež kostima patuljka Kihavka

Slika 84.: Skica kostima patuljka Učka

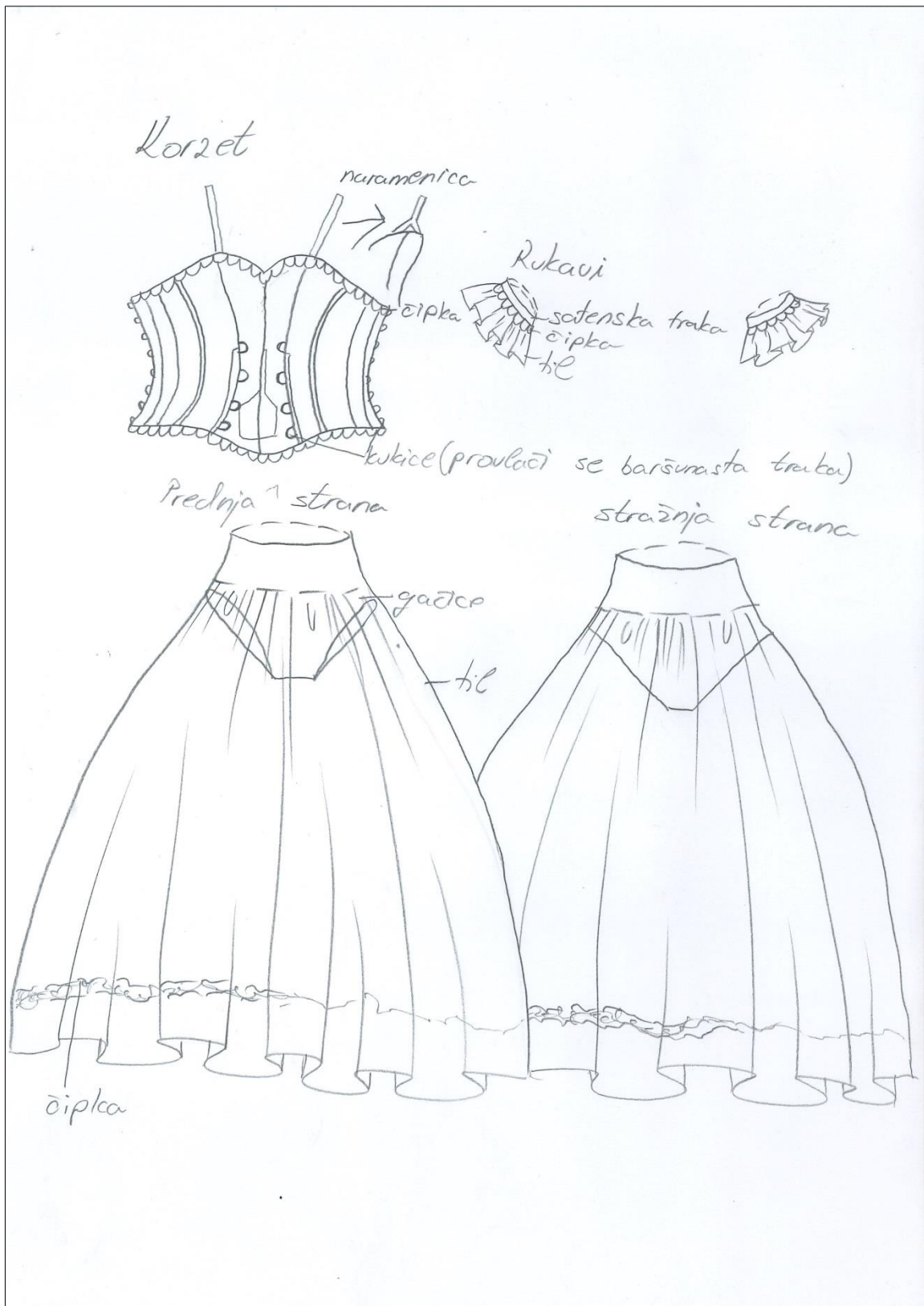
Slika 85.: Tehnični crtež kostima patuljka Učka

Ansambl

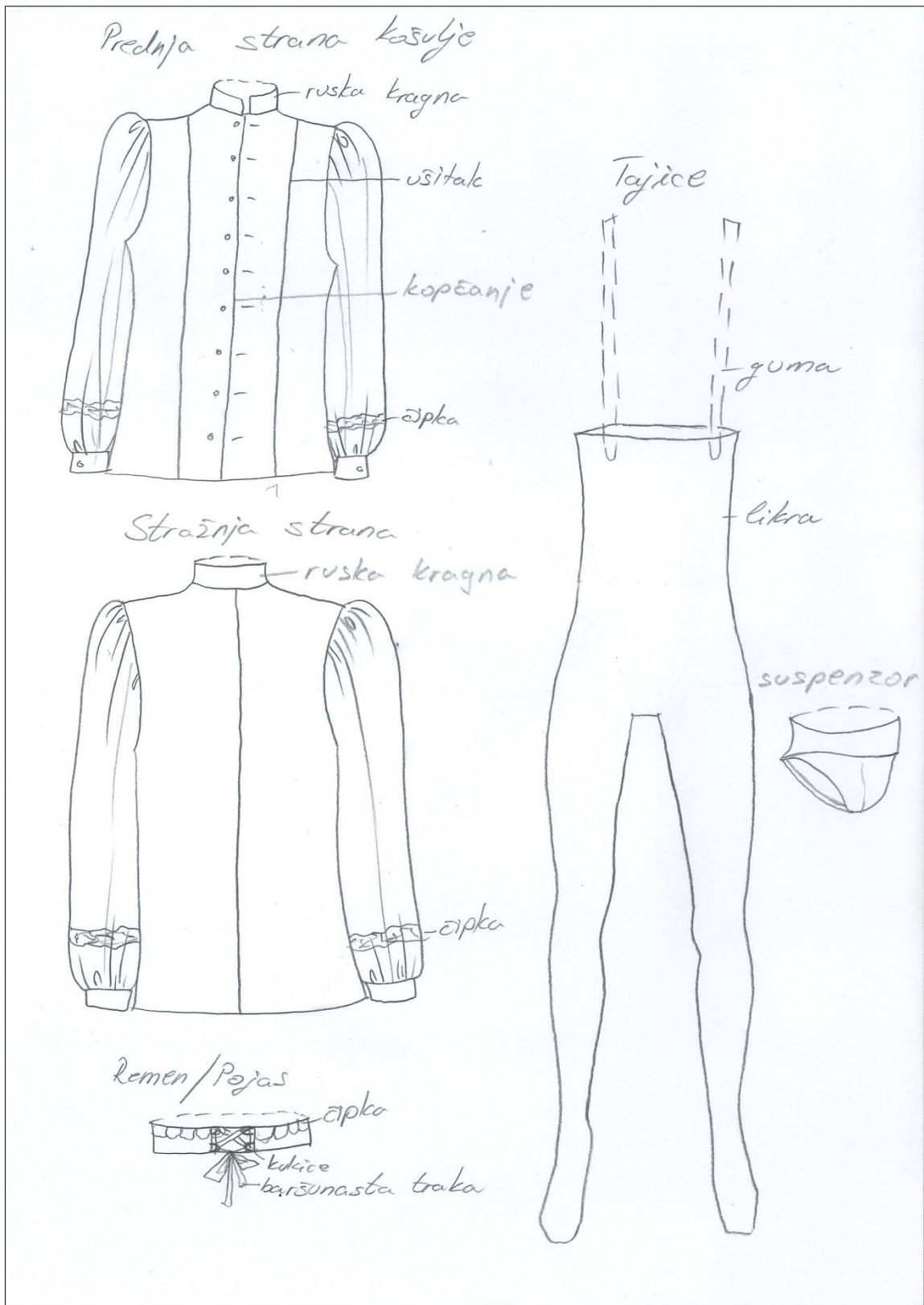
Kostimi za ansambl su monokromni, ujednačeni po boji, materijalu i detaljima. Muškarci su u bijelim pamučnim košuljama jednorednog kopčanja s ruskom kragom i širokim rukavima s čipkastim crnim detaljem na dnu orukvice. Tajice su izrađene od likre te su crne boje kao i baletne čizme koje sežu do početka listova. U struku ih krasi smeđi remen od baršuna s detaljem za vezivanje s prednje strane, na sredini. Ženski dio ansambla je odjeven u bijele tutu haljine napravljene od tila, s detaljima poput crne čipke na pojasnici haljine i na dnu. Crne baletne špice sa satenskim crnim trakama slažu se s crnim korzetom koji na trupu ima specifično vezivanje smeđim baršunastim vrpcama te ga krasi čipka na gornjem dijelu korzeta. Na cijeli kostim nadovezuju se i rukavi napravljeni od tila, koji nisu spojeni na korzet i kao detalj imaju crnu satensku traku i čipku.

Slika 86.: Skica kostima ansambla

Slika 87.: Tehnički crtež kostima za ženski dio ansambla

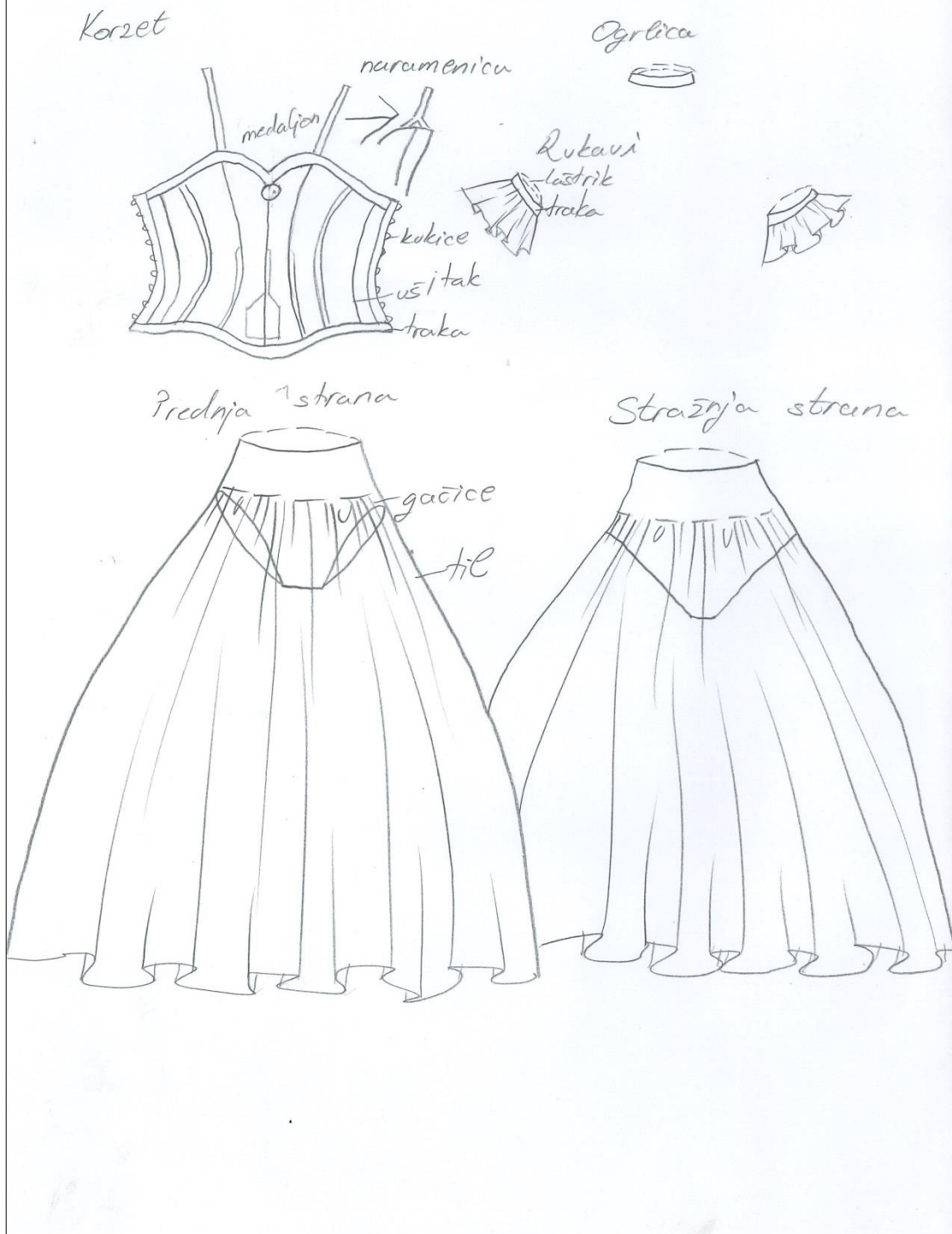

Slika 88.: Tehnički crtež kostima za muški dio ansambla

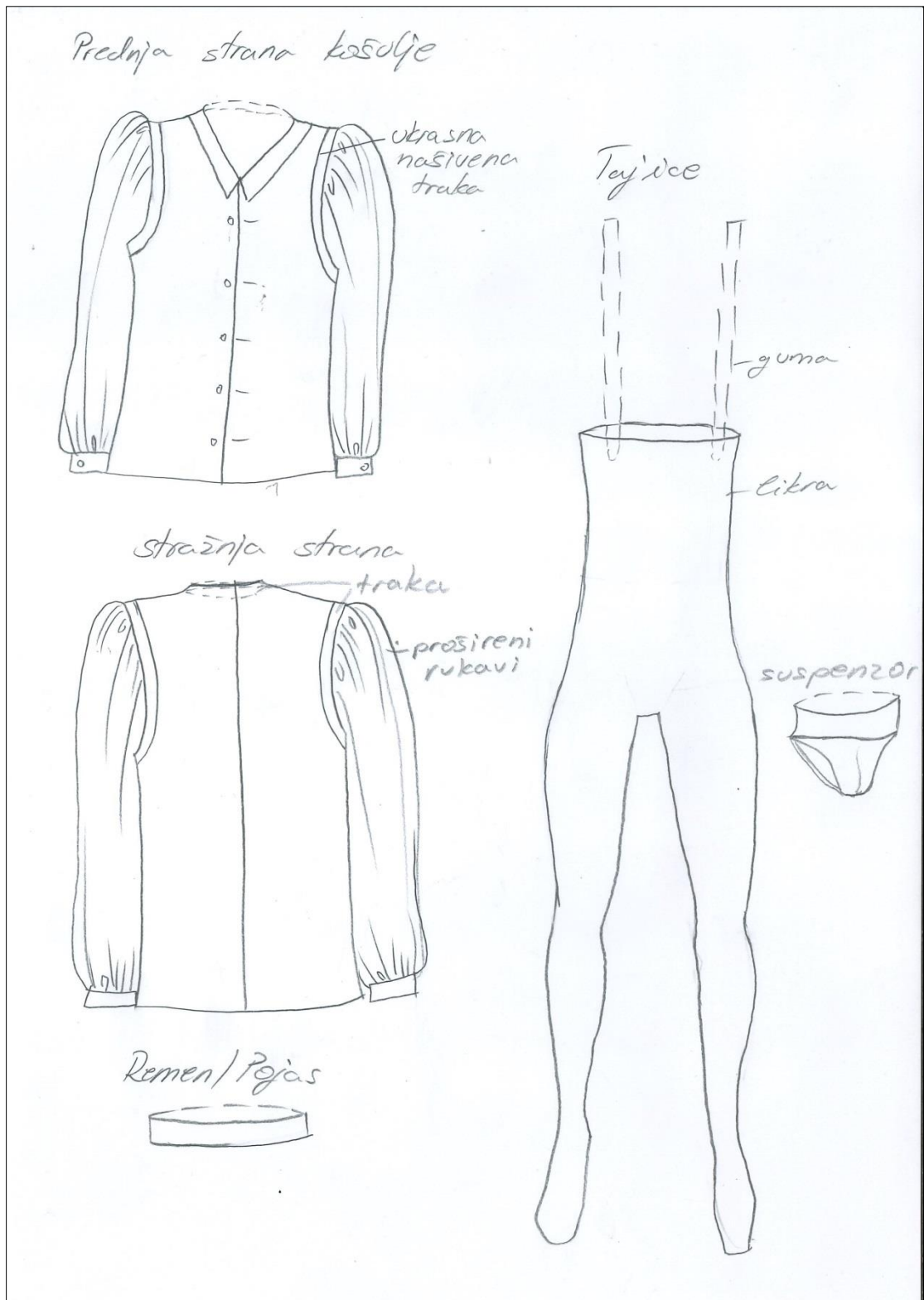
U drugoj kostimografskoj presvlaci ansambl se povezuje bojom, materijalima i detaljima. Muški dio ansambla kostimiran je u tamnozelenu pamučnu košulju s detaljima poput smeđeg ovratnika, orukavlja, orukvice i pojasa. Gumbi su zlatne boje kao kod ženskog ansambla. Tajice izrađene od likre crne su boje poput čizmi koje sežu do polovice listova. Ženski dio ansambla se upotpunjuje s muškim ansamblom. Korzet je tamnozeleno boje sa smeđim rubovima, a rukavi su od tila u boji korzeta sa smeđom satenskom trakom. Tutu suknja je izrađena u crnoj boji, s puno gustih i različitih slojeva tila. Baletne špice su jednostavne u boji kože te se vežu satenskom trakom.

Slika 91.: Skica II. kostima ansambla

Slika 92.: Tehnički crtež II. kostima za ženski dio ansambla

Slika 93.: Tehnički crtež II. kostima za muški dio ansambla

8.3. Kostimografski koncept 2

Istraživanjem rada kostimografa Jean Paula Gaultiera i koreografa Angelina Preljocaja te njihove zajedničke baletne predstave „Snjeguljica“ izvedene 2008. godine u Lyon Biennaleu, nastale prema bajci braće Grimm, autorica je našla inspiraciju za izradu vlastitih kostima za drugi kostimografski koncept „Snjeguljica“. Ova verzija podosta je različita od prethodnih klasičnih radova, kostimi su zaigrani, maštoviti, suvremeni, s više modernih detalja i upravo je to inspiriralo autoricu za drugo vlastito kostimografsko rješenje svih likova.

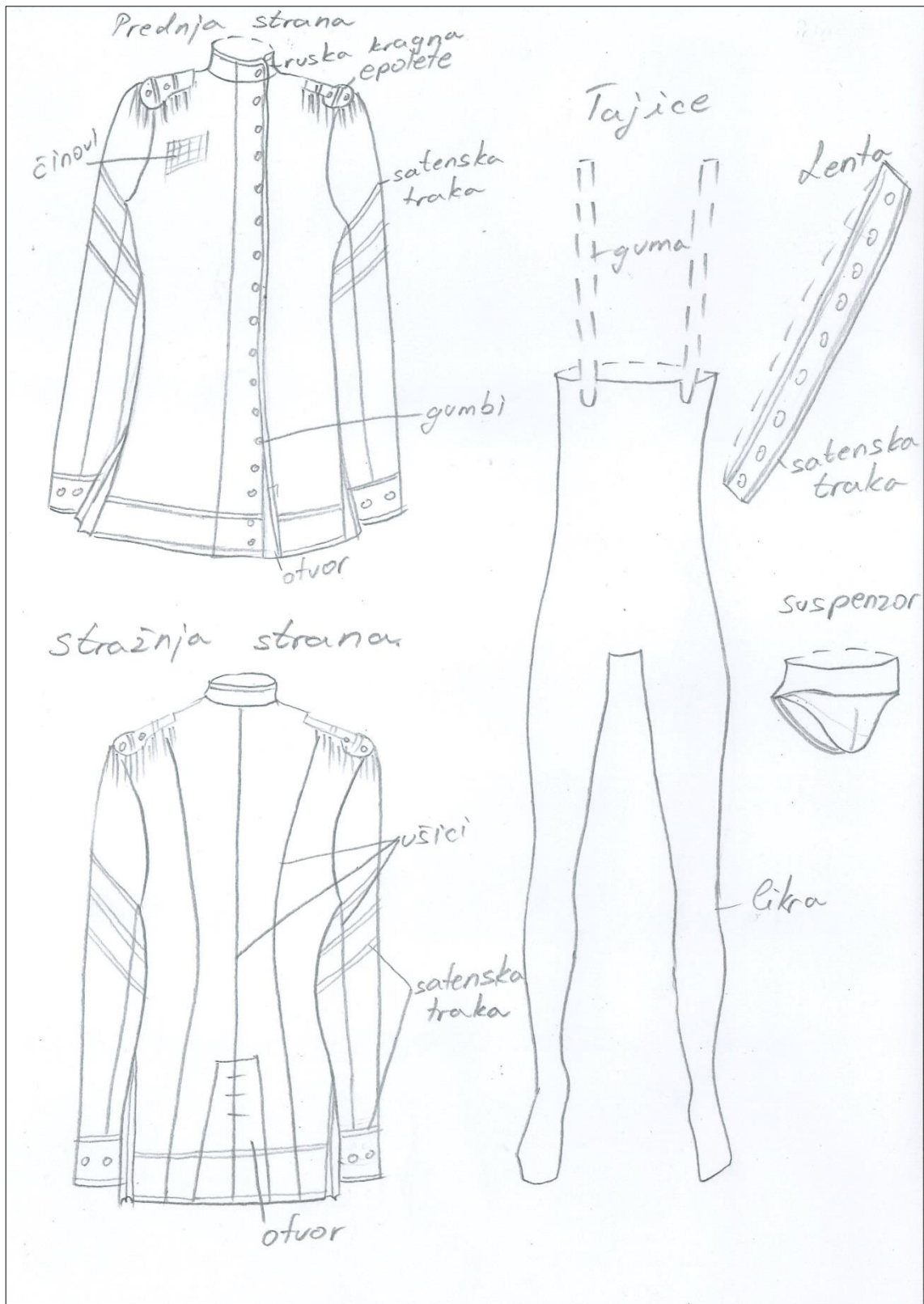
Autorske skice i opis kostima

Kralj

Kostim Kralja je veoma bogat, „težak“, raskošan, znak vladara pokazuje s velikom zlatnom krunom na kojoj su plavi cirkoni. Gornji dio uniforme izrađen je u kraljevskoj tamnoplavoj boji, a krasi ga epolete na ramenima i činovi na desnoj strani. Cijeli Kraljev izgled podiže svijetloplava boja koja se nalazi na orukavlju i kopčanju s dodatno ukrašenim zlatnim vrpčama. Na lijevoj strani ramena je bogata crveno-zlatna lenta, a isti uzorci su i na orukvicama. Figuru Kralja dodatno ističe crni pojas sa zlatnom kopčom u struku. Tajice izrađene od likre također su u tamnoplavoj boji. Baletne čizme su crne boje s dodatkom trobojnih traka. Izgled Kralja je ozbiljan, s naglašenim borama, sijedom kosom i brkovima.

Slika 94.: Skica kostima Kralja

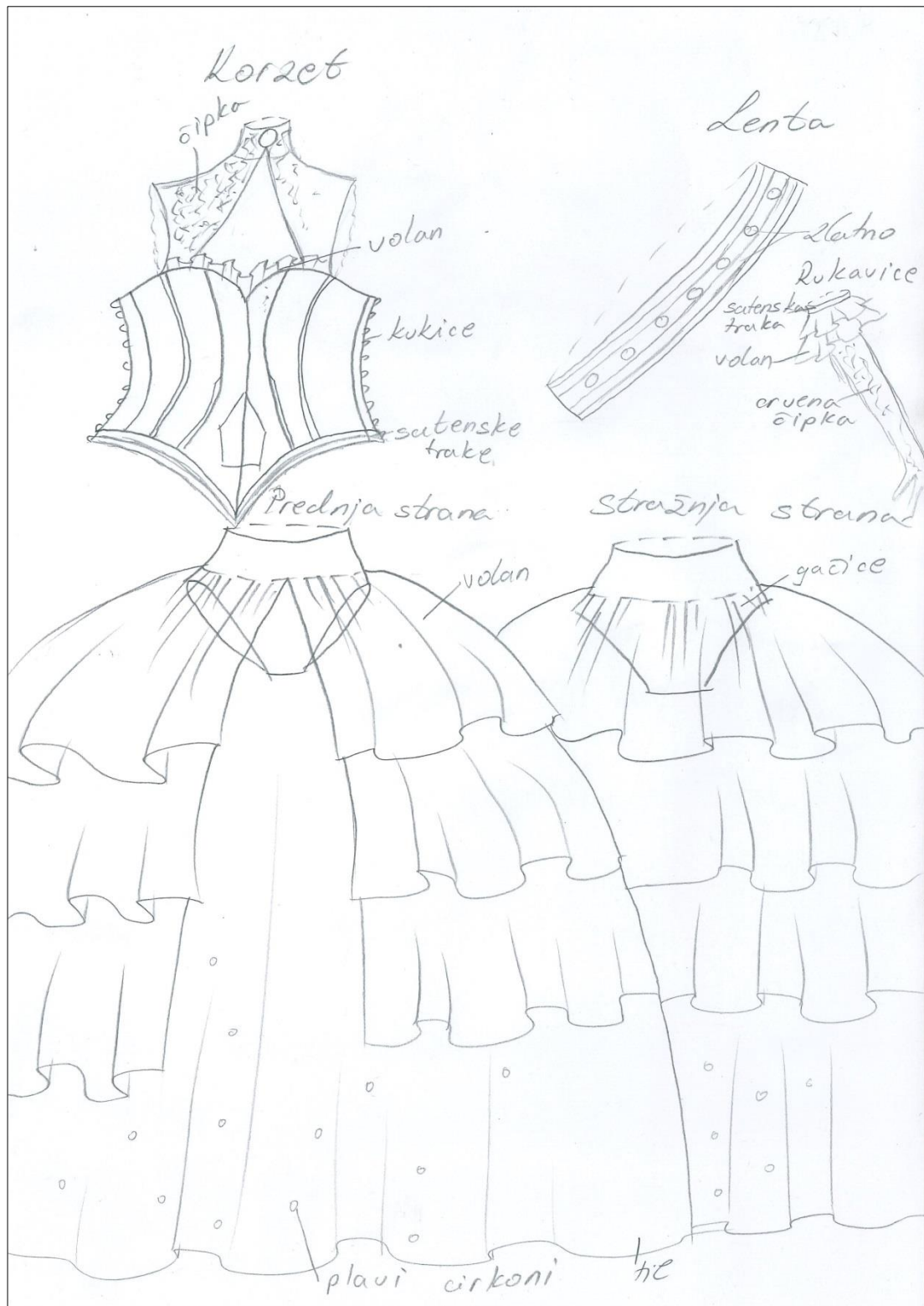
Slika 95.: Tehnički crtež za kostim Kralja

Kraljica

Kraljica u atraktivnom bogatom kostimu obogaćenom raznim uzorcima, materijalima i detaljima podosta se povezuje s Kraljem. Velika zlatna kruna s crvenim cirkonima ostavlja dojam moći i bogatstva. Korzet je izrađen od svile zlatne boje te ga krase bijeli volan od čipke na rubu. Na lijevom ramenu je lenta napravljena od crvene, plave i zlatne satenske vrpce koju dodatno upotpunjuju zlatni cirkoni. S korzetom se spaja bordo dio napravljen od čipke, a povezuje se na vratu zlatnom kopčom. Rukavi su odvojeni od korzeta, a dva volana učvršćuje zlatna satenska traka. Ispod rukava nalaze se bordo čipkaste rukavice, koje sežu preko lakta. Tutu haljina izrađena je od puno različitih slojeva tila, no na površinski sloj su aplicirani mali plavi cirkoni. Preko tila su napravljena tri velika raskošna volana u kraljevskoj plavoj boji. Frizura je podignuta, opuštena, sijeda, a šminka pomoću bora i nepravilnosti ističe Kraljčinu starost. Špice su u kraljevskoj plavoj boji te se vežu satenskim trakama.

Slika 96.: Skica kostima Kraljice

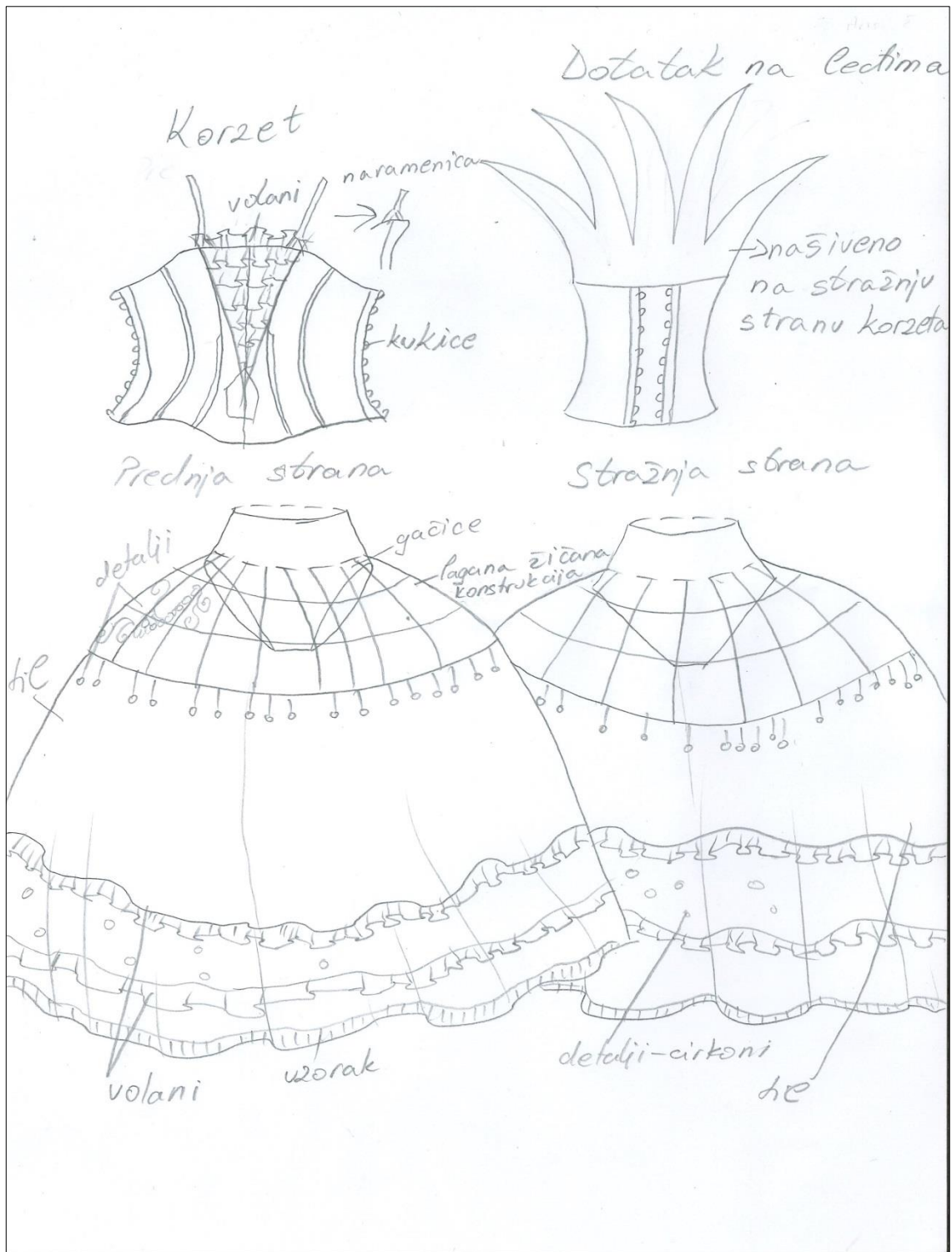
Slika 97.: Tehnički crtež za kostim Kraljice

Snjeguljica

Kostim Snjeguljice na dvoru odskače modernim i suvremenim detaljima poput visoko podignutog roza ovratnika koji je pričvršćen na stražnjoj strani korzeta i interesantnog dodatka na tutu suknji, a to je lagana žičana konstrukcija po kojoj su izrađeni razni detalji, poput čipke i visećih cirkona. Tutu suknja je napravljena od puno različitih slojeva roza tila, a na samom dnu krase je romantični detalji poput laganih volana, cirkona i uzorka. Korzet je izrađen od nježnoroze šantung svile te je upotpunjen volanima. Snjeguljica u zadnjoj sceni nema rukave, no zato ima veoma zanimljive rukavice bez prstiju napravljene od spandexa i tila koji izvire van krugova. Baletne špice su u nježnoj roza boji sa satenskim vrpčama isprepletenim oko noge. Frizura je podignuta, no opuštena s detaljima od improviziranih žica, cvijeća i cirkona. Šminka je mladenačka, decentna, roza, s lagano naglašenim obrazima i usnama.

Slika 98.: Skica kostima Snjeguljice

Slika 99.: Tehnički crtež za kostim Snjeguljice

Kostim Snjeguljice za scenu u šumi izrađen je u smeđoj i zelenoj boji. Korzet je asimetričan te ima dvoredno kopčanje kojeg krasi zlatni gumbi i mali remeni oko ruku. S lijeve strane ističe se smeđi karirani ovratnik i rukav koji seže do lakta, a na rubu rukava nalazi se veliki volan u obliku „šišmiš rukava“ te ga dodatno podižu zlatne trake na rubu. Silueta Snjeguljice dodatno se ističe zlatnim pojasom u struku. Tutu suknja izrađena je u puno slojeva različitog tila, gornji sloj se nadovezuje na korzet. Til smeđe boje upotpunjuje veliki zeleni volan sa zlatnim porubom. Baletne špice su crne boje sa zlatnim satenskim trakama. Frizura je jednostavna, podignuta malom ukosnicom od cirkona.

Slika 100.: Skica kostima Snjeguljice u šumi

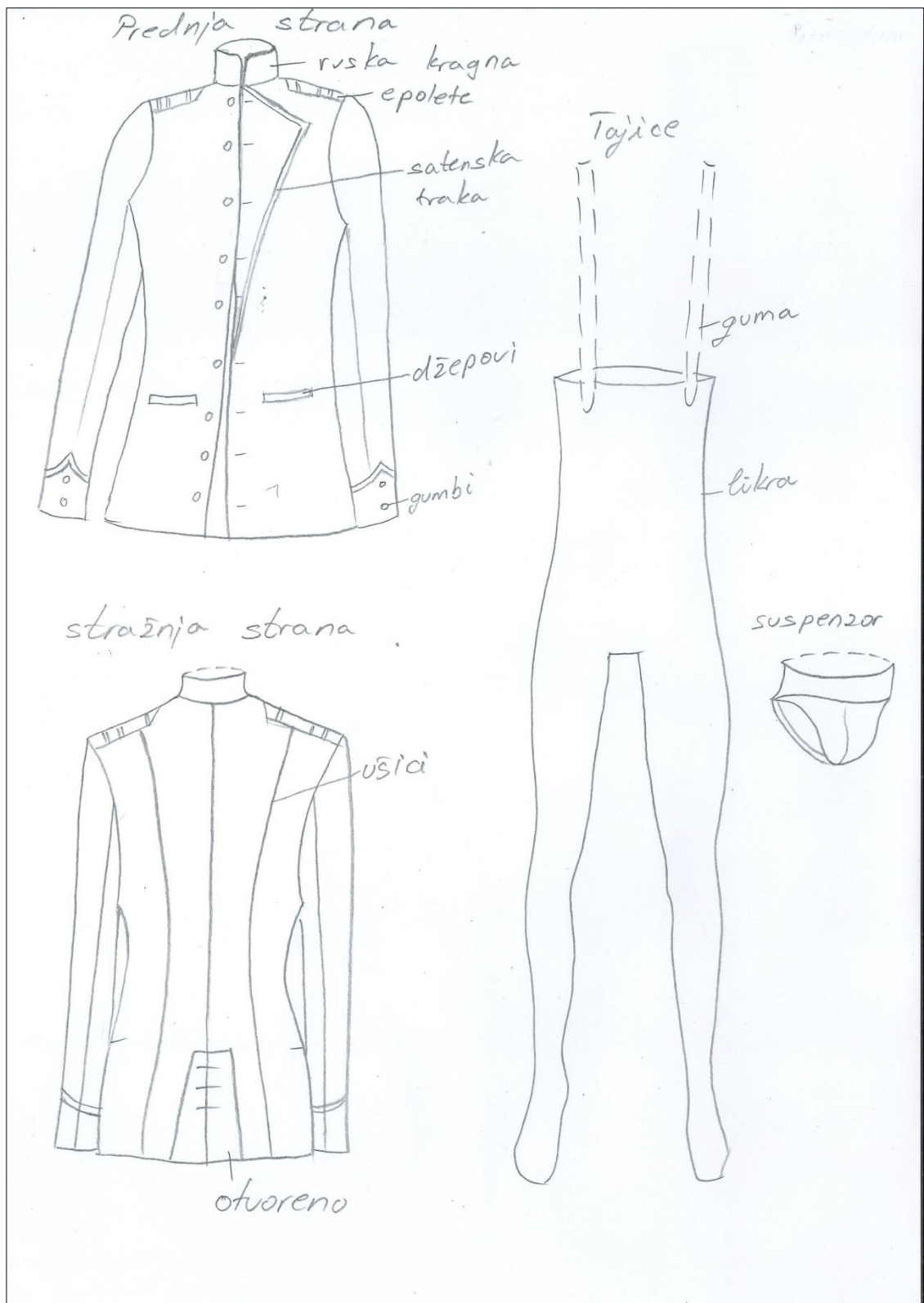
Slika 101.: Tehnički crtež za kostim Snjeguljice u šumi

Princ

Kostim Princa na dvoru povezujemo sa Snjeguljicom na dvoru jer su u istom tonalitetu. Kaput Princa je nježno svijetloplave boje te su tu jednostavni i decentni zlatni detalji, poput gumba, satenskih vrpca, orukvica i džepova. Ovratnik je u obliku ruske kragne, roza boje, koji se povezuje s pojasom iste boje, koji pravi figuru Princu. Tajice su izrađene od likre, sežu do ispod grudi te ih pridržiava guma. Baletne čizme su u crnoj boji, ukrašene satenskim trakama.

102.: Skica kostima Princa na dvoru

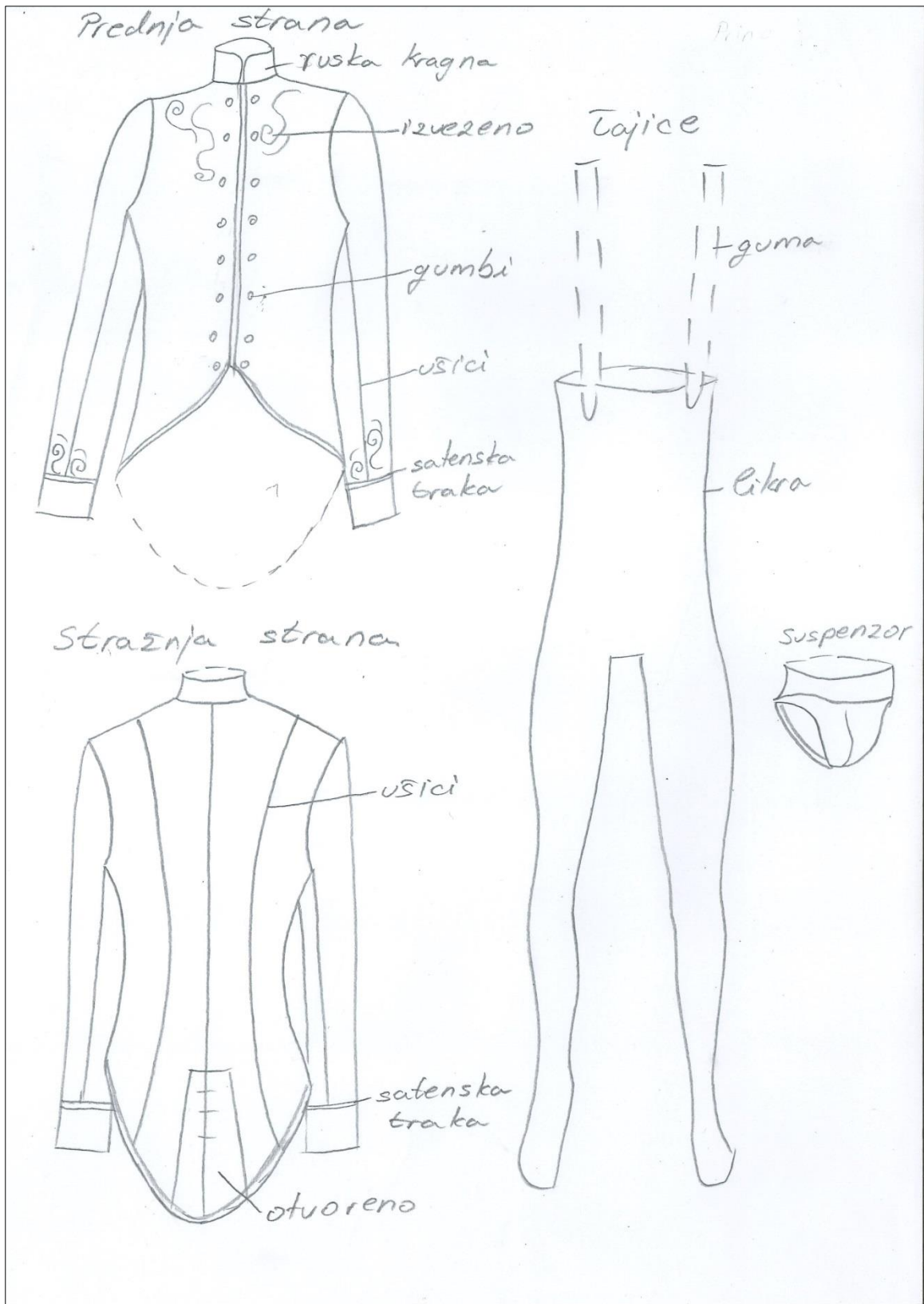

103.: Tehnički crtež za kostim Princa na dvoru

Druga kostimografska presvlaka Princa na dvoru nešto je ozbiljnija i tamnija. Cijeli kostim je u sivom tonu, no gornji dio, odnosno kaput krasi svijetloplave satenske trake koje se nalaze na rubu orukvica, kopčanja, pojasa i čizma. Ističe se bogati zlatni izvez reljefnog tiska na prsima i rukavima. Tajice izrađene od likre, jednostavne su i decentne sive boje poput baletnih čizmi koje sežu do sredine listova.

Slika 104.: Skica II. kostima Princa na dvoru

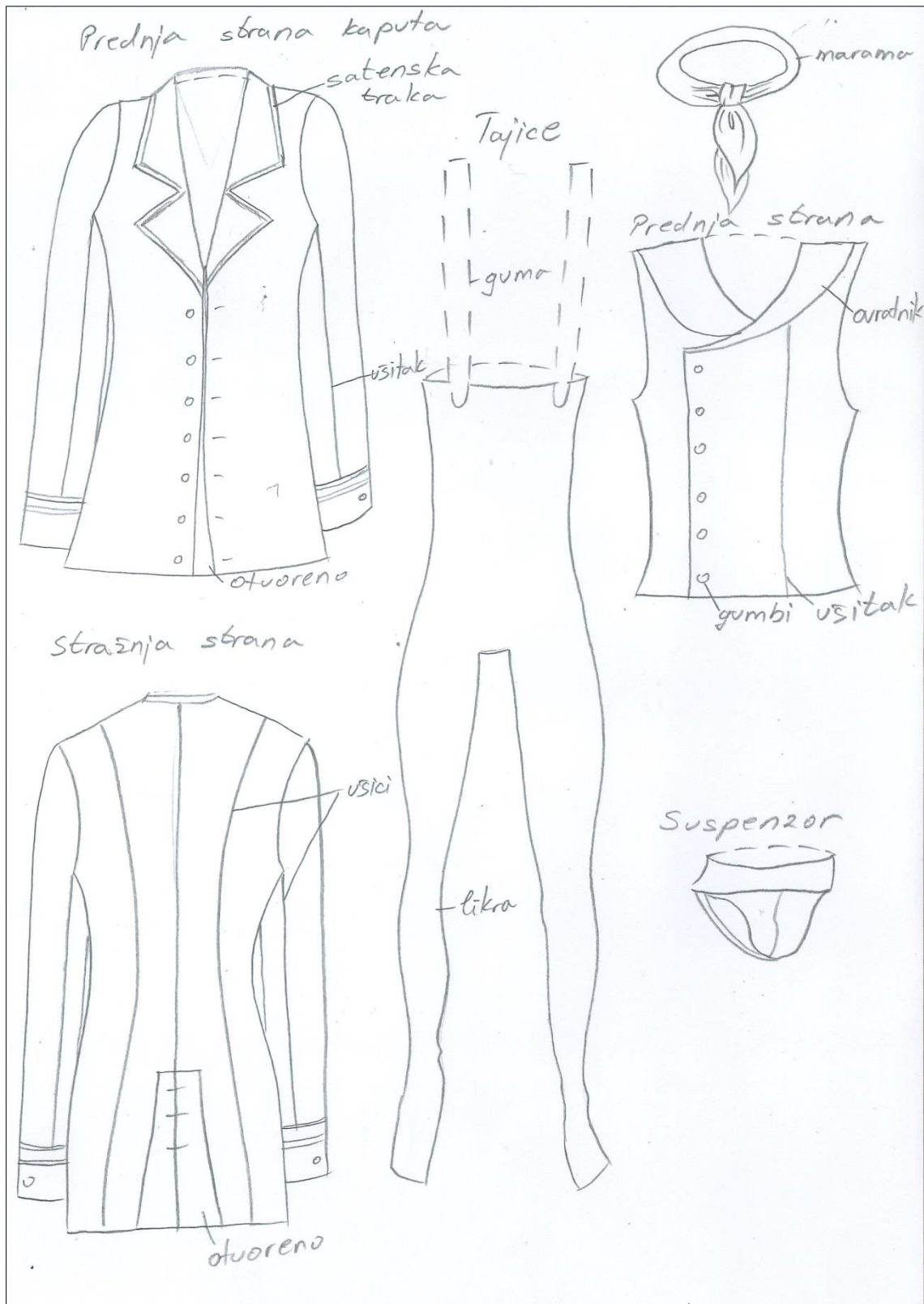

Slika 105.: Tehnički crtež za II. kostim Princa na dvoru

Kostim Princa u šumi sastoji se od bijele pamučne košulje s našivenim kariranim smeđim prslukom kojeg krasi zlatni gumbi i marama. Kaput je tamnozeleno boje ukrašen sa zlatnim satenskim trakama i gumbima. Detalj kod Princa je upečatljiv smeđi šešir. Cijeli kostim je ukomponiran s jednostavnijim smeđim tajicama od likre koje sežu do ispod grudi s naramenicama te crnim baletnim čizmama do koljena s ukrašenom zlatnom trakom.

Slika 106.: Skica kostima Princa u šumi

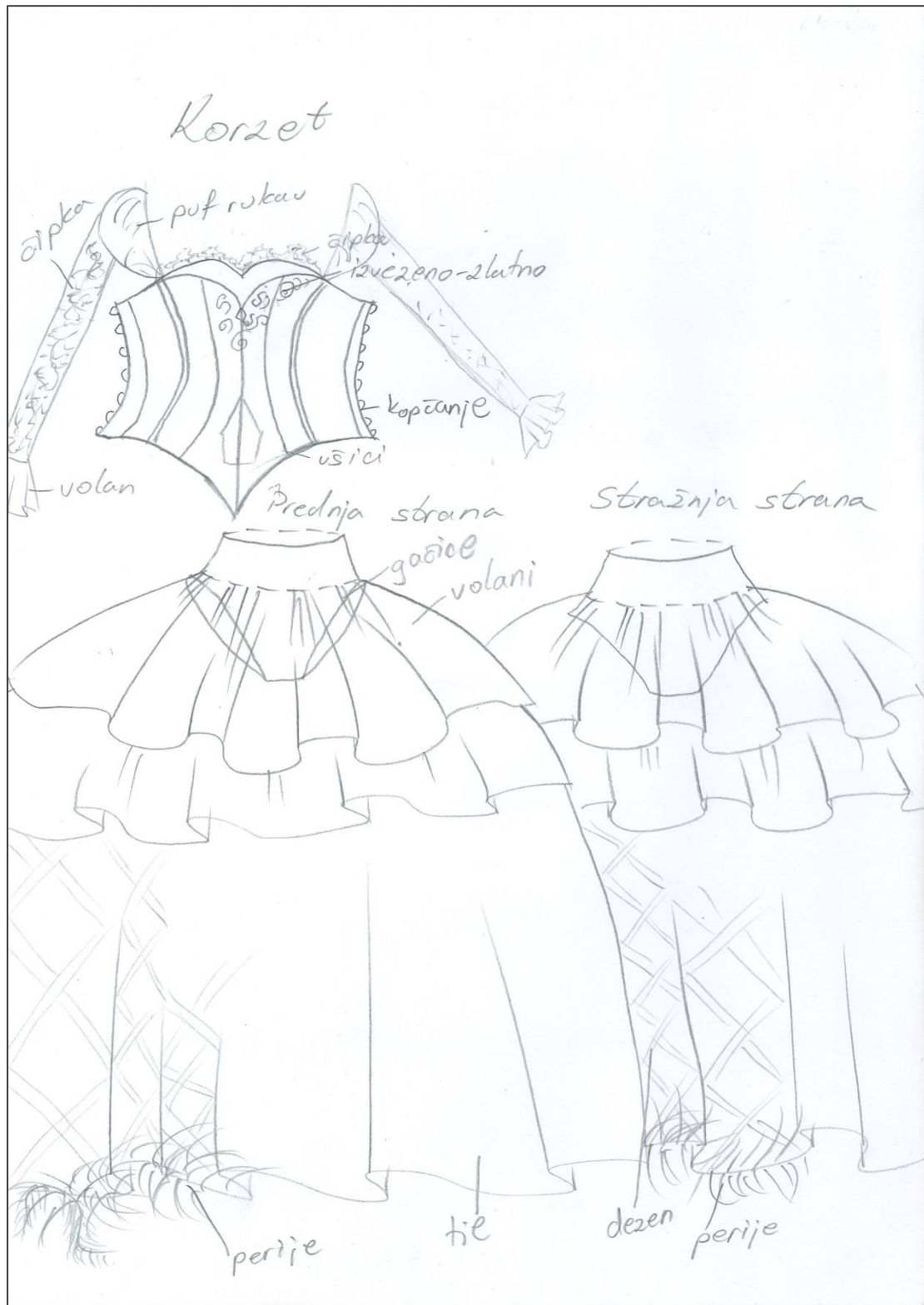
Slika 107.: Tehnički crtež za kostim Princa u šumi

Zla Maćeha

Maćehin kostim cijeli je u crnoj boji sa samo pokojim zlatnim detaljem te ostavlja atraktivan, avangardan, efektan i kontroverzan utisak. Tutu suknja bogato je izrađena s puno slojeva tila, no vanjski sloj je veoma interesantan. Tutu suknja napravljena je od uzorka isprekidanih linija koje podsjećaju na karirani uzorak, također je krasi dva velika volana i bogato perje na samom dnu. Maćeha je u crnom svilenom korzetu s čipkom i zlatnim izvezenim detaljima koji krasi gornji dio. Rukavi su dugi, na ramenu je izrađen mali „puf rukav“ od satena, no nadalje je uski rukav izrađen od crne čipke, a na rubovima ih krasi mali volan. Ogrlica koju nosi Maćeha također je izrađena od crne čipke i zlatnih niti, a baletne špice crne boje vežu se satenskom crnom trakom. Frizura je podignuta te ukrašena brojnim dodacima, poput crnog perja, male zlatne krune, crnih perlica i crvenih ruža.

Slika 108.: Skica kostima Maćeha

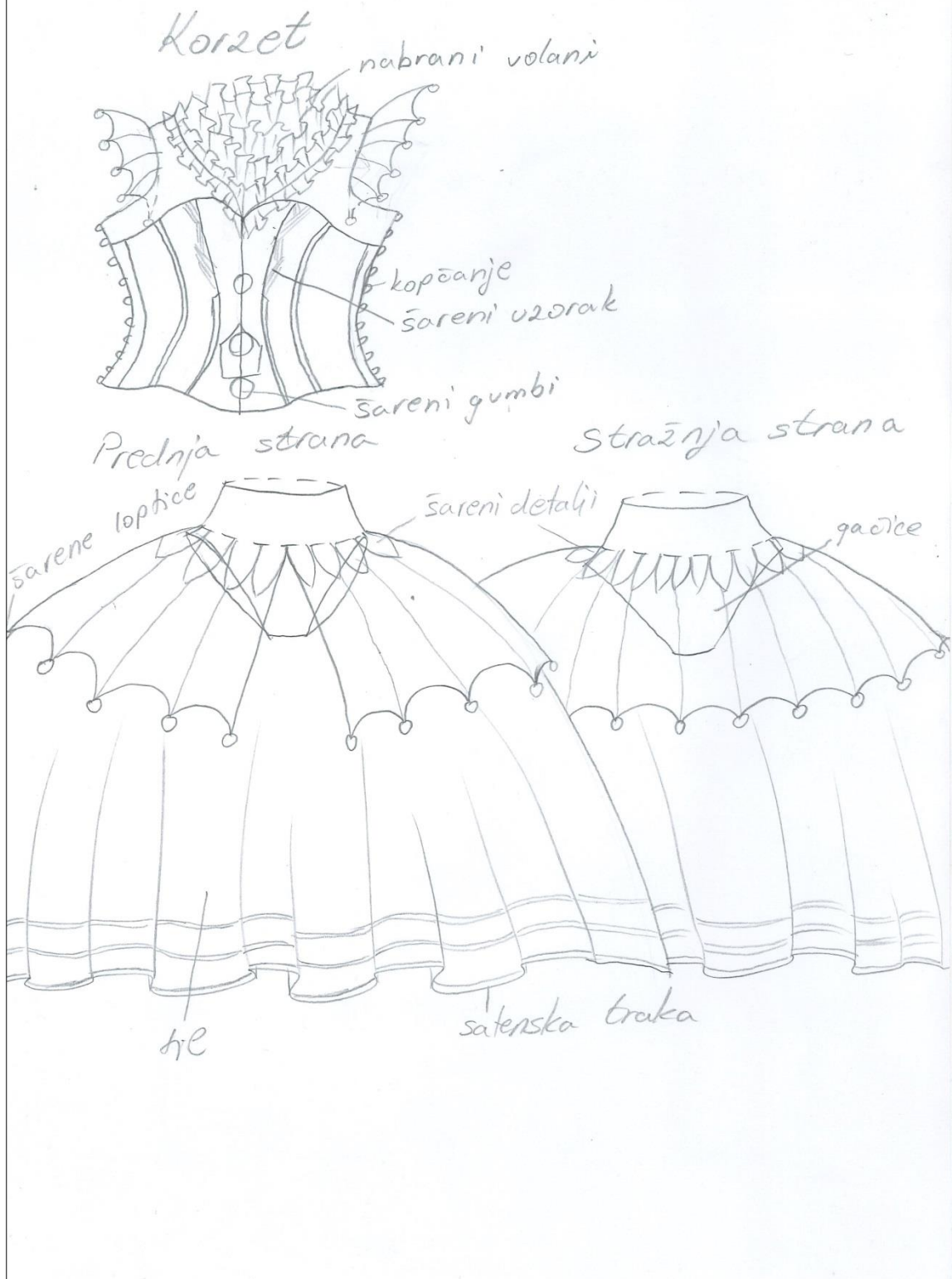
Slika 109.: Tehnički crtež za kostim Maćehe

Ansambl

Ansambl je ujednačen po vedrim bojama, šarenim materijalima, uzorcima i detaljima. Muškarci su odjeveni u plave košulje kojima su jako naglašena šarena ramena „puf rukavom“. Iz ovratnika izvire žuti pamučni dodatak poput „mlinskog kola“, kojeg po sredini krasi crvena vrpca. Široke hlače koje sežu do koljena stisnute su narančastim pojasom u struku. Tajice su u bijeloj boji, no sa zanimljivim dodatkom žutih isprekidanih linija (karirano, rombovi). Baletne čizme su u zelenoj boji i sežu malo poviše gležnja. Ženski dio ansambla ima dvije kostimografske varijacije, jedino se razlikuju po boji i šarenim detaljima. Tutu suknje napravljene su od tila, sežu do koljena no površinski sloj je intrigantan. Oko struka izrađen je volan obložen čvrstim tilom (da bi stalo kruto), kojem na vrhovima kraja vise male šarene kuglice te su na dnu aplicirane satenske trake. Kruti volan na tutu suknji povezuje se s rukavima, koji su napravljeni na identičan način. Na trupu ima neobične, zabavne i simpatične detalje poput šarenih gumba, različitih uzorka i ovratnika poput „mlinskog kola“. Frizura je lagano podignuta, krasi je rajf u boji, a pomoću šminke ističu se rumeni obrazi i usne.

Slika 110.: Skica kostima za ženski dio ansambla

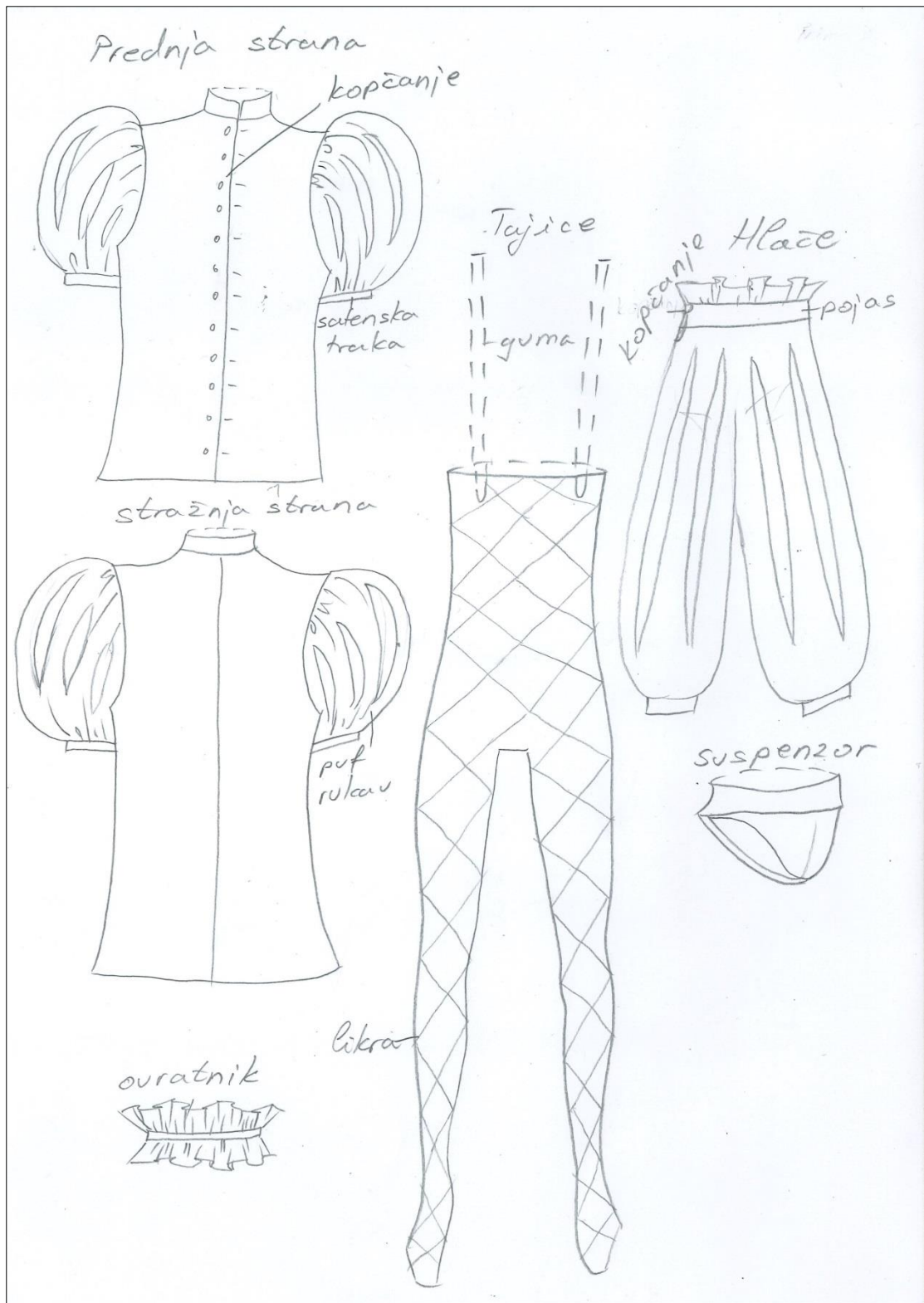
Slika 111.: Tehnički crtež za ženski dio ansambla

Slika 112.: Skica II. kostima za ženski dio ansambla

Slika 113.: Skica kostima za muški dio ansambla

Slika 114.: Tehnički crtež za muški dio ansambla

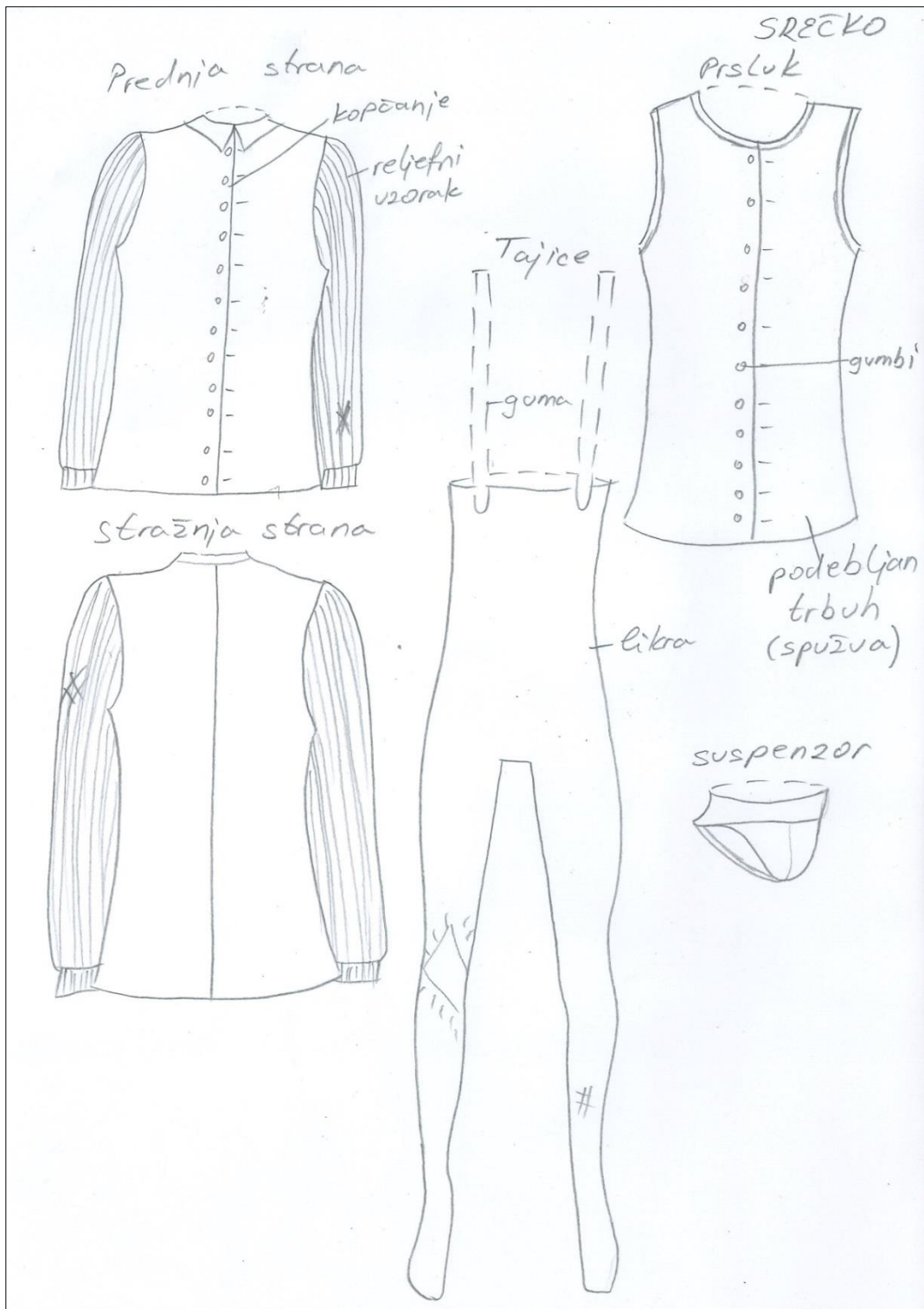
Patuljci

Simpatični mali patuljci niskog su rasta, jer u ovoj predstavi sudjeluju mladi plesači iz plesne škole. Izraženih su bokova, stražnjica i trbuha tako da njihove karakterne osobine puno više dolaze do izražaja za razliku od prethodnog kostimografskog koncepta. Kostimi koji su izraženih bokova i stražnjice podebljavaju se pomoću umetnutih spužva u trikou. U odabiru kolorističke palete za kostime patuljaka prevladavaju zemljane boje (smeđa, oker, zelena, siva i crna). Kostimi ne odskaču puno jedni od drugih, osim detalja koji ističu njihove karaktere. Detalji su poput crnog ili smeđeg pojasa stegnutog u struku, lanca, džepova, naočala, zakrpa i pojasa/konopca nataknutog na lijevom ramenu koji seže do ispod pojasa - upotpunjuju dojam kostima. Patuljci su u jednostavnim tajicama od likre i baletnim čizmama koje su do početka listova.

Patuljak Srećko

Slika 115.: Skica kostima za patuljka Srećka

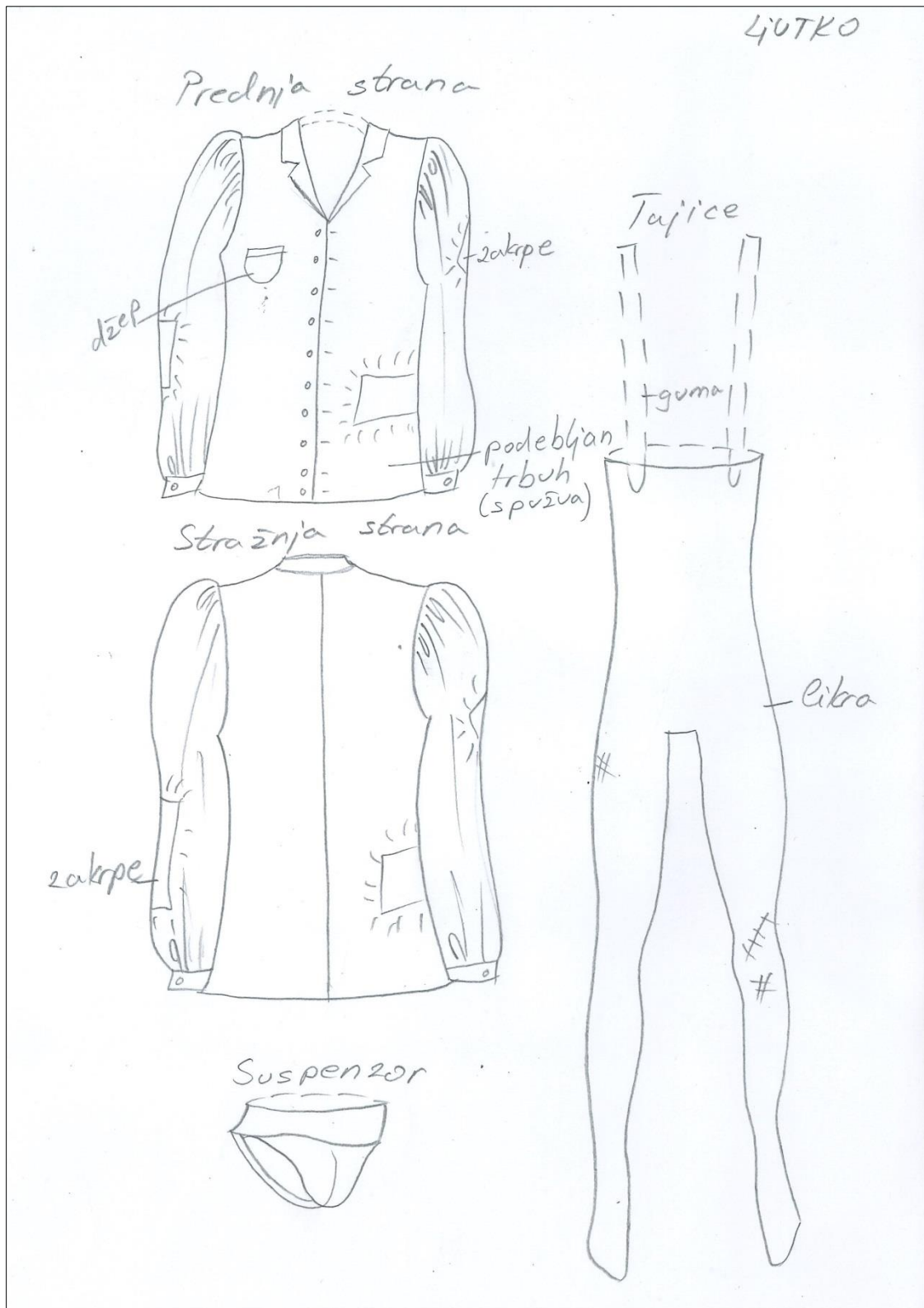

Slika 116.: Tehnički crtež kostima patuljka Srećka

Patuljak Ljutko

Slika 117.: Skica kostima patuljka Ljutka

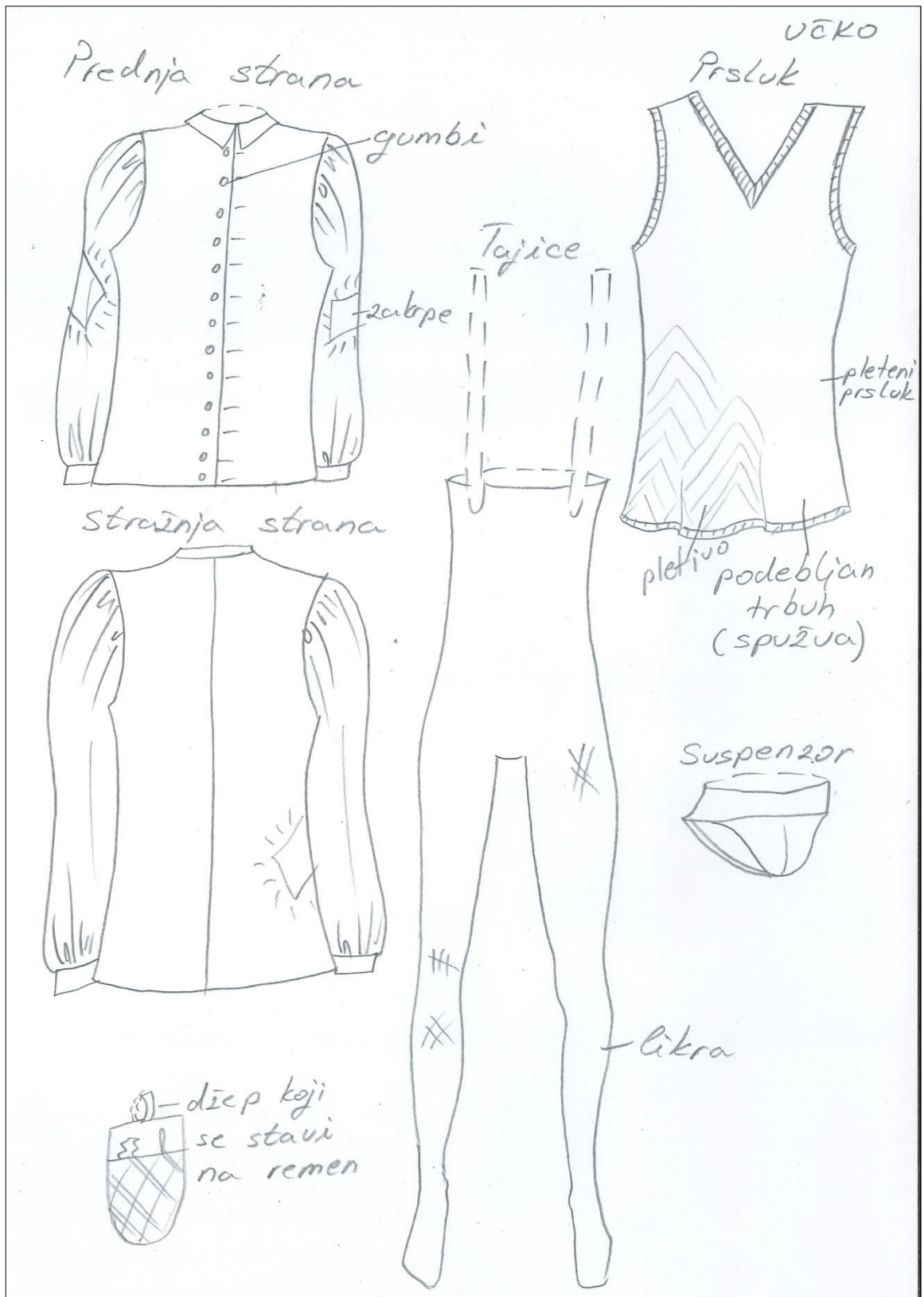

Slika 118.: Tehnički crtež kostima patuljka Ljutka

Patuljak Učko

Slika 119.: Skica kostima patuljka Učka

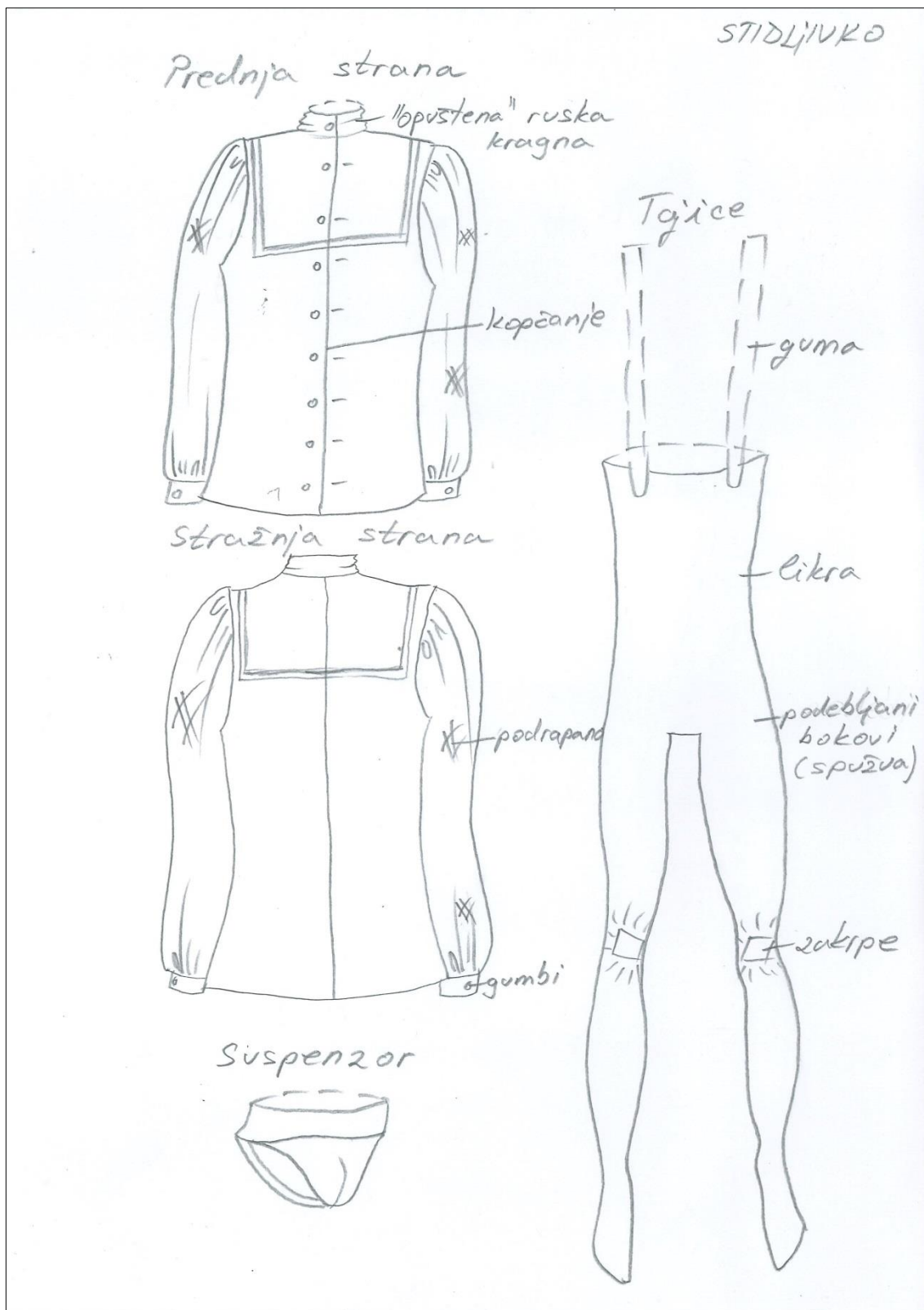

Slika 120.: Tehnički crtež patuljka Učka

Patuljak Stidljivko

Slika 121.: Skica kostima patuljka Stidljivka

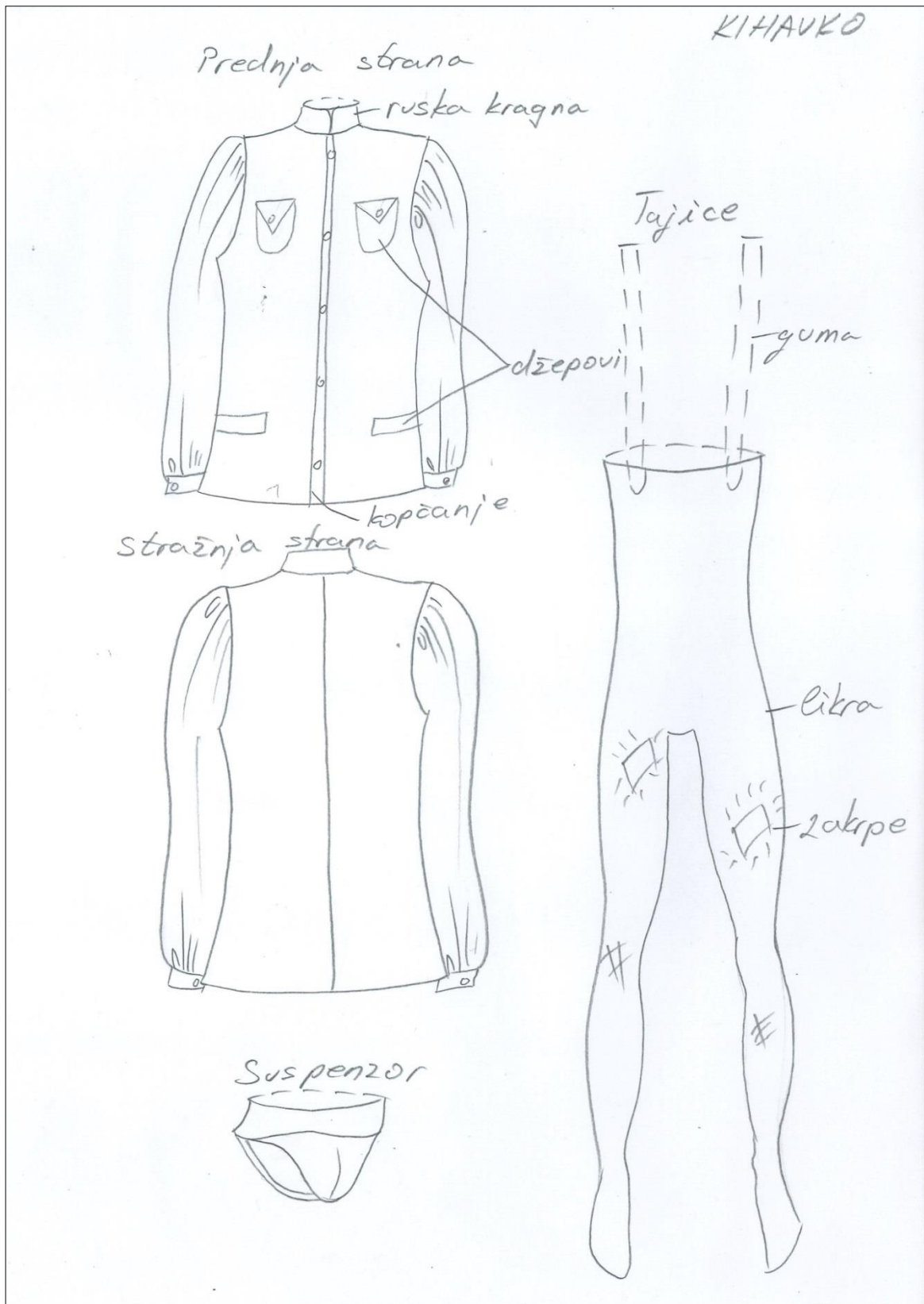

Slika 122.: Tehnički crtež kostima patuljka Stidljivka

Patuljak Kihavko

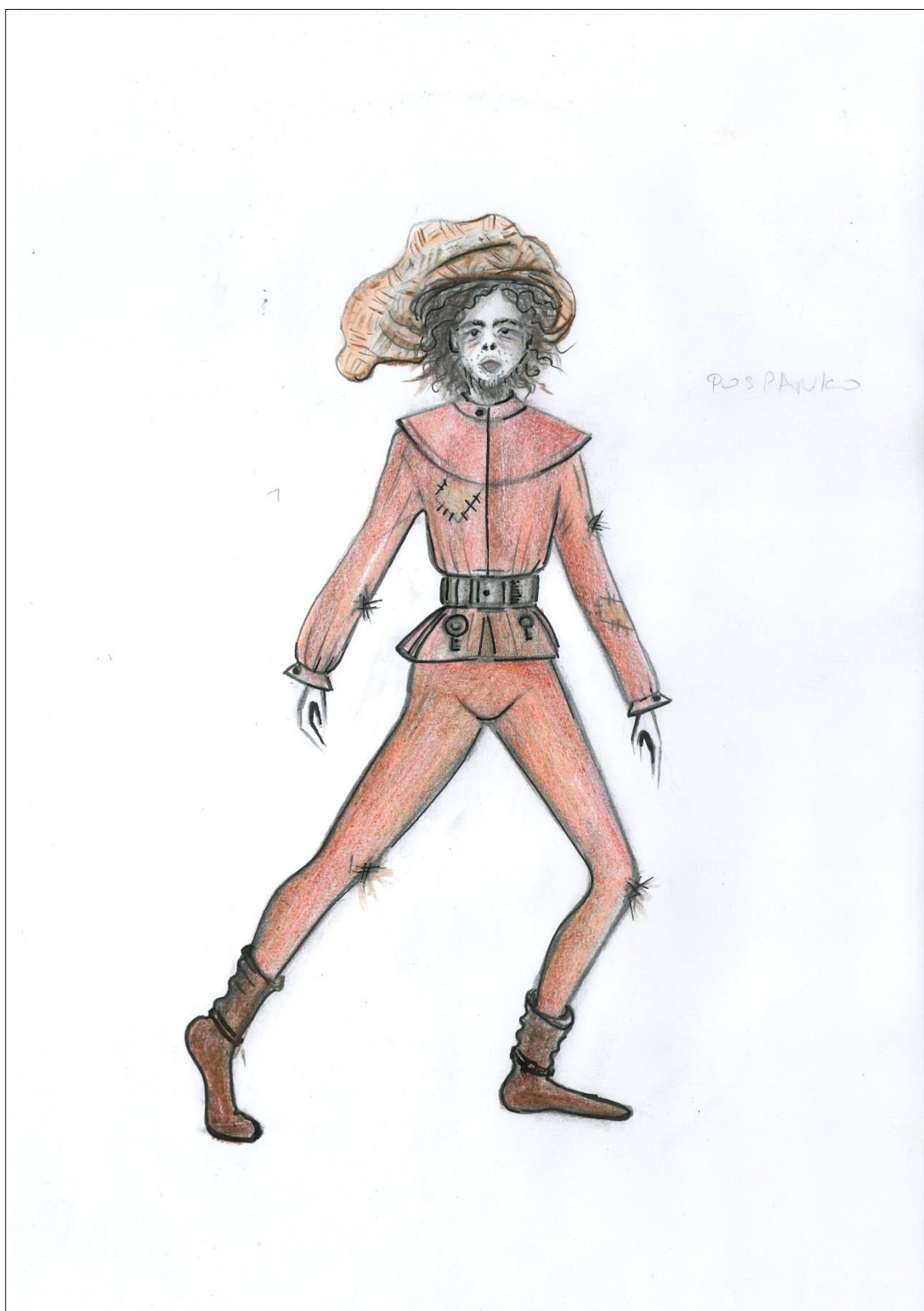

Slika 123.: Skica kostima patuljka Kihavka

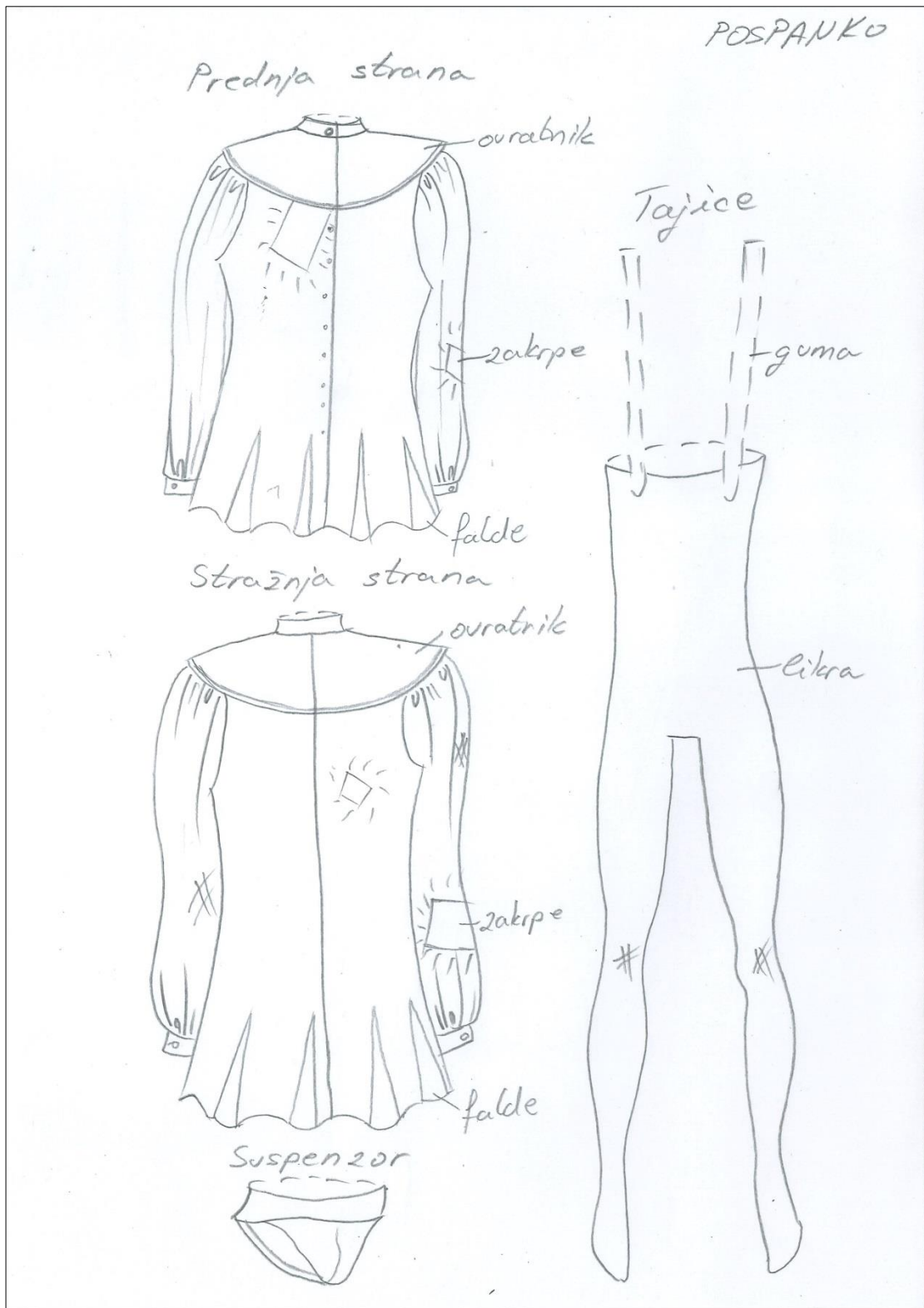

Slika 124.: Tehnički crtež kostima patuljka Kihavka

Patuljak Pospanko

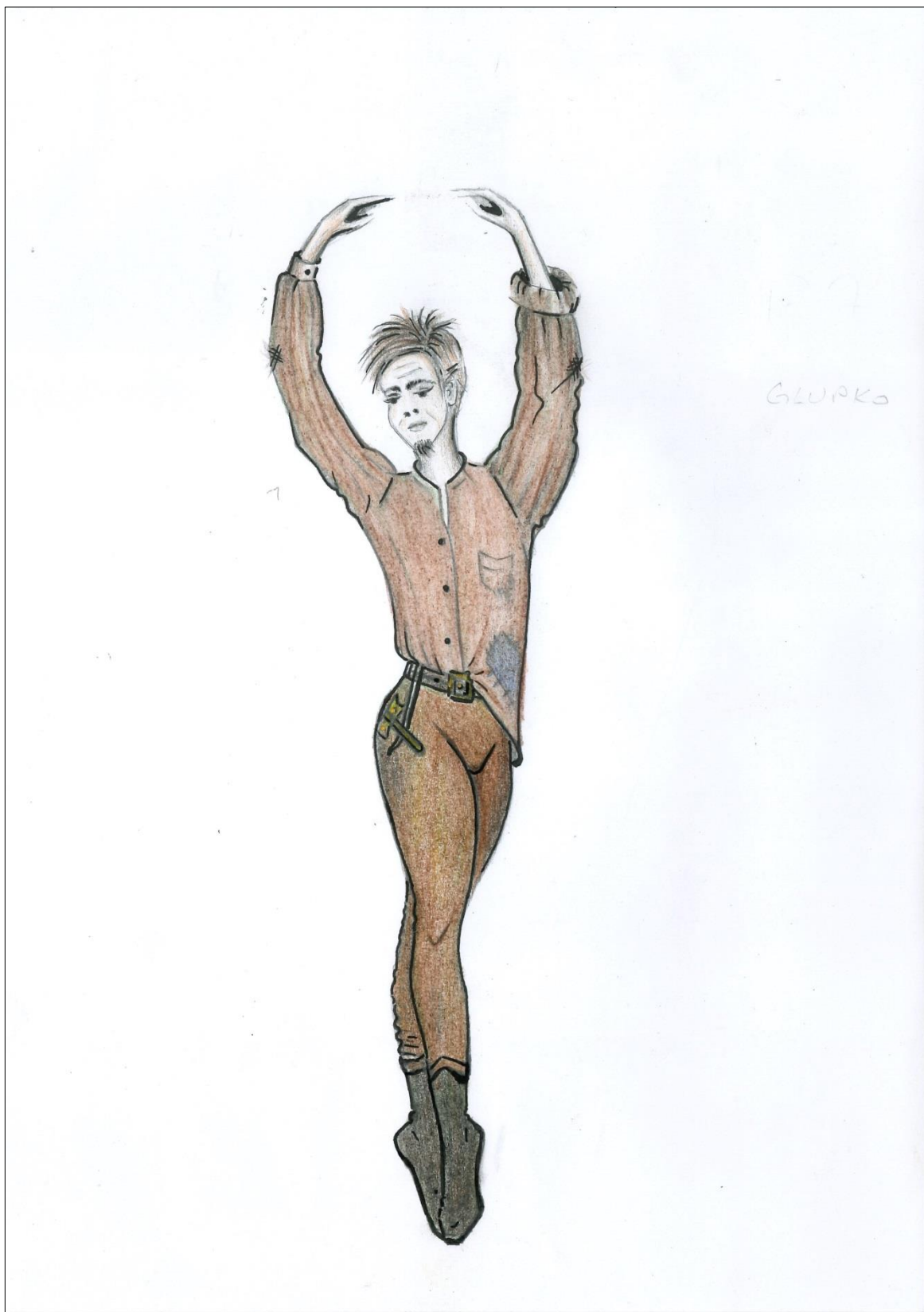

Slika 125.: Skica kostima patuljka Pospanka

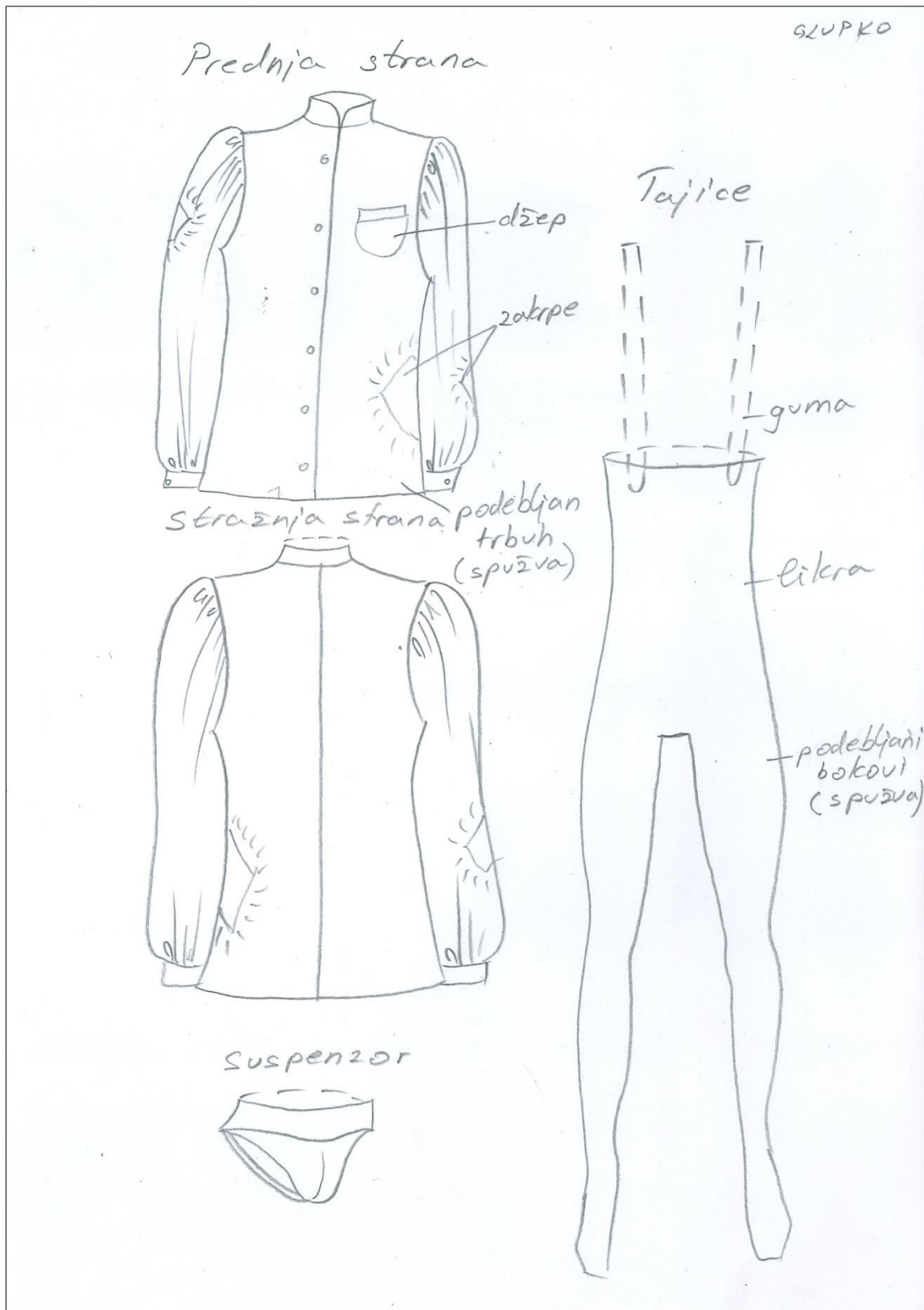

Slika 126.: Tehnički crtež kostima patuljka Pospanka

Patuljak Glupko

Slika 127.: Skica kostima patuljka Glupka

Slika 128.: Tehnički crtež kostima patuljka Glupka

9. ZAKLJUČAK

Autorica u ovom radu analizira povijest klasičnog baleta, razvoj klasičnog baletnog kostima i razvoj baleta u Hrvatskoj. Također, u značajnom dijelu ovog rada autorica se fokusira na motive iz bajki u baletnim predstavama preko kojih se posebna pažnja usmjerava na kostimografiju Jean Paula Gaultiera za baletnu predstavu „Snjeguljica“. Balet „Snjeguljica“ je opisan iz dramaturškog i kostimografskog kuta, a autorica na kraju nudi i svoja autorska kostimografska rješenja za navedeni balet.

Balet kao umjetnički plesni izraz svoje korijene vuče iz renesansne Italije, ali se razvio u Francuskoj kao oblik zabave za najviše staleže gdje su u predstavama sudjelovali i plesali plemići i kraljevi. Balet označava glazbeno-plesnu formu s pričom i te su priče često bile ispričane po književnim djelima ili libretima.

Klasični balet je forma plesa koja počiva na vrlo strogoj i preciznoj tehnici. U baletu postoje točno određene figure i pokreti, a svi pokreti koji se koriste u koreografijama dio su baletnih vježbi, koje svaki plesač mora naučiti tijekom školovanja te zatim svakodnevno ponavljati kako bi održao tijelo u formi. Koreografija je neka vrsta kombinatorike uvijek istih elemenata, odnosno u svakom baletu pokreti se drugačije kombiniraju. Klasični balet je forma plesa koja počiva na vrlo strogoj i preciznoj tehnici.

Pojam klasičnog baleta uvijek će se poistovjećivati s laganim lepršavim ženskim kostimom (tzv. tutu) i baletnim špicama koje balerinama omogućuju ples na vrhovima prstiju te „lebde“ u zraku poput vila.

Klasični balet je poprimio svoju današnju formu u 19. stoljeću u doba romantizma. Upravo iz tog razdoblja potiču najpoznatiji baleti koji se i danas izvode na svim svjetskim pozornicama kao što su „La Sylphide“, „Giselle“, „Labuđe jezero“ i drugi. Publika je odlazila u kazalište kako bi vidjela balerine koje su bile inspiracija mnogim likovnim umjetnicima. S vremenom dolaze suvremeniji kostimi, umjesto plesa na špicama plesačice plešu bosonoge, a raskošne pačke zamjenjuju triko i široki, lepršavi suvremeni kostimi.

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća pojavljuju se nove forme i pravci plesa kao što su moderni ples, neoklasični balet i suvremeni balet. Jedan od najzanimljivijih primjera suvremenog baleta svakako je Preljocajeva „Snjeguljica“. Ovo djelo donijelo je i iznimno plodonosnu suradnju koreografa s francuskim modnim dizajnerom Jean Paul Gaultierom u ulozi kostimografa. Preljocaj je zatražio od Gaultiera da napravi kostime za baletnu predstavu, koji

je to učinio potpuno besplatno i rijetke ostavio ravnodušnima. Gaultierova kostimografija „Snjeguljice“ bila je ekstravagantna, suvremena, tamna, mistična i provokativna, a scenografija Thierrya Leprousta savršeno se uklapala u karakter ove predstave. „Snjeguljica“ je zasigurno ogledni primjer suvremenog baleta koji itekako može poslužiti istraživačima i znanstvenicima u shvaćanju baletne kulture, ali i isprepletenosti i kohezije motiva iz bajki i samog baleta. Također, ova baletna predstava može pomoći novim kostimografima i onima koji tek ulaze u svijet profesionalne kostimografije.

Na tragu toga u ovom radu predstavljena su autorska kostimografska rješenja baleta „Snjeguljica“ zajedno s tehničkim crtežima te skicama i prijedlozima materijala. Autorica je osmislila dvije originalne varijacije kostima kako bi ponudila vlastito kostimografsko rješenje za ovu baletnu predstavu.

Prva kostimografska varijacija pripada razdoblju baroka i romantizma. Kostimografske skice za balet nastale su prema istraženim klasičnim baletnim bajkama, prikazani kostimi u mapi su nježni, elegantni, decentni i profinjeni. Druga varijacija kostima je suvremenija, s detaljima iz razdoblja rokoko. Kostimi su zaigraniji, moderniji, izražajniji, efektniji i raskošniji, pa su bliži duhu Jean Paul Gaultiera i Angelina Preljocaja, koji su bili inspiracija za ovaj diplomski rad.

10. IZVORI I LITERATURA

10.1. Literatura

- Jones, T. i Mair, A. (2003). *Fashion Now: i-D selects the world's 150 most important designers*. Köln: Tashen.
- Seeling, C. (2000). *FASHION, The century of the designer 1900-1999*. Köln: Konemann.
- Brkljačić, D. (2006). *Uvod u balet*. Zagreb: Nova izNova.
- Brkljačić, D. (2013). *Baletna klasika*. Zagreb: Nova izNova.
- Kastl, S. i Martinčević, J. (2002). *125 godina profesionalnog baleta u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko društvo profesionalnih baletnih umjetnika.
- Cohen, S. J. (1992). *Ples kao kazališna umjetnost*. Zagreb: Cekade.
- Bezjak, M. (2011). *Baletna večer da, ali kakva?* Zagreb: Hrvatski centar ITI.
- Pintarić, A. (2008). *Umjetničke bajke - Teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Matica hrvatska Osijek.
- Pintarić, A. (1999). *Bajke - Pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska Osijek.
- Diklić, Z. (1989). *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Sokolić, D., Nenadić Sokolić, R. i Dubrović, E. (1998). *Scena i kostim*. Rijeka: Muzej grada Rijeke.
- Petranović, M. (2015). *Od kostima do kostimografije - Hrvatska kazališna kostimografija*. Zagreb: ULUPUH.
- Bezjak, M. (2007). *Na vršcima prstiju - Autobiografski zapisi*. Zagreb: Kašmir promet Zagreb.
- Schmidt, C. (2002). *Costume, Kostume, Traje*. Paris: L'Aventurine.
- Beck, J. (2012). *Život teatra - Odnos umjetnika prema borbi naroda*. Zagreb: DAF.
- Batušić, N. (1991). *Uvod u teatrologiju*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

10.2. Elektronski izvori:

Amichai, Rami (2019). Madonna to channel Joan of Arc at Eurovision, designer Gaultier says. Reuters, Moda. Url: <https://www.reuters.com/article/us-music-eurovision-israel-gaultier/madonna-to-channel-joan-of-arc-at-eurovision-designer-gaultier-says-idUSKCN1SO0OX> (pristupljeno 14. srpnja. 2019.)

Jablonski, Simon (2012). Jean Paul Gaultier's rich history as a costume designer deserves praise. The Guardian. Url: <https://www.theguardian.com/fashion/fashion-blog/2012/may/08/jean-paul-gaultier-costume-designer> (pristupljeno 15. srpnja. 2019.)

Pinterest. The Fifth Element, costumes designed by Jean Paul Gaultier. Url: <https://www.pinterest.com/pin/724727765005724459/?lp=true> (pristupljeno 15. srpnja. 2019.)

Blanche Neige (2012). Festival plesa i neverbalnog kazališta San Vincenti. Url: <http://www.svetvincenatfestival.com/predstave/2012/Blanche-Neige/96> (pristupljeno 21. srpnja. 2019.)

Jinman, Richard (2018). Famed choreographer Angelin Preljocaj on the 'age of the Snow White complex'. The Sidney morning herald. Url: <https://www.smh.com.au/entertainment/dance/famed-choreographer-angelin-preljocaj-on-the-age-of-the-snow-white-complex-20180528-h10mjr.html> (pristupljeno 22. srpnja. 2019.)

Korljan, Zrinka (2019). SLAVNI KOREOGRAF ZA JUTARNJI UOČI SVOJE HRVATSKE PREMIJERE U HNK: 'U svijetu gdje je mnogima najvažniji novac, ples mi vraća vjeru u ljudskost'. Jutarnji list. Url: <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/slavni-koreograf-za-jutarnji-uoci-svoje-hrvatske-premijere-u-hnk-u-svijetu-gdje-je-mnogima-najvazniji-novac-ples-mi-vraca-vjeru-u-ljudskost/8930324/> (pristupljeno 23. srpnja. 2019.)

Icim, Hina (2019). Izravno. Kultura. Url: <http://www.izravno.com/hr/info/kultura/kultura-7-lipnja-2019/> (pristupljeno 23. srpnja. 2019.)

Verghis, Sharon (2016). Jean Paul Gaultier creates costumes for Snow white ballet by Preljocaj. The Weekend Australia. Url: <https://www.theaustralian.com.au/arts/review/jean-paul-gaultier-creates-costumes-for-snow-white-ballet-by-preljocaj/news-story/d0aa54f4de191df2bc649e1e2f3051d9> (pristupljeno 23. srpnja. 2019.)

Noble, A (2012). Ballet Preljocaj's Snow White: a review in brief. Writing about what moves me. Url: <https://ascho3.wordpress.com/2012/04/11/ballet-preljocajs-snow-white-a-review-in-brief/> (pristupljeno 24. srpnja. 2019.)

Lancaster, Lynne (2018). France's Ballet Preljocaj presents its striking 'Snow White'. AUSTRALIAN DANCE REVIEWS. Dance magazine, dance informa. Url:<https://dance-magazine.com.au/2018/06/frances-ballet-preljocaj-presents-its-striking-snow-white/> (pristupljeno 24. srpnja. 2019.)

JEAN PAUL GAULTIER / RÉGINE CHOPINOT, LE DÉFILÉ. Musée des Arts Décoratifs. Pariz. Url: <https://madparis.fr/en/about-us/exhibitions/touring-exhibitions/available-touring-exhibitions/jean-paul-gaultier-regine-chopinot> (pristupljeno 12. kolovoza. 2019.)

Albert, Jane (2018). Jean Paul Gaultier on Bringing Dominatrix Fashion to the Ballet. Broad Sheet. Url: <https://www.broadsheet.com.au/national/fashion/article/jean-paul-gaultier-bringing-dominatrix-ballet> (pristupljeno 15. kolovoza. 2019.)

Jean-Georges Noverre (2020). Wikipedia, the free encyclopedia. Url:https://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Georges_Noverre (pristupljeno 15. srpnja. 2019.)

Ballets Russes (2019). Wikipedia, the free encyclopedia. Url:https://hr.wikipedia.org/wiki/Ballets_Russes (pristupljeno 9. rujna. 2019.)

Gvozdenović, Ljiljana (2018). Giselle – balet za sva vremena. Balet. Url:<http://www.balet.com.hr/giselle-balet-za-sva-vremena/> (pristupljeno 9. rujna. 2019.)

Jean Paul Gaultier's Fashion Freak Show. Kozzii. Url: <https://kozziimag.com/jean-paul-gaultiers-fashion-freak-show/> (pristupljeno 21. listopada. 2019.)

The Marriage of Figaro (2020). Wikipedia, the free encyclopedia. Url:https://en.wikipedia.org/wiki/The_Marriage_of_Figaro (pristupljeno 21. listopada. 2019.)

10.3. Popis slika

Slika 1. Prikaz plesa u Egiptu. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 6.

Slika 2. Balet iz 1660. godine na kojem je prikazan koreografski pristup karakterističan za dvorski balet. Smatra se da je plesač u sredini Luis XIV. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 65.

Slika 3. Skica kostima Luisa Rene Boqueta za Gaetana Vestrisa koja prikazuje karakterističan muški kostim (tonnelet) plesača u pariškoj operi. Koreograf Noverre koji je postao glavni baletmajstor opere 1776.godine protivio se takvoj modi. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 13.

Slika 4. Balerina Marie Taglioni iz najpoznatijeg romantičnog baleta 1832.godine „La Sylphide“. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 23.

Slika 5. Scena iz Petipaovog baleta „Don Quijote“, na slici su Mihail Barišnjikov, Cynthia Harvey (ansambl American Ballet Theatre). Izvor: Darko Brkljačić: Baletna klasika, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2013., str. 97.

Slika 6. Léon Bakst „Žar ptica“ - kostim balerine tumači Žar pticu u istoimenom baletu I. Stravinskoga. Izvor: stranica: Wikipedia, autor: Léon Bakst (pristupljeno 9. 9. 2019.)

Slika 7. Ballets Russes, autor: August Macke (1912. g.), balet koji se izvodi najvjerojatnije je Karneval. Izvor: Wikipedia, autor: August Macke (pristupljeno 9. 9. 2019.)

Slika 8. Originalni plakat za film „The red shoes“ (1948.g.). Izvor: Wikipedia, autor: nepoznat (pristupljeno 9. 9. 2019.)

Slika 9. Koreograf Mats Ek u svojoj verziji suvremenoj baletnoj klasici „Giselle“ iz 1982. godine. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 47.

Slika 10. Almira Osmanović i Dinko Bogdanić, L. Minkus, „Don Quiote“, balet HNK Zagreb Izvor: Darko Brkljačić: Baletna klasika, Balet u Hrvatskoj, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2013., str. 117.

Slika 11. Vesna Butorac-Blaće, „Labuđe jezero“ 1970. godine. Izvor: Darko Brkljačić: Baletna klasika, Balet u Hrvatskoj, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2013., str. 120.

Slika 12. Balet „Orašar“ u kinu Cinestar (prijenos uživo iz Royal Opera House, koreografija Peter Wright, 16. prosinca, 2015.g. Izvor: Orašar uživo u CineStaru! (2015). Večernji list. PR članak. Url:<https://www.vecernji.hr/kultura/orasar-uzivo-u-cinestaru-1044844> (pristupljeno 18. 7. 2019.)

Slika 13. Carlotta Grisi u baletu „Giselle“ 1841. g. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 24.

Slika 14. Premijera baleta „Labuđe jezero“ 1895.g. u St. Petersburgu. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 27.

Slika 15. Baletna predstava „Orašar“ Imperijalno Marinsko kazalište. St. Petersburg, Rusko carstvo, oko 1900.g. Izvor: Petar Iljič Čajkovski (2020). Wikipedia, the free encyclopedia. Url:https://hr.wikipedia.org/wiki/Petar_Ilji%C4%8D_%C4%8Cajkovski (pristupljeno 19. 7. 2019.)

Slika 16. Scena iz baleta „Trnoružica u izvedbi Sadlers Wells Balleta 1939.g. Izvor: Darko Brkljačić: Uvod u balet, Poče(t)ci plesa, Nova izNova d.o.o., ISBN 978-953-7461-02-07, Zagreb, 2006., str. 31.

Slika 17. Scena baleta „Pepeljuga“ i zle sestre, Hrvatsko narodno kazalište, Zagreb, 2012.g. Izvor: Jukić, Ana (2012). Balet Pepeljuga oduševio publiku. HNK. Url: <http://www.balet.com.hr/balet-pepeljuga-oduevio-publiku/> (pristupljeno 19. 7. 2019.)

Slika 18. Balet „Gusar“ u Boljšoj teatru, fotografija: Damir Yusupov. Izvor: Uroić, Teresa (2012). Gusar. Balet. fotograf: Damir Yusupov. Url:<http://www.balet.com.hr/gusar/> (pristupljeno 19. 7. 2019.)

Slika 19. Balet "Les Sylphides", Thomas Forster i Hee Seo iz američkog baletnog kazališta, potomak je Bournonvilleovog "La Sylphidea", 2015.g., autor: Andrea Mohin. Izvor: Mohin, Andrea (2015). City Ballet to Present 'La Sylphide,' a Romantic Ballet Standard. The New York Times. Url: <https://www.nytimes.com/2015/05/04/arts/dance/city-ballet-to-present-la-sylphide-a-romantic-ballet-standard.html> (pristupljeno 16. 10. 2019.)

Slika 20. Baletna pačka ili tutu. Izvor: Najpopularniji balet 'Labuđe jezero' napokon u Zagrebu. Fashion HR. Url:<https://www.fashion.hr/lifestyle/najave/najpopularniji-balet-labudje-jezero-napokon-u-zagrebu-128048.aspx> (pristupljeno 20. 7. 2019.)

Slika 21. Baletne papučice špice. Izvor: Baletne špice (2018). Balerina živi u meni. Url:<http://www.mtunji.mojweb.com.hr/baletne-spice/> (pristupljeno 19. 7. 2019.)

Slika 22. Portret Jean Paul Gaultier, fotograf: Christian Basger. Izvor: Terry Jones & Avril Mair: Fashion Now: i-D selects the world's 150 most important designers, Taschen, Hohenzollernring 53, D-50672 Koln, ISBN 3-8228-2187-X: Koln, 2003., str. 188.

Slika 23. Jean Paul Gaultier u svojoj kreaciji. Izvor: Charlotte Seeling: FASHION, The century of the designer 1900-1999, Konemann, Verlagsgesellschaft Bonner 126, D- 50968 Cologne, ISBN:3-8290-2980-2, Konemann, 2000., str. 431.

Slika 24. Gaultierova skica za Madonnin kostim. Izvor: Charlotte Seeling: FASHION, The century of the designer 1900-1999, Konemann, Verlagsgesellschaft Bonner 126, D- 50968 Cologne, ISBN:3-8290-2980-2, Konemann, 2000., str. 432.

Slika 25. Portret Frida Kahlo i J.P. Gaultierov model Naomi Campbell inspiriran Fridom Kahlo. Izvor: Charlotte Seeling: FASHION, The century of the designer 1900-1999, Konemann, Verlagsgesellschaft Bonner 126, D- 50968 Cologne, ISBN:3-8290-2980-2, Konemann, 2000., str. 433.

Slika 26. Kostimi Jean Paul Gaultiera u izvedbi „Le Défilé“, autor: Stéphane Sednaoui. Izvor: Browne, Alix (2007). Pas de Tous! The New York Times Magazine. Url:<https://www.nytimes.com/2007/03/25/magazine/25Styleballet.t.html> (pristupljeno 13. 8. 2019.)

Slika 27. Fashion Freak Show, Ujedinjeno Kraljestvo, 2019. Izvor: Jean Paul Gaultier: Fashion Freak Show. Southbank Centre. Url:<https://www.southbankcentre.co.uk/whats-on/134322-jean-paul-gaultier-fashion-freak-show-2019> (pristupljeno 21. 10. 2019.)

Slika 28. Jean Paul Gaultier, kostim za operu „Figarov pir“ u Opéri Comédie de Montpellier, lipanj 2012. Izvor: La Comtesse - Les Noces de Figaro. Olyrix. © MBV. Url:<https://www.olyrix.com/artistes/9992/jean-paul-scarpitta/photos/2428/la-comtesse-les-noces-de-figaro> (pristupljeno 21. 10. 2019.)

Slika 29. Angelin Preljocaj objašnjava plesačima pokrete, fotograf: Mara Bratoš, HNK. Izvor: Bratoš, Mara (2019). Smiona i originalna verzija svete kršćanske teme u izvedbi Baleta zagrebačkog HNK. Tportal. Url: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/veoma-smiona-i->

originalna-verzija-svete-krscanske-teme-u-izvedbi-baleta-zagrebackog-hnk-foto-20190610/slika-057c922b98667b3b091f0eadfda62140 (pristupljeno 23. 7. 2019.)

Slika 30. Modni dizajner Jean Paul Gaultier, fotograf: Rainer Torrado. Izvor: Torrado, Rainer. Jean Paul Gaultier creates costume for Snow white ballet by Preljocaj. The Weekend Australian. Url: <https://www.theaustralian.com.au/arts/review/jean-paul-gaultier-creates-costumes-for-snow-white-ballet-by-preljocaj/news-tory/d0aa54f4de191df2bc649e1e2f3051d9> (pristupljeno 23. 7. 2019.)

Slika 31. Jean Paul Gaultier surađuje s koreografom Angelinom Preljocajem na kostimografiji Izvor: Craine, Tatiana (2012). Jean Paul Gaultier and Ballet Preljocaj bring high fashion to „Snow White“ . City Pages. Url: <http://www.citypages.com/arts/jean-paul-gaultier-and-ballet-preljocaj-bring-high-fashion-to-snow-white-6583184> (pristupljeno 18. 8. 2019.)

Slika 32. Kraljica i Kralj, predstava „Snjeguljica“ iz 2009. Izvor: DVD Arte France, Ballet Angelin Preljocaj, „Blanche Neige“

Slika 33. Snjeguljica u prvom i drugom kostimu. Izvor: Prva kombinacija. SNOW WHITE A FILM BY ANGELIN PRELJOCAJ (2009). Mk2films. Url:<https://mk2films.com/en/film/blanche-neige/> Druga kombinacija. Lymn, Jackie (2016). Ballet Preljocaj's Snow White Joins QPAC's International Series. Scenestr. Url:<https://scenestr.com.au/arts/ballet-preljocaj-s-snow-white-joins-qpac-s-international-series> (pristupljeno 24. 7. 2019.)

Slika 34. Zla kraljica/ Maćeha u prvom i drugom kostimu. Izvor: Prva kombinacija. Easton, Gemma (2016). BALLET PRELJOCAJ'S SNOW WHITE. The west end magazine. Fotografije: Darren Thomas. Url:<https://www.westendmagazine.com/ballet-preljocajs-snow-white/> Druga kombinacija. Noble A. (2012). Ballet Preljocaj's Snow White: a review in brief. Writing about what moves me. Woed press. Url: <https://ascho3.wordpress.com/2012/04/11/ballet-preljocajs-snow-white-a-review-in-brief/> (pristupljeno 24. 7. 2019.)

Slika 35. Kostimi Princa u baletu „Snjeguljica“. Izvori: Prva kombinacija. Harris Theater for Music and Dance (2014.) Ballet Preljocaj presents Snow White. See Chicago dance. Url: <https://seechicagodance.com/event/ballet-preljocaj-presents-snow-white> Druga kombinacija. Frino P. Maria (2018). Ballet Preljocaj's Snow White at Sydney Opera House. An Adult Contemporary Version of Snow White. fotograf: Jean-Claude Carbonne.

Url: <https://www.weekendnotes.com/ballet-preljocaj-snow-white-sydney-opera-house/> Treća kombinacija. BALLET PRELJOCAJ. Snow White (Blanche Neige) (2012). Url: <http://www.northrop.umn.edu/events/ballet-preljocaj> (pristupljeno 24. 7. 2019.)

Slika 36. Dvorski plesači. Izvor: Easton, Gemma (2016). BALLET PRELJOCAJ'S SNOW WHITE. West end magazine. fotograf: Darren Thomas. Url: <https://www.westendmagazine.com/ballet-preljocajs-snow-white/> (pristupljeno 24. 7. 2019.)

Slika 37. Radnici, primjeri različite kostimografije. Izvor: Prva kombinacija. Lymn, Jackie (2016). Ballet Preljocaj's Snow White Joins QPAC's International Series. Scenester. Url: <https://scenestr.com.au/arts/ballet-preljocaj-s-snow-white-joins-qpac-s-international-series>. Druga kombinacija. Easton, Gemma (2016). BALLET PRELJOCAJ'S SNOW WHITE. West end magazine. fotograf: Darren Thomas. Url: <https://www.westendmagazine.com/ballet-preljocajs-snow-white/> Stranica: West end magazine, fotograf: Darren Thomas. (pristupljeno 24. 7. 2019.)

Slika 38. Radnici („patuljci“) se spuštaju s planine. Izvor: Ben Neutze (2018). Ballet Preljocaj: Snow White. Time out. Fotograf: Prudence Upton. Url: <https://www.timeout.com/sydney/dance/ballet-preljocaj-snow-white> (pristupljeno 24. 7. 2019.)

Slika 39. Prijedlog mapa boja i materijala

Slika 40. Skica kostima Kralja

Slika 41. Tehnički crtež za kostim Kralja

Slika 42. Skica za kostim Kralja i projektni crtež za kostim Kralja

Slika 43. Crtež II. kostim Kralja

Slika 44. Tehnički crtež za II. kostim Kralja

Slika 45. Skica kostima Kraljice

Slika 46. Tehnički crtež za kostim Kraljice

Slika 47. Skica kostima Kraljice i projektni crtež Kraljice

Slika 48. Crtež II. kostima Kraljice

Slika 49. Tehnički crtež za II. kostim Kraljice

Slika 50. Skica kostima Princa

Slika 51. Tehnički crtež za kostim Princa

Slika 52. Skica kostima Princa i projektni crtež kostima Princa

Slika 53. Crtež II. kostima Princa

Slika 54. Tehnički crtež za II. kostim Princa

Slika 55. Skica kostima Snjeguljice

Slika 56. Tehnički crtež za kostim Snjeguljice

Slika 57. Skica kostima Snjeguljice i projektni crtež kostima Snjeguljice

Slika 58. Crtež II. kostima Snjeguljice

Slika 59. Tehnički crtež za II. kostim Snjeguljice

Slika 60. Projektni crteži za II. kostim Snjeguljice

Slika 61. Skica III. kostima Snjeguljice

Slika 62. Tehnički crtež za III. kostim za Snjeguljicu

Slika 63. III. skica kostima Snjeguljice i projektni crtež kostima Snjeguljice

Slika 64. Skica kostima Snjeguljice

Slika 65. Tehnički crtež kostima Snjeguljice

Slika 66. Skica kostima zle Maćehe

Slika 67. Tehnički crtež za kostim zle Maćehe

Slika 68. Skica kostima Maćehe i projektni crtež kostima zle Maćehe

Slika 69. Crtež II. kostim Maćehe

Slika 70. Tehnički crtež za II. kostim Maćehe

Slika 71. Skica kostima patuljka Stidljivka

Slika 72. Tehnički crtež kostima patuljka Stidljivka

Slika 73. Skica kostima Patuljka i projektni crtež kostima Patuljka

Slika 74. Skica kostima patuljka Pospanka

Slika 75. Tehnički crtež kostima patuljka Pospanka

Slika 76. Skica kostima patuljka Glupka

Slika 77. Tehnički crtež patuljka Glupka

- Slika 78.** Skica kostima patuljka Srećka
- Slika 79.** Tehnički crtež patuljka Srećka
- Slika 80.** Skica kostima patuljka Ljutka
- Slika 81.** Tehnički crtež patuljka Ljutka
- Slika 82.** Skica kostima patuljka Kihavka
- Slika 83.** Tehnički crtež patuljka Kihavka
- Slika 84.** Skica kostima patuljka Učka
- Slika 85.** Tehnički crtež patuljka Učka
- Slika 86.** Skica kostima ansambla
- Slika 87.** Tehnički crtež kostima za ženski dio ansambla
- Slika 88.** Tehnički crtež za muški dio ansambla
- Slika 89.** Ansambl - ženski kostimi i skica kostima ženskog ansambla
- Slika 90.** Ansambl - skica muških kostima
- Slika 91.** Skica II. kostima ansambla
- Slika 92.** Tehnički crtež II. kostima za ženski dio ansambla
- Slika 93.** Tehnički crtež II. kostima za muški dio ansambla
- Slika 94.** Skica kostima Kralja
- Slika 95.** Tehnički crtež za kostim Kralja
- Slika 96.** Skica kostima Kraljice
- Slika 97.** Tehnički crtež za kostim Kraljice
- Slika 98.** Skica kostima Snjeguljice
- Slika 99.** Tehnički crtež za kostim Snjeguljice
- Slika 100.** Skica kostima Snjeguljice u šumi
- Slika 101.** Tehnički crtež za kostim Snjeguljice u šumi
- Slika 102.** Skica kostima Princa na dvoru
- Slika 103.** Tehnički crtež za kostim Princa na dvoru

- Slika 104.** Skica II. kostima Princa na dvoru
- Slika 105.** Tehnički crtež za II. kostim Princu na dvoru
- Slika 106.** Skica kostima Princa u šumi
- Slika 107.** Tehnički crtež za kostim Princa u šumi
- Slika 108.** Skica kostima Maćehe
- Slika 109.** Tehnički crtež za kostim Maćehe
- Slika 110.** Skica kostima za ženski dio ansambla
- Slika 111.** Tehnički crtež za ženski dio ansambla
- Slika 112.** Skica II. kostima za ženski dio ansambla
- Slika 113.** Skica kostima za muški dio ansambla
- Slika 114.** Tehnički crtež za muški dio ansambla
- Slika 115.** Skica kostima patuljka Srećka
- Slika 116.** Tehnički crtež kostima patuljka Srećka
- Slika 117.** Skica kostima patuljka Ljutka
- Slika 118.** Tehnički crtež kostima patuljka Ljutka
- Slika 119.** Skica kostima patuljka Učka
- Slika 120.** Tehnički crtež kostima patuljka Učka
- Slika 121.** Skica kostima patuljka Stidljivka
- Slika 122.** Tehnički crtež patuljka Stidljivka
- Slika 123.** Skica kostima patuljka Kihavka
- Slika 124.** Tehnički crtež kostima patuljka Kihavka
- Slika 125.** Skica kostima patuljka Pospanka
- Slika 126.** Tehnički crtež kostima patuljka Pospanka
- Slika 127.** Skica kostima patuljka Glupka
- Slika 128.** Tehnički crtež kostima patuljka Glupka

10.4. Popis izvora za moodboard iz poglavlja 8. 1.

Slika 1. Heather, Lerma. Mathieu Ganio. Men's Ballet Costumes. Pinterest. Url: <https://www.pinterest.com/pin/368732288223939603/?lp=true> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 2. Lehmann, Caitlyn. SUN KINGS AND SYLPHS, GLAMOUR AND GRIT A SHORT HISTORY OF BALLET. Baletna predstava „Muškarci na karti“. The Australian ballet. fotograf: Paul Cox. Url: <https://australianballet.com.au/ballet-101/short-history-of-ballet> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 3. Collinvvooda, Het (2015). Heth Haute Couture – NEW RELEASE – The Dorian Gray Men’s Suit. Heth haute couture Url:<https://hethhaute couture.wordpress.com/2015/06/17/heth-haute-couture-new-release-the-dorian-gray-mens-suit/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 4. Godfrey, Deeny (2019). Haute Couture and the reacquaintance of nature. Valentino, proljeće-ljeto. Haute Couture, Pariz. Url:<https://ww.fashionnetwork.com/news/Haute-Couture-and-the-reacquaintance-of-nature,1060492.html#.XTjmpuj7S00> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 5. Giambattista, Valli (2019). Most Beautiful Gowns From Haute Couture Week Fall/Winter 2018-19. Tres haute diva. Url:<https://www.treshautediva.com/treshautedivablog/mostbeautifulgownshaute coutureweek> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 6. "Black Swan Pas de Deux". Dance wear by Patricia. Url:<https://www.dancewearbypatricia.com/products/black-swan> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 7. Royal Academy of Dance. CLASSICAL BALLET. Pulsate dance force. Url:<http://www.pulsate.com.au/classical-ballet-wangaratta/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 8. Baletni kostim. Jo+Jax. Url: <https://www.joandjax.com/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 9. Palmieri, E. Jean (2019). Joseph Abboud Men’s Fall 2019 The designer offered his interpretation of the immigrant voyager. Muška jesenska kolekcija. Wwd. <https://wwd.com/runway/mens-fall-collections-2019/new-york/joseph-abboud/review/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 10. Materijal satenski. Svijet metraže. Url:https://www.svijetmetraze.hr/proizvod/saten-pamuk-poliester-18_13157-19-smedza/#.XTjlsuj7S00 preuzeto (26. 7. 2019.)

- Slika 11.** Predstava „Giselle“. Ballet Memphis. Url: <https://balletmemphis.org/giselle> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 12.** Sydney College of Dance (2018). dance b.a.n ballet academy northside. Url:<http://dance-ban.com.au/classes/classical-ballet/> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 13.** Na tilu izrađena čipka. Siltex. Url: <https://siltex.hr/kategorija-proizvoda/dekorativne-tkanine/dekorativne-tkanine-til/?orderby=price-desc>(preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 14.** Valentino. Pierpaolo, Picolli (2019). VELIKE HALJINE S PORUKOM // Haute Couture kreacije u koje stane 5 ljudi odjednom. It girl. Url:<https://www.itgirl.hr/newsflash/style-and-glow/11116-velike-haljine-s-porukom-haute-couture-kreacije-u-koje-stane-5-ljudi-odjednom> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 15.** Crni til (2020). Dobar partner. Url: <http://www.dobarpartner.hr/umatanje-i-pakiranje-1/role-2/til-1.aspx> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 16.** Teški saten od krepa James Hare. Url: <http://james-hare.com/tr/771-super-weight-crepe-backed-satin-black.html> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 17.** Tutu haljina. Aliexpress Url:<https://www.aliexpress.com/item/32796071913.html> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 18.** Tutu haljina. Tiny dance. Aliexpress. Url:<https://fr.aliexpress.com/item/32820147362.htm> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 19.** Til, čipka. Pamigo shop. Url: <https://pamigoshop.hr/trgovina/tkanine/til-cipka-33004-130-cm-18077/> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 20.** Ashi Studio Haute Couture ljetno (2017). Pinterest. Url:<https://www.pinterest.com/pin/196047390009426053/?lp=true> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 21.** Bedinghaus, Treva (2019). The 3 Best Classical Ballets for Kids. Live about. fotograf: Getty Images. Url: <https://www.liveabout.com/what-is-a-good-ballet-for-kids-1007235> (preuzeto 26. 7. 2019.)
- Slika 22.** Jennifer Shennan (2020). Reviews. Jake McLarnon kao voditelj s Josephine Weirse, Jagom Pophamom, Isabellom Hood i Bernhardom Knauerom u „Večeri“. Michelle Potter. fotograf: David Kelly. Url: <https://michellepotter.org/reviews> (preuzeto 26. 7. 2019.)

10.5. Popis izvora za moodboard iz poglavlja 8. 2.

Slika 1. Napravite korzet s kaišima. Kako šivati korzet vlastitim rukama. Korzet. Webstrannik. Url: <https://webstrannik.ru/bs/platya/corset-with-his-own-hands-with-straps-how-to-sew-a-corset-yourself/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 2. Tinsley R. Škola klasičnog baleta i kazališta. Url: <https://www.theclassicalballetandtheatredanceschool.com/Home.html> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 3. Degas, Edgar (2020). Classical ballet. Wikipedia, the free encyclopedia. Slikanje balerina iz 1872. godine. Url: https://en.wikipedia.org/wiki/Classical_ballet (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 4. Australian Classical Youth Ballet: Opening up classical ballet for young South Australians. Australski klasični balet za mlade. Dance magazine. Fotograf: Peter Riley. Url: <https://dancemagazine.com.au/2018/05/australian-classical-youth-ballet-opening-up-classical-ballet-for-young-south-australians/> (pristupljeno 26. 7. 2019.)

Slika 5. Bijeli til. Duocom. Url: <https://www.duocomm.com/product-page/til-200-mm-x-50-m-bijeli> (pristupljeno 26. 7. 2019.)

Slika 6. Yves Saint Laurent. Satenska roza mašna. The quiche girl. Url: <http://thequichegirl.com/wp-content/uploads/2012/10/Yves-Saint-LaurentRose-Satin-Bow-1.gif> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 7. Materijal afričke bijele čipke, tkanina s šljokicama. DH gate. Url: <https://it.dhgate.com/product/hot-sale-wedding-lace-material-in-silver/244067728.html> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 8. Kupesić, Rajka. Learning the beautiful language of ballet. Škola klasičnog baleta. Url: <http://www.kupesicballet.com/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 9. Live fashion costumes (2018). Url: <https://lifacostumes.com/ballet/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 10. Bijeli elegantni materijal. Aliexpress. Url: <https://www.aliexpress.com/item/32690548738.html> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 11. Bijeli til (2013). Njuškalo. Url: <https://www.njuskalo.hr/kucanski-tekstil/til-materijal-oglas-6978457> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 12. UKRASNE TRAKE (2016). Štiršana ukrasna traka. Pamigo. Url: <https://pamigoshop.hr/kategorija-proizvoda/pribor/ukrasne-trake/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 13. Guitry, Sacha (2018). Romantic comedy: “A Little Hand that Places Itself”. Predstava „Orašar“ od Moskovskog klasičnog baleta. Hello Monaco. Url:<https://www.hellomonaco.com/event/the-nutcracker-by-the-moscow-classical-ballet/> (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 14. S. P (2016). Bijela dekorativna mašna. She.hr. Url: http://she.hr/zapocela-bozicna-carolija/dekorativna-masna_-bijela-19-99-kg/ (preuzeto 26. 7. 2019.)

Slika 15. Satenska vrpca. Siltex. Url: <https://siltex.hr/kategorija-proizvoda/dekorativne-tkanine/dekorativne-tkanine-til/?orderby=price-desc> (preuzeto 26. 7. 2019.)

10.6. Tuđice

Haute Colture - francuski termin za visoku modu. Podrazumijeva ručnu izradu odjeće od najkvalitetnijih materijala, unikatnu ili u malim serijama (do tri primjerka). *Haute Couture* označava kreiranje ekskluzivne mode prema narudžbi.

Street Wear - ulična odjeća, izvorno pojava koja se definira kao „nezapamćeni stil“ odijevanja koji se sastoji od grafičkih majica, vrećastih krojeva i tenisica. Danas se odjeća za uličnu odjeću doživljava kao luksuzni stil i odnosi se na određeni stil.

Outfit - odjeća, modna kombinacija.

Pret-a-porter - francuski izraz za gotovu odjeću; podrazumijeva kvalitetu odjeće i materijala, ali nije unikatna odjeća. Izvodi se na tržište u standardnim veličinama, proizvodi se serijski. Često je to praktična i neformalna odjeća.

Mainstream - glavna struja, tendencija.

Punk - pokret koji se pojavio u drugoj polovici sedamdesetih godina 20. stoljeća, najviše u Velikoj Britaniji i SAD-u; kao svoju najvažniju karakteristiku ima agresivno isticanje stanovišta mladih.

Pannier - naglašavanje bokova košaricama od pruća kružnog oblika.